This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

Scan
897
66

WIDENER
HN N7VP /

Scan 894.66

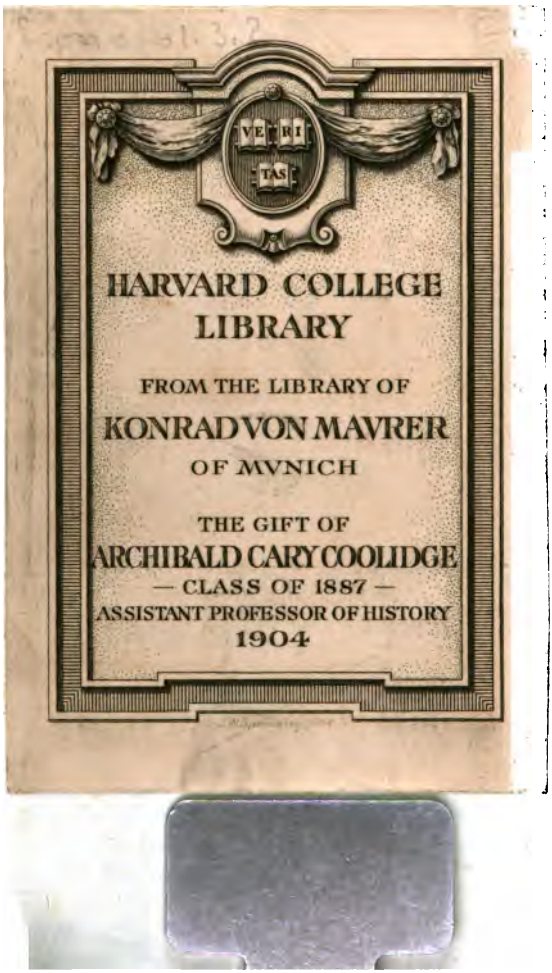
VE RI
TAS
HARVARD COLLEGE
LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
KONRAD VON MAVRER
OF MVNICH
THE GIFT OF
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
— CLASS OF 1887 —
ASSISTANT PROFESSOR OF HISTORY
1904

Udførligere Oplysninger

om

Handels- og Finants-Væsenet

i

Christian den 7des og Frederik den 6tes

Regjeringstid,

som en Fortsættelse af Skriftet:

Danmarks Handel, Skibsfart og Pengevæsen,

af

M. L. Nathanson,
Grosserer.

Kjöbenhavn.

Faaes hos Boghandler C. A. Reitzel.

Trykt i Fabritius de Tengnagels Bogtrykkeri.

1832.

Scan 897.66
Kon 6164.3.2

Forord.

Jeg har hermed den Ære at levere flere nye Bidrag og udførlige Oplysninger om Danmarks Handel og Finantsvæsen, især med Hensyn til Tidsrummet fra 1814 til 1830. Maatte disse blive modtaget med samme Opmærksomhed som mit nylig udgivne Skrift „Danmarks Handel, Skibsfart" o. s. v. Jeg har tillige svaret Hr. Dr. Baden paa hans ubefølede Angreb i Fortalen til Frederik den Femtes Aarbog.

Iøvrigt takker jeg Hr. Professor Jens Møller for den Opmærksomhed, han værdigede mit Skrift i hans høist interessante Christian den Sjettes Historie. Kun maa jeg bemærke, at hvad der S. 32 er anført om Krigsmagtens aarlige Udgifter, ei er for lavt anslaaet af mig; thi 2 Millioner Species udgjorde 2,450,000 Rdlr. Courant; den omtrentlige Sum, hvortil Kongen selv har ansat begge Etaterne.

Forfatteren.

Indhold.

Bidrag til Christian den 7des Historie.

Kongens Skrivelse til Etatsraad Ryberg, 1. 2. Rybergs Forslag angaaende Handel, Landvæsen, Finantzvæsen, 3—50. Bidrag til den Grønlandske Handel fra 1775 til 1791, 50—54. Om den Islandske Handel indtil Monopolets Ophævelse, 54—56. Bidrag til det Asiatiske Compagnies Historie, 57—58. Bidrag til nuværende Grønlandske Handel, 58. Den Færøiske Handel, 59.

Om Kjøbenhavns Næringsveie og Rørelse.

Folkemængde, 60. Nye Bygninger, 60—62. Haandværkernes Tilstand, 62—63. Deres Arbeidsløn før Krigen og nu, 63—64. Priserne paa Levnetsmidler før Krigen og nu, 64—65. Arbeidsfolk, 65. Tjenestefolks Stilling, 66. Erhvervs Udvidelse, 66—67. Hovedstadens Forbrug, 67—68. Dens Brænderier, 68. Hestehold, 68—69. Reisende, 69. Assistentshuset, 69—70. Fattigvæsenet, 70—74. Eiendommenes ældre Behæftelse, 74—75. Tilførsel af Korn, 75; af Brændsel, 76.

Om Kjøbstæderne.

Folkemængde, 76—77. Udvidelse og Assurancesummen, 77—78. Randers Avis Dom om mit Skrift, 78—80. Neckelmanns Randers Beskrivelse, 80—81. Kjøbstæderne, 81—82. Consumtion, 83. Told- og Consumtionsintrader i ældre og nyere Tider, 83—85. Dr. Badens Dom om mit Skrift, 85—92.

Forfatterens Gjenmæle.

Om den ældre Schimmelmann, 92—93. Om Grev Ernst Schimmelmann, 93—94. Grev Moltke og Geheimeraad Møsting, 95—96. Om det nye Laanevæsen, 96—97. Det Hamborgske Laan, 96. Det 5 pCt Engelske Laan, 98. Det 3 pCt Engelske Laan, 98. Afbetalinger, 98—101. Reservefonden, 101. Statsgjælden og om Nedsættelse af Rente, 101—102. De ældre Creditorers Tab, 103. Nye

Love og Indretninger, 104—105. Om Adel og Liberalismus, 105—106. Om Banken og min ældre Mening om samme, 106—107. Min Dom om Bestyrelsen, og Operationer, 107—110. Om Landets Producthandel, de høie Priser og Landmandens Klage, 110—111. Brink-Seidelins Dom og Beregning af Skatterne, 111—112. Handelen til 1820, 112. Om Indledningen til den sidste Handelsperiode, 113. Letsindige Udfald, 113—114. Hovedstæders Vigtighed, 114. Kjøbstædernes Vigtighed og Handels Udvidelse, 115. Beviser derfor, 115—118. Kjøbstædernes forrige Tilstand, 118—119. Den Handel, som Kjøbenhavn fortrinlig har beholdt, 119—120. Om Kornudførsel, 121—122. Geheimeraad Ferbers Bemærkning om Preussens Kornudførsel, 122—124. Danmarks Kornproduction, Udførsel m. m., 124—127. Om Udførsel af Smør og Ost, 127—128. Agerdyrkningens Udvidelse under Krigen. Dr. Badens Bemærkning herom, 128—129. Agerdyrknings Udvidelse, Oluffens, Niemanns og Dalgas Yttringer herover, 129—130. Om Sildefangsten i senere og ældre Tider, 130—131. Om Fiskerierne ved den nordostlige Kyst af Jylland, 131—132. Om Qvæghandelen og dens Udvidelse, 132—133. Om Udførsel af saltet Kjød og Flesk, 133; af ferskt Kjød til Norge, 133; af Uld, 133. Svar til Indsenderen i Randers-Avis, 134—135. Om den Vestindiske og Ostindiske Handel, 135—136. Handel med Norge, 136. Island og Grønland, 136—137. Badens Mening om Island, 137—138. Om Skibsfarten, 138—140. Om Flensborg, 140—141. Om Altona, 141. Om Fabrikker og Toldbodauctioner, 141—142. Om Huusfliden, 142. Handelsstanden, 142—143. Om Brandforsikkringen, 143—144. Om Efterladenskaber, 144. Stiftelser, Vallse og Vemmeltofte Klostere; det Classenske Fidei-Commis; det Reiersenske Fond; Sorøe Academie, 146. Sparekassen, 145 og 146. Capitaler i fremmede Laan, 146. Bankhæftelsers Afbetaling, 146 og 147. Afbetaling af Bankens Gjæld, 147. Flaaden, 147. Skatter og Afgifter, 148. Eiendommenes forceerte Salg, 148 og 149. Fattige paa Landet, 149 og 150. Slutning, 150 og 153. Et Par Ord til Dr. Baden, 153 og 154.

Bidrag til den danske Handels Historie.

Christian den Syvendes 1ste Periode.

Kongen tilskrev daværende Etatsraad Ryberg følgende:

„Da ich gesonnen bin, das Commerz-Wesen in meinen „Reichen und Landen auf alle ersinnliche Weise zu „befördern und in Aufnahme zu bringen, und in „solcher Absicht den Entschluß gefaßt habe, ihm Mei„nen besondern Schutz angedeihen zu lassen, und dem„selben alle mögliche, mit dem Wohl des Staates ver„einbare Freiheit zu verleihen, anbei aber wünsche die „Mittel und Wege zu vernehmen, wie dieser Endzweck „auf die vortheilhafteste und sicherste Art, und zugleich „in Rücksicht auf Betrieb der Landes-Producte und in „erforderlicher Verbindung mit dem Interesse meiner „Finanzen erreicht werden möge: als haben Sie, mein „lieber Etatsrath Ryberg, dessen Einsichten und Er„fahrungen im Commerz-Wesen Mir vorzüglich ange„rühmt worden, diesen Meinen Entschluß durch ge„meinnützige, mit dem allgemeinen Besten und dem

„Wohl Meiner Staaten übereinstimmende Vorschläge „zu unterstützen, und solche immediate an Mich selbst „des förderſten einzusenden.

„Gegeben Hirschholm den 16ten October 1770.

Christian.

A. Schumacher.

Ryberg indsendte saa umiddelbart til Kongen følgende allerunderdanigſte Forslag:

Allerunderdanigſt Pro Memoria!

„Deres Kongelige Majestet har under den 16de Octbr mig „Allernaadigſt befahlet immidiate at indsende een Allerun- „derdanig Forslag, hvorledes Commercevæsenet i Deres „Kongelige Mayestets Riiger og Lande i Henſigt til „Bedrift og Landenes Producter, og den fornødne For- „binding med Finantievæsenet alle muelige, og med „Statens vel forbundne Friheder bliver at forunde; „samme jeg efter min allerunderdanige Pligt (ſkiønt „saare indskrænked) herved for deres Kongelige Maye- „ſtets Fødder nedlægger:

„Foruden de Oplags Friheder, som Deres Kongelige „Mayeſtets allernaadigſte Forordning af 26de Nov. 1768 „tillader, var det her i Kiøbenhafn for Commercien „meget gavnligt at een Peel Pakhuse paa et samlet „Sted med Muur omringet, blev opbygget, for der at „giøre Oplag af alle Slags Korn og fremmede Varer, „saa at alletiider Forraad iſær af Korn Varer kunde „haves, naar enten Misvæxt eller andre Tilfælde „maatte foraarsage Dyrtid i Landet, hvoraf dog intet „uden foregaaende Deres Kongelige Mayeſtets aller- „naadigſte Tilladelse maatte blive tilladt at sælges her „i Staden, men alt igien uden videre Afgift end allene

„Pakhusleie deraf at svare, til fremmede Stæder og „Indierne samt Island, Finmarken og Færøe at for„sendes. Om saadanne Pakhuses Anskaffelse tvivles „intet, at deres Kongelige Mayestets Ballantze Commis„sion jo allerede har giort allerunderdanigst Forestilling, „da derom forlængst er indhentet Kiøbmændenes Be„tænkning, som og under 5te Marts 1769 er indgiven. „Dette synes i mine allerunderdanige Tanker at være „det eneste som af Deres Kongelige Mayestæt kan være „at udbede som en Frihed og favour for den nærvæ„rende Commercie, thi at udbede nogen videre særdeles „Frihed for Kiøbenhafn allene bliver fornærmelig for „de andre Kiøbstæder, og ellers at haabe videre Fri„heder for Commercien i Almindelighed, bliver aldeles „forgiæves, saalænge den 1/3 Part af Revenuerne, som „til Statens Udgift udfordres, skal tages af alle con„sumable Ting. Naar alle Folk i Staten fortærede og „forbrugte lige meget, kunde og enhver ansættes for „noget vist aarlig at svare, og saa behøvedes ingen „Told-Betientere at holdes, men al Fart var fri; men „da eens Husholdning contribuerer 500 Rd., een anden „100 Rd. og den tredie 20 Rd. aarlig og saa videre „til Told- og Consumtions Svarelse, alt efterson de „baade kan og vil leve til, saa kan det intet andet være „end enhver maae svare efterson den consumerer til. — „En anden Sag er det om Deres Kongelige Majestæt „allernaadigst maatte finde for godt at bortforpagte „Tolden af alle de Varer som indføres i Provincerne som „tilforn skeet er, hvilket dog ikke i mine allerunderdanigste „Tanker ville være til Nytte enten for Deres Maye„stæts Revenuer, eller for Høystsammes Undersaatter: „thi hvad som mere i Forpagtnings Summa blev at „erholde, ville tabes igien til Pension til nuværende

„Toldbetientere og blev derfore ikke nogen fri Handel.
„Iſtæden for at Handelen nu generer formedelſt Told-
„betienterne, ville den mere blive generet naar den eene
„Borger ſkulle blive den andens Plage, hvorimod det
„ſkulle ſynes meget mere fordeelagtig for deres Konge-
„lige Mayeſtæts Finanſer, naar alle Slags Salt, ſamt
„Viine og Franſk Brændeviine, ſom i Danmark (Kio-
„benhafn undtagen) conſumeres blev paa viſſe Aar til
„offentlig Auction bortforpagted, da mærkelig mere
„deraf ville blive at ſvare end for Fremtiden ellers deraf
„kan indkomme.

„Da jeg nu ellers af deres Kongelige Mayeſtets
„allernaadigſte Ordre erfarer, at det er Høyſtſammes
„alvorlige Villie Commerceveæſenet paa alle muelige
„Maader at befordre og bringe til ſtørre Fuldkommen-
„hed; ſaa tillades mig allernaadigſt at yttre mine aller-
„underdanige Tanker, om deres Kongelige Mayeſtets
„Riiger og Landes Handels-Brancher, ſamt hvad deri
„til Forbedring kan foretages. Naar nogen ſolide Com-
„merce ſkal exiſtere, da maa allerførſt haves Henſigt
„til det Lands Product hvorfra ſamme ſkal ſkee. Er
„det da et Land ſom er velſignet med Korn og Quæg,
„ſom ere de førſte Nødvendigheder til Livets Ophold,
„ſaa kan den foreſkrive Love for ſine Naboer, ſom ikke
„har ſamme i ſaadan Overflødighed. Dannemark med
„Fyrſtendømmene ere egentlig af det Slags, var det
„kuns ſaa vel dyrket og med ſaa vindſkibelige og ſpar-
„ſomme Indbyggere forſynet, ſom Climaet det tillader,
„ſaa kunde det ei allene have Korn nok til Føde for
„ſine Indbyggere, ſamt Indbyggerne i Norge, men
„endog exportere noget til Naboerne, da nu noget
„mangler i det ſidſte, ſaa kommer det kuns an paa
„Maaden at faae det bragt i den Orden og Gang paa,

„som det bør være. For ret at forklare mig maa jeg „med min Villie skride noget uden for de Grændser „mig ere satte, og røre noget lidet ved Landvæsenet. „Danmark og Holsteen har langt fra ikke saa meget „Korn, som til dets Indbyggere, samt Indbyggerne i „Norge, Island, Finmarken, Færøerne og de vestindiske „Øer behøves; det er nok som bekiendt at aarlig naar „10 Aar regnes tilsammen bliver ført Kornvarer fra „Østersøen til Norge, baade Sønden og Nordenfjælds „henved 80 à 100,000 Tdr, ja man har Exempel, at i „Aaret 1765 er gaaet 325 Ladninger til Norge og Dan„mark igiennem Øresund, hvilket ganske sikkert var at „anse for mere end 300,000 Tdr. For at see denne „Mangel afhiulpen, synes det høyst at være fornøden „at saa meget Korn aarlig i Landet bringes tilveie, som „begge Riger kan behøve, for der tænkes isærdeleshed „paa at forøge Folkemængden paa Landet i Danmark, „allerhelst da i Danmark, Holsteen og Norge aarlig „10 à 12,000 Mennesker flere fødes end dødes. Det „eneste og bedste Middel dertil, er i mine allerunder„danige Tanker disse, at af Deres Mayestæts General„Landvæsens Collegio her i Landet maa fornemmeligen „blive draget Omsorg for, at Fælledskabet bliver op„hævet, og det saaledes at ei allene alle Hovedgaards „Marker bliver inddeelte i Kopler, men at enhver Bonde „bekommer for saavidt mulig sine Jorder for sig selv, „deraf vil følge

„at Bonden bliver klogere og flittigere

„og Børnene fornuftigere og bedre opdragne

„og at overflødig mere Korn bliver avlet, da mindre „Jord til Kornsæd aarlig vorder indtagen og overmaade „bedre bedynget, og bedre bearbeidet end nu imens den „skadelige Fælledskab vedvarer. Bonden beholder sit

„Qvæg for sig allene, han befries for at lade det gaae „paa sine Naboers og Naboe-Byers Marker naar Qvæg- „svagheden kan være hos dem, og ikke hos ham, og saa- „ledes miste sit Qvæg, som han muelig ellers kunde „beholde, det forstaaer sig, at saadan Forandring kan „ikke saa hastig gaae for sig, det kan begyndes paa, og „allene bringes i Gang i alle Provindser saa at enhver „kan see Nytten deraf nu i Begyndelsen af Deres Kon- „gelige Mayestæts allernaadigste Regiering og endes „ved Slutningen af Høystsammes Alderdoms Dage, „dem den allerhøyeste Gud Deres Mayestæt naadelig for- „lene; det feiler ikke at mange vil giøre Indvendinger „derimod, for det meget Arbeide som falder derved for „Bonden, og for de store Besværligheder med at faae „de mange Giærder anlagte; men til dette at fore- „komme, ville Deres Kongelige Mayestæt i Begyndelsen „komme nogle til Hielp enten ved Eftergivelsen af „Extra-Skatten eller paa andre Maader, og især ville „det paa Proprietair-Godserne meget blive til Encou- „ragement, naar indtil videre blev givet Henstand „med Bestemmelsen af Hoveriet, thi det foruroeliger „Proprietairen een Deel, og de kan dog ei ret bestemme „Hoverierne, før de ved Inddeling af Jørderne og Op- „maalingen faaer egentlig at erfare hvad Jord enhver „Bonde besidder, hvor efter hans Hoverie-Arbeide egent- „lig bør bestemmes, og naar saadanne Inddelinger som „nødvendigen skal skee, maa den ene Bonde efter Pro- „prietairens Foranstaltning komme den anden til Hielp, „ved Indhegningen, som ei vel kan skee, naar Hoveriet „først er bestemt. "Naar da eengang saadan skadelig „Fællesskab bliver ophævet, Hoveriet bestemt, Bonden „kommen i bedre Tilstand, kan intet tvivles paa at „Landet jo producerer mere Korn og andre Proviant-

„Varer end Indbyggerne i Deres Majestæts Stater „behøver, og dog blive noget tilovers for at exportere „til Fremmede. Dette er saaledes den eneste Product, „som fra Danmark til Fremmede til Søes kan for„sendes, thi vel fournerer Fyen, Laaland, Sielland, „Falster, Møen og Bornholm Smør, Honning og lider „Qvæg, men ikke nok til Norge og Kiøbenhafns Un„derholdning, langt mindre til at exportere. Jydland „exporterer derimod til Lands aarlig af Stald- og „fede Stude, Køer, Hefte og Hopper, Sviin, en Deel „Uld og Vox for 7 til 800,000 Rixd., vel gaaer den største „Deel deraf til Holsteen, men forbliver ei der, men af„sættes igien foruden Fyrstendommenes Producter til „Hamborg, Lybek, Bremen, og Hestene og Hopperne til „Tydskland. Videre forfærdiges i Amtet og Staden „Tondern, Lygum Kloster, Amtet og Staden Haders„leben, Apenrade, Flensborg og næsten alle andre „Steder i Fyrstendommene Kniplinger, som bringer en „utrolig Summa Penge i Landet fra Tydskland, Rus„land, Sverrig og andre Steder, og occupere mange „tusende Hænder. Norge har af sine Lands-Producter, „saasom: Kobber, Jern, Tømmer, Fiskevare, Tran etc., „betydelige Exporter, som meest med egne Skibe for„sendes til Østersøen, England, Frankrige, Spanien, „Holland og Middelhavet. Men i nogle Aar har „Exporten af Fiskevarerne, Tran og Tømmer været „hiertelig ringe. Fiskerierne har mislinget, og Afgangen „med Tømmeret til England formedelst dette Lands „oeconomiske Indretninger meget aftaget.

„For at see samme igien ophiulpen vilde det ikke „være uden Nytte om fra Nordlandene, Trondhiem, „Bergen og Christiania blev indhentet Betænkning dets „angaaende, da ufeilbarlig bedre Foranstaltninger kan

„være forsødne i Henseende til Fiskeriers Forbedring og „Tømmervarenes Tilberedning før det sendes af Landet, „samt Kobber og Jernværkers bedre Drift.

„Af foranførte ville Deres Kongelige Majestæt aller„naadigst erfare, at før Jorderne i Danmark bedre blive „cultiverede og ved Inoculation eller andre Midler „Qvægsvagheden dæmpes, den danske Commercie i Hen„sigt til Bedrift af Landenes Producter er kuns af „maadelig Betydenhed. Fabrikerne ere vel i temmelig „god Drift og meget bedre end samme nogen Tid i „Danmark været haver, men af forarbeidede Manufac„tur-Varer bliver intet til Fremmede at forsende. Nok! „om Fabrikanterne saaledes kan vorde understyttede, at „de kan bringe det tilveie, som for Landenes Indbyg„gere og Colonierne kan behøves, hvorved betydelige „Summer i Landet spares og mange Mennesker vorder „underholdet.

„De Brancher hvoraf den danske Commercie da „egentlig bestaaer ere følgende:

1. Compagnierne, saasom:
   a) Banquen.
   b) Assurance-Compagniet.
   c) Det Asiatiske Compagnie.
   d) Det Almindelige Handels-Compagnie.
   e) Det Guineiske Compagnie.
2. Fiskerierne.
3. Fragt-Farten eller Cabotagen.
4. De Vestindiske Øer.
5. Færoerne.

„Naar Commercien skal være nogenlunde florisent, „da maa enhver Commercerende benytte sig af alt hvad „han eier, saasom Pante-Obligationer og alle andre „Effecter, for i Tilfælde derpaa at giøre Laan, og der-

„ved augmentere sin og Statens Formue. Det har „været Aarsagen hvorfor Deres Kongelige Mayestæts „Høysalige Hr. Farfader høyloflige Hukommelse, har „stifted den nuværende Banque, ved hvis Administration „jeg har den Ære at være Medlem, og derfor om „sammes nærværende Situation yttrer mine allerunder„danigste Tanker. Den er som bekiendt en Laane-, og „ikke en Giro-Banque, den eier derfor intet Essentiel „videre, end hvad Underpant den imod sine Billetter, „som den er autoriseret til i Publico at lade roulere „ifølge den Kongelige allernaadigst forlenede Octroy af „Publico kan have imodtaget og imodtager. De Billet„ter, som derfor roulere, ere fuldkommen saa mange som „Statens Masse, naar Aaringerne i Henseende til Korn„vexten og Qvægyngelen, samt Fiskerier og Commerciens „Drift, er nogenlunde favorabel, kan taale at lade „roulere; men naar saadanne Aar, som dette inde„værende indfalder, da Landet for Korn har været ud„tommet, Kornavlingen kun maadelig, Qvægsvagheden „meget haard, Fiskerierne under Norge og Aftrækken „paa samme Lands vigtige Product, nemlig Tømmer, „ligesaa, Producterne fra Vestindien kun saa, Retour„Varene fra China og Indien ikke af større Betydenhed, „hvoraf følger at mange betydelige Summer baade for „Kornvarer og andre Nødvendigheder, foruden de i „Holsteen for Skatter indflydende rede Penge, til Ren„ters Afbetaling i Nederlandene og Hamborg gaae ud „af Landet, og ikkuns faa Penge igien indkommer; saa „er visselig de roulerende Sedlers Antal vel mange; „skal saa derforuden af Statens Gield udenlands noget „betydelig betales, saa seer det saare farligt ud for „Banquen, naar den skal see sig i Fare for at faae de „rede Penge, hvormed Billethaverne kan vorde tilfreds-

„stillet, og Faren blev saa meget større, som en anseelig „Mængde af Sedler paa 1 Rixd. findes i den gemene „Almues Hænder, hvorfor det ville være heel fornøden „at en Myndt i Altona blev anlagt, hvor alletider saa „ofte det behøves ved Variation af Courserne, Species „og Courant efter den Gehalt som alle Rigsfyrster slaaer „dem, kunde myntes, og skulle det ikke synes afveien „at paa samme Mynt blev tilladt for alle og enhver af „danske Undersaatter imod en vis Penges Erlæggelse „at mynte. I Henseende til dette med mere, skal jeg „allerunderdanigst paa Banquens Vegne udbede Deres „Kongelige Mayestæts allernaadigste Protection, ved „bestandig at lade Deres Ober-Skatte-Direction vorde „forsynet med saadanne Midler, som kan tiene til Ere- „ditvæsenets Vedligeholdelse, hvorpaa det hele Lands „særdeles Velfærd tildeels beroer.

„Til Commerciens Sikkerhed har Assurancevæsenet „for mange bekiendte Aarsagers Skyld, været og er „høyfornøden, derfor har Deres Kongelige Mayestæts „høysalige Hr. Farfaders Fader høyloflige Ihukommelse „i Aaret 1726 forlenet det endnu subsisterede Compagnie „imod allernaadigste Octroi, som af høysalig Kong „Christian den 6te i Aaret 1746 er bleven fornyet. „Dette Compagnie har hidindtil bestaaet sig meget godt, „og vel beholdet een Million Rixd. i Landet, som ifald „den ikke har været etableret var gaaet ud til Frem- „mede; vel har ellers bemeldte Compagnie paa et Par „Aars Tid eller tre været i nogen Afmagt, af Aarsag „at til dets Interessentere for nogle Aar siden var ble- „ven noget rigelig af dets Fond udbetalt, men det har „nu Anseende til, at dets Retablissement snart bil „kee. Som ellers Assurance-Affairerne her i Kioben- „hafn meget tiltager, saa skulle det være meget gavn-

„ligt, at een Eedsvoren Dispacheur foruden den nu-
„værende Dispacheur Bondesen blev beskikket, paa
„det at Sagerne i 2 eller 3 Aar ikke uafgiort, til de
„som lader assurere, deres Skade og Sinkelse i deres
„Fart skal henligge.

„For jeg begiver mig til, videre at erindre om de øvrige
„Compagnier og Branscher af den danske Commerce,
„maa jeg ei lade være urørt, at dersom Compagnierne
„og andre Commercerende ei til Statens og egen Nytte
„har erhvervet saadanne Fordele ved Commercien, som
„de vel efter de passerede Conjuncturer burde have er-
„hvervet (hvilke dog ei har været ringe, thi ellers har
„Jordegodserne især her i Danmark ikke i de sidste 20 Aar
„kundet stige til dobbelt og høiere Priis, saa har den
„største Aarsag dertil været Ungdommens Opdragelse,
„thi som jeg forhen har meldet har Danmark i Hen-
„sigt til Landenes Producter ingen Commerce med
„andre Nationer haft; thi alt hvad den oeconomiske
„Handel angaaer, med at indkiøbe de Varer i Øster-
„soen, Frankerige og Holland, og samme igien at sælge
„en detail, som i Landet consumeres, dette kan ikke ansees
„for nogen Commerce som bringer Staten Nytte, naar
„det først er bragt saa vidt som det her er, at de fleste
„nødvendige Varer tages fra første Haand; derfor har
„heller ingen af den Middelstand kundet ladet deres
„Børn opdrage til at erhverve Brødet ved Commercien,
„men alle ere blevne bestemte enten til den geistlige
„Stand, til Militair eller Søe-Etaten, til Contoirerne
„ved Deres Kongelige Mayestæts Collegier, til smaae
„Embedsmænd i de andre Kiøbstæder og paa Landet.
„Naar da nogen med Compagniernes Skibe enten til
„Vestindien, China, Tranquebar, Bengalen, for at øve
„Handelen har været udsendt, har man maattet antage

„dertil, deels Herskabers Tienere og saadanne Drenge som „Forældrene allene har kundet lade lære ganske simpel „at regne og skrive, og deels aldeles ukyndig i andre „Videnskaber eller Sprog, som de dog nødvendig maa „have været kyndige i, naar Handel skulle drives paa „de Steder hvor de concurere med andre Nationer, som „deri ere kyndige. Paa samme Maade har det og for„holdt sig med de, som ere fremkomne ved Coffardie„Farten og bliver tilsidst Skibe anfortroede at føre, „iblandt saadanne Folk som ikke har haft anden Op„drägelse i deres Ungdom, findes kuns saare faa, der har „naturlig Disposition til, ved Øvelsen og Erfarenheden at „blive saa habil, at der kan haves den tilbørlige Tillid til „dem, til noget vigtigt at forestaae i deres modne Alder. „Det skulde derfor i mine allerunderdanigste Tanker „være til Commerciens Befordring overmaade nyttig, „at saadanne Skoler i Kiøbenhafn og de Kiøbstæder i „Danmark, Holsteen og Norge, hvorfra de betydeligste „Handlinger kunde ventes at blive dreven, bleve etable„rede, hvor kunde gives dette Slags Ungdom Under„viisning i Geometri, Geographie, det franske, engelske „og hollandske Sprog, som og noget i Physique, hvilket „alt synes fornøden for dem, der i andre Verdens Dele „skal føre Handel tilligemed andre Nationer, som for „længe siden har faaet saadanne Kundskaber; og Maa„den at acquirere den dertil behøvende Fond, skal siden „noget røres ved Slutningen af denne min allerunder„danigste Betænkning.

„Det asiatiske Compagnie har ellers været et for „Staten meget nyttig og fordeelagtig Compagnie, men „af Mangel paa kyndige, redelige og ret paalidelige Be„tientere i Tranquebar og Bengalen, har det haft hety„delig Tab. Commercien paa begge Steder er saa godt

„som ødelagt, meest fordi at man har maattet antage „Fremmede og Egennyttige til at drive Handelen af „Mangel paa Landets egne Børn, hvortil kommer, at „Deres Mayestæt har paalagt Consumtion af hver Pund „Thee, som consumeres her i Landet 8ß, hvilket til„hobe med adskillige andre Aarsager har forvoldet, at „Actierne ere faldne til en meget ringe Priis. Anno „1772 expirerer Compagniets nu havende Octroy, de „som i denne Handel har haft en Deel, skulde vel „ønske og af Deres Mayestæt udbede Octroyens Pro„longation endnu paa 40 Aar, heller skulle de efter „mine allerunderdanige Tanker ønske Octroy paa Han„delen paa China allene, om Deres Mayestæt endog „ville paalægge 8ß i Consumtion paa hver Pund Thee „som consumeres i Danmark, eller en convenabel „Summa af hver Skibs Ladning som kommer til Europa, „til Deres Mayestæts Cassa at betale, end de skulle „ønske at nyde Octroyen paa Handelen paa China, „Tranquebar og Bengalen tillige uden nogen Paalæg „paa det her consumerede Thee, eller nogen Afgift i „dets Sted; men som Handelen især paa Tran„quebar, som den høysalige Kong Christian den 4de for „150 Aar siden har acquireret ikke bør efterlades, og „ei vel af nogen anden kan antages i den Situation det „nu er, saa vil denne Handel vel være fornøden at „blive combineret til den asiatiske Handel for eet samlet „Compagnie, det være ellers i hvilket det vil, saa synes „mig Deres Kongelige Mayestæt har Aarsag at paa„lægge de Octroyerende i hvem det bliver, i de Aaringer, „naar Krig imellem Frankrige og Spanien samt andre „krigende Magter indfalder og Danmark derfore vorder „befriet, at udsende 3 Skibe aarlig til China og 2 til „Tranquebar, thi deels gaaer det som i de Aaringer

„fra 1755 til 1764, da man her kunde faae Varene „3 dobbelt saa dyre betalt, som de i Indien koſtede, at „ikkuns 1 høieſt 2 Skibe fra China hiemkom, og fielden „1 fra Tranquebar, allene fordi at Capitalerne, hvor„for Skibene ſkulle bygges og udredes, vare uddeelte „iblandt Interesſenterne, hvilket ſtedſe er een af de „betydeligſte Feil der ſtedſe har været begaaet ved vore „Compagnier, at man deler for meget ud til Interesſen„terne, ſaa at ingen Fond vorder ſamlet til at give „Compagnierne Subſiſtence, hvormed noget retſkaffent „i Handelen kunde foretages, naar ſaadanne Conjunc„turer indfalder.

„Det almindelige Handels-Compagnie blev af Deres „Mayeſtæts høyſalige Hr. Fader høilovlige Hukom„melſe med Octroy forlenet ved Begyndelſen af hans „Regierings Tiltrædelſe, i det Haab at ſamme ved „Hvalfiſkefangſten, ſamt ved at beſeile Grønland, og „her at giøre Oplag af adſkillige Varer fra Øſterſøen „til videre Forſending til Frankrige, Holland, Enge„land og Middelhavet, ſkulle med Tiden blevet et vig„tigt Compagnie. Men ſom jeg forhen har meldt, at „ingen Handel herfra med Landenes Producter har „kundet exiſtere, og Compagniet ſtrax efter dets Erec„tion fordybede ſig, deels ved en Deel Skibes Anſkaf„felſe, deels ved een Capital at fournere til Handelen „paa de Spanſke Kyſter i Veſtindien, deels ved at give „Udbytte til Interesſenterne af den indſkydende Capital „før noget var fortient, ſom og ved adſkillige andre „Entrepriſer i Europa, og endelig ved Tab paa Hval„fiſkefangſten, har det været i temmelig Afmagt indtil „i Aaret 1764, da ſamme blev overdraget Handel paa „Island og Finmarken i 20 Aar imod 7,000 Rixd. „aarlig Afgift, eller i dets Sted ikke at nyde en lige

„Summa, som Compagniet ellers tilkom til Missio-
„nens Underholdning i Grønland, og ellers med to
„Hoved-Conditioner; det første, at naar een Tønde
„Rug ved Paaske-Tider her koster mere end 13 ℔ maatte
„det være Compagniet tilladt at lade indkiøbe et Quan-
„tum af 12 a 14,000 Tdr. Rug aarlig i Østersøen, som
„til Landenes Beseiling kan behøves. Det andet, at
„naar fiskeløse Aaringer i Island eller Finmarken ind-
„falder, eller Qvæget i Island bortdøer, saa at Com-
„pagniet derved lider nogen mærkelig Tab, skal dem
„derfor vorde given Erstatning.

„Hvad nu det første er angaaende, da har Compag-
„niet, omendskiøndt samme de fleste Aaringer har kundet
„erholde bedre Rug og billigere Priis fra Østersøen end
„her, dog efter Cammer-Collegio Ordre maattet noies
„med at tage Rugen her i Landet, som og tilsidst i
„dette Aar er skeet, da de har maattet modtage Maga-
„zin-Rug, og derfor betale 13 ℔ for Tønden, endskiøndt
„de ved anstillede offentlig Licitation for 11 ℔ 14 ß Td.
„har kundet kiøbe Dantziger Rug.

„Allernaadigste Konge! Da det dog er aabenbart
„sandt, at aarlig føres til Norge fra Østersøen henved
„80 a 100,000 Tdr. Kornvare, som Danmark ei kan
„bringe tilveie, saa skulle det for islandsk og finmarksk
„Beseiling være meget gavnligt, at det almindelige
„Handels-Compagnie een Gang for alle blev tilladt
„aarlig, naar de det maatte behøve, fra Østersøen de
„12 a 14,000 Tdr. Rug, som de til Landenes Beseiling
„kan have fornøden, siden det dog alle Tider kan være
„det samme, enten det føres fra Østersøen til Norge,
„eller fra Østersøen til Kiøbenhafn, thi begge Steder
„ere Deres Mayestæt tilhørende.

„I Henseende til det andet, da har Svagheden paa „Faarene herskeb i Island i 4 eller 5 Aar, og den „største Deel af Faarene ere bortdøde baade af bemeldte „Svaghed, som og sidste Vinter af Kulde og Mangel „paa Føde; ligesaa er Fiskeriet saa overmaade mis„linget i Finmarken, at istæden for der tilforn, ja i de „Aaringer, da Handelen blev dreven for deres Mayestæts „Regning, blev fisked og solgt til Handelen henved „6,000 Skd Fisk aarlig, er i Aar ikke ført mere derfra „end 1600 Skd. Compagniet har saaledes for disse „Vanhelds Skyld baade i Island og Finmarken tabt „mere end 100,000 Rird., hvilket de Deres Kongelige „Mayestæt allerunderdanigst skal have forestillet, hvoraf „Deres Kongelige Mayestæt efter allernaadigst Tilsagn „i den Compagniet forundte Octroi, det meeste ville „godtgiøre, det jeg og paa Compagniets Vegne aller„underdanigst skal udbede, paa det at enhver i saadanne „Compagnier interesserende, baade Fremmede og Deres „Mayestæts Undersaatter, bestandig kan blive forsikkred „om en saadan Contracts Opfyldelse; og Compagniet „tillige kan sættes istand endnu at fournere Indbyg„gerne i Island og Finmarken med det fornødne til „Livets Ophold, i anden Fald indseer jeg ikke rettere „end Compagniet vorder nødsaget til at nedlægge Oc„troien for Deres Mayestæts Fødder, da de ikke kan „længere bestride de udfordrede Udgivter. Det er ellers „meget beklageligt, at denne betydelige Ø Island, „som er 4½ Gange saa stor som hele Danmark, „og beboes kuns af 48 til 50,000 Siæle, eller den „1/16 Deel af det Antal Mennesker, som lever i Dan„mark, og hvoraf de 28 a 29,000 paa den ⅓ af Lan„det, nemlig Sønder- og Vesterlandet, som i 3 Maa„neder om Aaret er med Fiskerie omgiven, hvoraf de

„sig meest ernærer, og de øvrige paa de 2/3 Dele af „Landet, ved Søestæderne paa den nordre og østre „Deel, som ernærer sig af Qvægyngelen, ikke engang „skal komme til nogen bedre Fuldkommenhed, end det „i et heelt Seculo været haver. Aarsagen har i mine „allerunderdanige Tanker været, at der ikke tilforn er „bleven anvendt nogen retskaffens Flid paa at faae „Mandtallet ved Søestæderne saaledes forstærket fra „Øster- og Nordlandet hvor ingen Fiskerie er, og flere „Fiskerbaade anskaffede, i de Tider om Aaret, da Fiske„riet gaaer for sig som skee burde. Skal dette Land „nogensinde haabe at faae frie Handel, og ei stedse „dependere af et Compagnie, saa maae dem først for„skaffes Middel i Hænde dertil, det er at sige de maae „ved Fiskerier blive mere formuende end de nu ere, eller „været haver. Deres Mayestæts Ballance-Commission „har afvigte Aar forlangt, jeg ville give mine under„danige Tanker, paa hvad Maade jeg bedst meente Fiske„rierne under Island kunde forbedres, jeg har og samme „indleveret, hvori blev foreslaaet, at naar til Fiskerienes „Understøttelse aarlig i de første 5 Aar blev skienked „20,000 Rixd., og i de paafølgende 9 Aar 7,500 Rixd. „aarlig, ville det saa mærkelig forbedre Fiskerierne, at „efter nogle Aars Forløb af Fiskevarer og Tran skulle „blive bragt fra Landet for mere end 150,000 Rixd., „og Deres Mayestæt skulle deraf nyde i Told etc. 9 a „10,000 Rixd. aarlig, ligesaa skulle vorde 40 a 50 Skibe „mere blive holdte i Farten end hidindtil, og hvilket „ved god Vedligeholdelse kunde vedvare saalænge Ver„den staaer, da det kuns allene kommer an paa, at lade „Fisken fange naar den anbyder sig. Copie af samme „føyes herved under Litr. A. Give Gud at et saadant „Middel maatte blive at udfinde, det saamange af den

„betydelige Fiſk Cabliau maatte vorde bragt af Søen „til Islands og Danmarks Indbyggeres Nytte, ſom „Naturen os tilmaaler, da den Sort Fiſk i disſe Tider „er at anbringe over hele Europa, man regner allene i „Spanien deraf aarlig conſumeres for 3 Mill. Piaſtre.

„Finmarkens Indvaanere, ſom vel nu ſkal ikke være „ſynderlig flere end 3500 a 4000 Siæle, ſom beboer et „Land af 60 Miles Længde og 20 a 30 Miles Brede, „ſtrækkende ſig fra Altens Havn og til Wardehuus; „dette Lands Tilſtand er ſaa overmaade ſlet formedelſt „Indvaanernes Ladhed, og vel noget formedelſt Fiſke„riernes Miskingelſe, men iſær og formedelſt Ruſſer„nes Skandeſtin-Handel og deres Fiſkerie uden for Lan„det med Garn, hvorved Finmarkens Indbyggere vorde „forhindrede i deres Fiſkerie med Angler, ſom ſkal være „den bedſte Maade at fiſke paa. Vel ſkal fra det rus„ſiſke Hof derfore være ſat Grændſer, men det bliver „ikke holdet. Imidlertid koſter Indbyggerne i Fin„marken i disſe Aaringer det almindelige Handels„Compagnie, ſom er octroyeret at føre Handel derpaa, „hvorved 40,000 Rixd. aarlig, naar Retour-Varernes „Beløb fra Udredningens Summa, ſamt Kiøbmænds „og Folkenes Underholdning er fradragen, ſaalænge „Fiſkeriet ſaaledes ſlaaer feil, da ſamme lidet eller intet „kan vente godtgiort eller betalt af hvad de forarmede „Indvaanere kan ſtaae til Reſt for i Compagniets „Bøger. Vil Deres Majeſtæt allernaadigſt ſom for„hen meldt er, komme Compagniet til Hielp med nogen „Penge-Tilſkud i dens nuværende Situation, kunde vel „et Middel være at udfinde til at forekomme den Under„gang, ſom dette Lands Indvaanere trues med, i anden „Fald ſees ingen anden Hielp, naar fiſkeløſe Aaringer „indfalder, og Indbyggerne, ſom intet andet har at

„leve af, aldeles blive vante derfra og henfalde til „Orkesløshed og Dovenskab, end Deres Kongelige Maye„stæt allernaadigst maae lade dem forsyne med det be„høvende til Livets Ophold, eller endeel af dem maae „forsmægte af Hunger.

„Det Guineiske Compagnie, som af Deres Maye„stæts Høysalige Hr. Fader, høyloflige Hukommelse, er „bleven forlenet med Octroy paa 20 Aar, er endnu i „sin Enfance, og er begyndt i en Epoque da ikke syn„derlig nogen Haab haves kan til at prospere noget bety„delig. Naar Krig imellem Engeland og det Bourbonske „Huus existerer, da vil dette Compagnie vinde faveur. „Imidlertid er det for Deres Mayestæts Stater for „saavidt et nyttigt Compagnie, at det holder en 4 a „5 Skibe i Farten, og har her anlagt et Sukker-Raffi„naderie, entretinerer een Deel Mennesker ved Handelen „paa Fortet Christiansborg paa Kysten Guinea, og for„syner om Aaret Øerne St. Thomas, St. Croix og „Jean med een a to Ladninger Slaver, men nyttigere „var det, naar det forsynede bemeldte Øer med de aarlig „behøvende som er 5 eller 6 Ladninger eller 12 a 1500 „Slaver, allerhelst da det har Fortet Christiansborg „aldeles i Besiddelse.

„Fiskerierne skulle i Betragtning af Danmarks Si„tuation, som ligger nærmest de nordiske Vande, hvor „Hvalen, Sælhunden, Cabliauen og Silden opholder „sig, være een af de bedste Brancher af Commercien; „men hidindtil har det manglet, saa gode Aspecter har „ellers ikke i Danmark forhen været til Silde og Ca„bliausangstens Udbredelse, end de, som haves ved det „Altona oprettede Compagnie, hvilket Deres Konge„lige Mayestæt selv med allernaadigst Octroy har for„lenet, om dette Compagnie veed jeg intet videre at

„erindre, end at dets Etablissement er saa solide som „det være kan, og om mig ret er bekiendt entretinerer „allerede herved 300 Matroser af samme, foruden de „mange Mennesker som leve af at giøre Fiskergarn og „andre Nødvendigheder dertil. Min, og enhver Deres „Majestæts redelige Undersaattere ønsker de fiskende „Matroseres Antal aarlig, saalænge Verden staaer, at „maae forøges, thi det er een med af de uskyldigste „Midler at erhverve Livets Ophold paa. Hvad Hval„fiske og Sælhundefangsten angaaer, da har man her „fra Dannmark derpaa laboureret i mange Aar, men da „de Skibe som dertil udfordres ere meget kostbare og „Folkene som holdes derpaa ligesaa, og Fangsten meget „usikker, saa har det saare sielden villet lykkes, at hvor „den Fart har været begyndt, at den har kundet ved„blive. Vel har Christian den 4de, høiloflig Hukom„melse, givet sig særdeles Umage at bringe Hvalfiske„fangsten i Opkomst i Dannmark, paa en Tid da den „endnu ikke synderlig var i Drift i Holland selv; han „forskrev derfore i Aaret 1620, Folk fra Biscajen, som „allerbest forstod sig paa dette Fiskerie; han privile„gerede et Grønlandsk Compagnie og understøttede det „af al Magt og med anselige Summer, men det kom „alligevel snart i Forfald. Det første man her igien „har ladet sig dette Fiskerie være angelegen, var i Be„gyndelsen af Deres Majestæts Høysalige Hr. Faders „Regieringstid, ved det forhen meldte almindelige Han„dels-Compagnie, hvor med 3 Skibe blev begyndt Fart „paa Hvalfiskefangsten, men det varede kuns 8 a 10 Aar „for dermed maatte ophøres, da derved var tabt henved „80,000 Rixd., næsten ved samme Tid blev i Flensborg „et Selskab oprettet, som ligesaa entretinerte 5 a 6 „Skibe paa Hvalfiske- og Robbefangsten, og efter saa

„Aar med mere end 50 pCt Tab maatte gaae af hin-
„anden. I Bergen har siden 1764 ligesaa et Com-
„pagnie med 3 Skibe forsøgt Lykken paa Robbefangsten,
„det varede kuns 4 Aar, for samme med 75 pCt. Tab
„maatte ophøre. Omendskiøndt alle disse har nydt af
„Deres Majestæts Cassa een Præmie ved hvert Skibs
„Udsending, eller henved 2½ pCt af Skibet og Udred-
„ningens Værdie. Endnu subsisterer endelig Farten
„paa Robbefangsten med 12 a 16 Skibe fra Bergen,
„Aalborg, Nyborg, Corsøer, Altona og Glückstad, hvil-
„ket og er alt, og skal neppe længe kunne vedblive, om-
„endskiøndt Deres Kongelige Majestæt af Deres Cassa
„understøtter denne Fart med en Præmie som meldt er.
„Det skal vel forekomme Deres Kongelige Majestæt
„noget sælsomt, naar bringes i Erindring, at de hol-
„landske Stæder entretineret aarlig 150 Skibe paa
„Hvalfiskefangsten, 30 a 40 Skibe paa Robbefangsten,
„ligesom fra Bremen og Hamborg, endeel af begge
„Slags, og herfra Danmark, Norge og Fyrstendom-
„mene, kan ingen af de første, og kuns faare faae af
„de sidste underholdes. Men! i Betragtning af Arma-
„teurerne ved mange af bemeldte Skibe, finder kuns
„ofteste maadelig og ved andre desto bedre Regning, saa
„kan Taber formedelst Mængden af Rehderierne ikke
„saa mærkes, da man under een eneste Armateurs Op-
„sigt tager kuns 1/32, een 64de Deel i et Skib. Een
„Tømmerhandler, een Tømmermester, een Smed, een
„Reebslager, een Seilmager, een Blokkedreier, een
„Fourtisseur af adskillige Fornødenheder af Proviant
„og Inventario, gior gemeenlig det største Rehderie af
„saadant et Skib ud; enhver fortiener forud ved Skibet
„hvad til hans Haandtering henhører, og det stikker
„han ind igien i dens Fart. Af saadanne Folk har vi

„endnu ikke hvor mange som ere saa formuende, andre „bemidlede Folk stikke deres Penge i Jordegods og „andre Effecter. En Armateur har i Holland den Be„qvemmelighed, som ikke her haves kan, at Skibet kan „om Vinteren ligge uden for hans Dør, Fleetet eller „Fiske-Redskaberne og Inventaris til samme paa hans Loft „til flittig Eftersyn, Forbedring og Forandring, derved „findes det store i Oeconomien, hvilket her i Danmark „feller, foruden dette at der i Norden ingen Nation „findes som lever saa sparsommelig og tillige er saa „industrieux som den Hollandske. Heraf ville Deres „Mayestæt allermaadigst erfare, at ved Fiskerie af det „Slags kan mal for nærværende Tid ei videre forretages, „men best at lade det gaae saaledes som det nu er, og „det beste det kan, ved den Præmies Nydelse som een„gang allermaadigst er bevilget.

„Fragt-Farten eller Cabotagen er den tredie Branche „af den danske Commerce. Næst Handelen paa de „Vestindiske Oer har denne Fart i de sidste 15 Aar „været den fordeelagtigste som Deres Mayestæts Stater „har havt fra 1755 Aars Begyndelse og indtil 1763 „Aars Ende; i ni Aar blev saaledes entreteneret i Mid„delhavet, i Nord- og Østersøen ved denne Fart mere „end 300 Skibe, og siden den Tid, indtil Deien i „Algier havede Freden med Deres Mayestæt, 200 Skibe. „For at vise, hvad Nytte denne Fart har bragt Deres „Mayestæts Riger og Lande i bemeldte Tid, vil jeg her „giøre en tegnet Calcul over bemeldte Skibes Fortje„neste. I Krigens Tid imellem Frankrige og Engelland, „kan i allermindste giøres Beregning paa, at ethvert „Skib, lidet og stort, har indvunden til Statens Nytte,

„i allermindste 4,000 Rixd. aarlig, gior 10,800,000 Rixd.
„i Fredstider ligesaa hver Skib 2,500
„Rixd., er for 6 Aar . . . . . 3,000,000 —

gior i Alt 13,800,000 Rixd,

„Beregningen tor jeg allerunderdanigst forsikre at være „rigtig, at saadan Capital ja sikkerlig mere ved Fragt„farten i bemeldte 15 Aar fra Fremmede har været „erhvervet, omendskiondt at Armateurerne deraf har „kuns nydt det allermindste, ja i Fredstider snart intet, „foruden dette, at paa bemeldte Skibe aarlig har faret „3000 Matroser Soefolk, og deres Familie som sig i „Landene har ernæret. Denne Fart ligger nu aldeles „stille formedelst den Fiendtlighed, som imellem Deien „af Algier og Deres Mayestæts Stater nu paa et Aars „Tid har vedvaret, skal det længere vedvare, saa vil „det for Skibs-Armateurerne i Deres Mayestæts Stater „see ret bedrøvet ud; Skibene maa de lade henligge „til Forraadnelse ved Pælene, Skibsværfterne maa være „uden Arbeide, Haandværkerne, saasom Seilmagere, „Reebslagere, Tommermænd, Smedde, Blokkedreiere „og andre Haandværksfamilier maa lide Nød, Frugten „deraf erfares allerede da Skibene sælges for ⅓ ja ¼ „Part af det de kosted have, da ingen anden Nation „uden til Spotpriis vil kiøbe disse Vand-Machiner. „Matroserne vorder engageret i fremmed Tieneste, be„synderlig i denne Tid, da de betydelige Udrustninger „i Engeland gaaer for sig; hvorfore man har Aarsag „at bede, det Deres Kongelige Mayestæt til denne Han„dels-Branches Retablissement allernaadigst intet vil „spare for at see Freden med Deien af Algier tilveie„bragt, de publique Foranstaltninger viser vel, at dertil „anvendes al Flid, men tillad mig, allernaadigste Konge! „derom at give mine allerunderdanigste Tanker; med

„Magten sees det ikke lettelig at kunne tilveiebringes, i „det mindste vil lang Tid medgaae, forinden saadan „Flaade herfra Danmark til samme at udføre kunde „blive udsendt, og hvad ville den vel ikke koste? Der „vilde vel neppe een Million Rixd. være nok. Med at „lade 4 a 6 Krigsskibe eller Fregatter ligge uden for „Moulien og ellers i Nærværelsen henligge for at hindre „Corsarerne i deres Caperier, og derved twinge Deien „at giøre Fred, er vel for saa vidt godt, men hvad Tid „vil ikke paa denne Maade bortgaae, forinden Freden „erholdes? Og i den ganske Tid ligger Farten alde„les stille; thi de eneste Skibe, der i den Tid skulde „have Nytten af Convoien, ere de faa, som med Fiske„Ladninger ventes fra Norge og Island, og de som nu „et Aars Tid hist og her i Havnene i Middellandske „Søe, imens Ufreden har været, haver henlagt, thi de „øvrige af Nationens Skibe farer allene paa Fragt, og „ingen indlader noget i Skibe, som behøver at fare „under Convoi, saa længe der findes andre Nationers „Skibe som vil antage Fragten, der kan fare fri, og „hvoraf i disse Tider findes nok. Det er derfor i mine „allerunderdanigste Tanker det allerbedste til Freden at „erholde, Penge bliver brugt; det var tilvisse bedre, „og for Deres Mayestæts Ære fornøden, og Freden „kunde tillige ventes at blive durablere, naar samme „erholdtes ved Magten, men da dette ei, som meldt, „vel kan skee, saa blev 50,000 Rixd., ja 100,000 Rixd., „bedre anvendte, ved at kiøbe sig Freden til, end ved at „holde Skibene derude saa lang Tid, og naar da Farten „kunde blive frie, nu i en Tid, da det ikke tegner at Krigen „imellem Engeland og det Bourbonske Huus er langt „borte, da Skibene kunde antage Fragter i Begyndel„sen af Urolighederne, som ere de fordeelagtigste, saa

„maatte man finde sig i, om endog Deres ikke saa-
„længe ville holde Freden, som man ønsker, men kuns
„nogle Aar; da naar han brækkede igien, kunde Deres
„Majestæt forinden den Tid være betænkt paa at have
„de Midler ved Haanden, som kunde forskaffe een hono-
„rablere og bestandigere Fred. Videre ville til Soe-
„fartens Fremme og Commerciens Lettelse være for-
„noden, at Deres Kongelige Majestæt allerunderda-
„nigst at udbede, det de fire Articler, som bruges ved
„alle Skibes Bygning og Istandsættelse: Hamp, Segl-
„dug, Tiære og Beeg, maae aldeles være forskaanet
„for Told og Consumtions-Afgift, det er henved 8 pCt.,
„som deraf nu svares, ligesom og at Armateurerne af
„de Skibe, som fare paa Guinea og Vestindien, og paa
„Fiskerierne under Island og Færøerne, maae nyde
„Godtgiørelse af Deres Majestæts Cassa den Told
„og Consumtion, som betales af Proviant-Varer, der
„fortæres paa Skibene, som her i Kiøbenhavn ved Ski-
„benes Udredning vorder betalte, nemlig for hver Mand
„paa Guinea, hvor Reisen regnes for 16 a 18 Maane-
„der, 7 Rixd., og paa Vestindien, hvor Reisen regnes
„paa 9 a 12 Maaneder, 5 Rixd., og under Island og
„Færøerne, hvor Reisen regnes paa 6 Maaneder, 4 Rixd.
„Vel er hidindtil vorden godtgiort 2 Rixd. for hver
„Mand, som farer paa Guinea og Vestindien, men det
„er ikke tilstrækkelig nok, thi ved nøie Udregning be-
„findes, at det kan beløbe fuldkommen saa meget som
„ovenn er meldt. Denne Godtgiørelse forlanges egent-
„lig paa disse og ikke paa andre Farter, fordi at samme
„er meget uvis, thi det hændes ofte, at Skibene paa
„Guinea og Vestindien bliver ude i 16 a 18 Maaneder,
„hvorved Armateurerne lide meget betydelig, ligesaa
„skeer det og, at de Skibe, som gaae paa Fiskerie under

„Island, giør meget maadelig og slet Fangst. I disse „for Handelen saa meget maadelige Tider, kan Ski„bene umulig bære alle de nuværende Paalæg; thi for„uden forommeldte maae betales sædvanlig ordinaire og „extraordinaire Last-, Rangons-, Havne- og Fyrpenge, „med mere, som blev for vidtløftig at anføre, foruden „hvad i fremmede Havne maae betales. Denne Godt„gjørelse synes vel ved første Øiekast stridig imod Deres „Majestæts Revenuers Forbedring, men er det dog „ikke; thi ved at conservere og augmentere Coffardie„Skibene i Staten, frembringes og underholdes Mængde „af Søefolk, destineret at tiene Deres Kongelige Maje„stæt paa Flaaden i Krigstider, uden nogen Bekostning „for Staten i Fredstider.

„De Vestindiske Øer kan man billigen anse som „den allerbetydeligste Branche af den danske Com„merce. Det var Øen St. Thomas, bestaaende af 148 „contribuende Plantager, store og smaae, som af den „høysalige Kong Christian den 4de blev acquireret under „første Occupations Titul og Rettighed, da Portugal, „Spanien, Frankrige, Engeland og Holland, hver bekom „sine Eiendomme i America, og, som siden 1694 fra den „Kongelige Residentsstad er bleven beseilet, hvortil „Anno 1717 er kommen Øen St. Jean med 103 des„lige Plantager, og endelig 1733 Øen St. Croix paa „800 Plantager, som blev kiøbt af Frankrige for en „Summa af 130,000 Rrd., der nu kan anseés som en „af de største Stene i Deres Majestæts Krone. Af et „samlet Compagnie ere disse 3 Øer blevne beseilede „indtil i Aaret 1754, da deres Kongelige Majestæts „Høysalige Hr. Fader, høyloflige Hukommelse, afkiøbte „det da subsisterende Compagnie saavel samme, som „den Giæld Compagniet hos Plantøurerne havde at

„fordre. De tvende første Oer, St. Thomas og St.
„Jean, er nu ikke saa meget at sige om, da de i saa
„lang Tid have været cultiverede og Grundene mere
„end hvor Grunden for kort siden er giort
„Begyndelse med at dyrke, men Oen St. Croix, med
„hvis Cultur først er begyndt 1734, er nu bragt til
„saadan Fuldkommenhed, at den har produceret i Aaret
„1764, som vedfølgende Nota under Lit. B, der er en
„Extract af Toldbøgerne, beviser: 23,604 Fade Sukker,
„632 Sække Bomuld, og derforuden 8000 Fade Rum,
„uberegnet 3 a 4000 Fade Sukker, som ufeilbarlig ved
„en Clandestin-Handel er ført derfra. Saa disse Pro-
„ducter fuldkommen kan regnes af Værdie vestindisk
„Mynt 1,500,000 Pesos. Hvortil kommer fra St. Tho-
„mas og St. Jean en 4 a 5000 Fade Sukker, 1500
„Fade Rum og 200 Sække Bomuld, som kan agtes
„værd 300,000 Pesos. Disse prægtige Oer, og især
„den første, der ex at anse som et wel anrettet Bord, for-
„synet med mange Slags behagelige Spiser, burde til-
„lige være ene og allene for Deres Majestæts Stater
„her i Europa at føre Handel med. Men indtil denne
„Tid har det saa godt som været umuligt, thi siden i
„Aaret 1754 er ganske sikkert anskaffet af Habitanterne
„paa St. Croix over 15,000 Slaver, kommende fra
„Kysten af Africa, foruden opsatte Bygninger og Møller
„paa Plantagerne, med videre Requisiter, som har ud-
„fordret betydelige Summer, hvorved Plantage-Eierne
„vare indtil Slutningen af Aaret 1754 gerathne i en
„Gield til Engeland, Holland og til Kiøbmænd her i
„Kiøbenhavn, foruden det de til Deres Majestæts
„Casse var pyldig, af fuldkommen 8 Millioner Rixd.
„Denne Gield var endelig ikke en protocolleret Gield,
„hvorfor de havde fri Hænder, og ei fornøden til noget

„vist Sted at sende deres Producter, og derfor aarlig „i et Par Aars Tid afsendte her til Kiøbenhavn en 40 „a 44 Ladninger eller 16 a 18,000 Fade Sukker, foruden „nogen Bomuld og Rum; men da deres Creditorer „trængte paa, maatte Planteurerne nødes til at optage „Laan i Holland imod første Prioritet i deres Plan„tager af 6 Millioner Rixdaler dansk Courant, eller „12 à 13 Millioner Hollands Gylden, og det paa saa„danne onereuse Vilkaar, nemlig, de har først betalt „3 pCt for Capitalen at negotiere, dernæst 6 pCt aar„lig Rente af Capitalen, 1 pCt for Vexelerens Udbeta„ling, ½ pCt for Provision af Assurantzens Besørg„ning med videre, saa at Renten kommer dem paa 8½ „pCt pro Anno; men endnu det allerværste, de skal „være forbundne, som ei har andre Creditorer end Hol„lænderne, at sende alle deres afrede Producter til Am„sterdam, og igien lade komme fra Amsterdam alt hvad „de til deres egen og Plantagernes Nødvendighed kan „behøve, hvilket har foraarsaget, at i de sidste 5 Aar „ikke høiere end 10, høiest 12,000 Fade Sukker og 400 „Sække Bomuld fra alle 3 Eylande er kommen hertil, „da dog aarlig produceres et godt Aar med et maade„ligt ganske sikkert 28,000 Fade, hvert Fad til Netto „750 ℔ raae Sukker beregnet. Hvoraf allernaadigst „erfares, at Hoved-Handelen fra disse Øer ere ikke „for Danmark men for Holland, og desuagtet er dog „Danmark med Sukker fra bemeldte Øer, nu i de sidste „10 Aar vorden forsynet, at de 25 Sukker-Raffinade„rier, som allerede i Danmark, Holsteen og Norge ere „anlagte, fournerer aarlig raffinerede Sukkere og Si„ruper for henved Een Million. Rixd. dansk Courant, „saasom

i Kiøbenhavn

„Geheimeraad Schimmelmanns Raffinaderie sælger Suk-		
„ker og Sirup aarlig for	200,000	Rixd.
„Et Raffinaderie i Wimmelskaftet . . .	60,000	—
„Et dito i store Kongensgade	70,000	—
„Et dito St. Croix paa Amalienborg .	60,000	—
„Hr. Romers i Nyhavn	40,000	—
„Richardts i Dronningensgade	20,000	—
„Agent Behagens paa Christianshafn .	40,000	—
„Wartmann & Interessenteres sammesteds	30,000	—
„Ladiges i Knabroestræde	50,000	—
„Stegers mod Nørreport	20,000	—
„Platfus paa Nørregade	20,000	—
„Wm Commissair Pelt paa St. Croix	60,000	—
„Grosserer Meit	20,000	—
„Køpke i Dybensgade	30,000	—
„Guineiske Compagnie	40,000	—
i alt Raffinaderier	760,000	Rixd.
„i Helsingør: Plum	20,000 Rd.	
„ — Spækt	20,000 —	
„i Roeskilde et Raffinaderie	15,000 —	
„i Odense	25,000 —	
„i Randers	15,000 —	
„i Aalborg	30,000 —	
„i Fridrikshavn	15,000 —	
„i Trondhiem	30,000 —	
„i Flensborg: Holst	30,000 —	
„ — Valentin . .	30,000 —	
„ i alt 10 Raffinaderier	230,000	—
„Saaledes i alt 25 Raff. følge aarlig for	990,000	Rixd.

„Deraf vel for de 90,000 Rixd. Sukker og Sirup er „gaaet ud af Landet; det øvrige er ikke nok til at for- „syne flere end Indbyggerne i Danmark, Norge, og den

„1/3 Deel af Holsteen, som vist kan regnes, at Holsteen „endnu forsynet sig fra fremmede Steder med Sukker for „200,000 Rixd. aarlig. Allernaadigste Konge! „betænk, om De ikke havde disse Øer, som „ingen af Deres Naboer her i Norden har, „og Deres Undersaatter i forbemeldte Tid „skulle have forsynet sig med Sukkere fra „Fremmede, var det ikke mere end den „Summa, som ved Cabotagen i 15 Aar fra „Fremmede har været erhvervet? Men da „Forsynet har nu tilmaalt Deres Majestæt „samme, og De har siden Deres Regierings „Tiltrædelse viist sig saa nidkiær for Han„delens Fremme, at De søger Forslag til „samme, endog hos mig, som ikke nokſom „besidder den rette Kundskab i det, som „skal giøre en Stat lykkelig. Saa bør jeg „intet dølge af det, jeg efter min Troe„skabs Ord og Pligt er skyldig til Deres „Majestæts Ære og Landets Beste at „sige.

„For jeg gaaer videre maae jeg atter giøre en lagere „Calcul, for at vise hvad Tab Deres Majestæts Stater, „efter dets nuværende Tilstand, lider ved dette, at en „anden Nation har bunden disse Øers Beboere til sig, „ved Deres forve af Penge. Jeg har forhen sagt, at „i et maadeligt Aar kan disse Øer give af sig 28,000 „Fade Sukker; deraf maae Planteurerne, tilligemed „endeel af den avlede Rom, sende til Nordamerika „for adskillige Nødvendigheder, saasom Stave, Baand, „Hvedemeel, Munkeseler ꝛc., 3,000 Fade; de øvrige „25,000 Fade bør føres til Dannmark, hvoraf kun høist „12,000 Fade ankommer. De manglende 13,000 Fade

„og 600 Sække Bomuld kan svare i Fragt til Deres „Majestæts Undersaatteres Skibe pr Fad 10 à 12 Rixd. „eller ie. . . . . 150,000 Rixd.

„Tolden baade i Vestindien og her be„regnes kun (da den største Deel af „det, som gaaer til Holland, alligevel „svarer Told i Vestindien) . . . . . 25,000 —

„Commission og Opfoldrings Penge med „videre . . . . . 30,000 —

„Raffinaderie-Omkostninger med Raffi„nadeurernes Fordeel . . . . . 400,000 —

Det er en aarlig Tab af 605,000 Rixd.

„Desuden blev en 30 Skibe, bemandet med en 500 „Mand, aarlig mere paa Vestindien entretineret; dog „er alt dette ikke nok, naar Planteurerne blive saa„ledes bundne til Dannmark, som de ere for nærvæ„rende Tid til Holland, saa blev de tillige forsynede „med alle deres Nødvendigheder herfra, om ikke alt „af Landenes egne Producter og Proviantvarer, saa dog „med det meste deraf, og Resten fra fremmede med „danske Skibe dennem tilsendte. Og istedenfor at Plan„teurerne nu paa St. Croix er kun 1/5 Danske, men „7/10 Engelske og 1/10 Hollandske, saa kan man i Ti„dens Længde vente at see samme beboede alene af „Danske, ligesom disse øboer, eller de blive slette Be„talere, og Deres Plantager maae tages af Pantha„verne i Besiddelse, og dette snarere see Begyndelsen „med at faae den skiønne De Crabben-Eiland, mellem „St. Croix og Portorico beliggende, optaget og cul„tiveret, som nu ikke kan skee af Mangel paa Folk og „Penge, om Deres Majestæt endog havde sat sig derom „med det spanske Hof.

„Allernaadigſte Konge! Det ſkal nok ſynes noget „uſelt i Deres Majeſtæts Øine, at Deres Handlende „i to Kongeriger og Fyrſtendommene ei kulde kunde „bringe den ſtørſte Deel af de Capitaler tilſammen, „ſom til disſe Coloniſters Underſtøttelſe behøves, naar „dem derfor kunde gives god Pant, men! hvorved skal „faa mange Handlende vel være fremkommen, der kunde „beſidde ſaadan Formue? ſom jeg forhen har allerun„derdanigſt meldt, har Danmark og Holſteen ingen „Producter til Soes at exportere, derved kan ingen „Kjøbmænd skabes. Compagnierne kan ei producere „flere Kiøbmænd end de, ſom dirigere ſamme, ved Ca„botagen produceres ei heller bemidlede Kiøbmænd; „thi de fleſte Skibs-Rhedere beſtaae af ſmaae Kiøb„mænd i Provincerne, Skippere og andre Farende. „Ved Handelen paa de veſtindiſke Øer i de ſidſte 16 „Aar har det ikke heller kunnet ſkee, for den betydelige „Credit man har maattet give Planteurerne, hvorved „Capitalerne ſiedſe har været af Hænderne, og den „øvrige hele Nation har, ſaa at ſige, endnu ingen „Esprit de Commerce, ſom den vel heller ikke lettelig „faaer, før ſaadanne Anſlag vorder giort og iværkſat, „hvorved Indvaanerne i det hele Land dertil kan vorde „foranlediget. Til dette gode Øiemed at opnaae bli„ver det høiſtfornødent at ſaadanne Midler faaes ihænde, „hvorved Hollænderne, ſom Planteurernes ſtørſte Cre„ditorer, kunde vorde udbetalte, og hvilket ikke vel paa „anden Maade kan ſkee, end Deres Majeſtæts Under„ſaatter maae ſammenſkyde en Capital af 4 Millioner „Rixd., enten i rede Midler eller i ſaadanne gyldige „Obligationer eller Forſkrivninger, hvorpaa Laan, enten „ved Lotterie eller Liv-Rente eller anden Forſkrivning „hos andre Nationer kunde giores. Denne Capitals

„Tilveiebringelse synes noget vanskelig at faae, især „saalænge Nationen maa udrede de betydelige Sum„mer til dets Gjælds Afbetaling, og Oxægsvagheden „bestandig grasserer. Men een Mulighed kunde dog „være deri, naar den Allerhøieste i nogle Aar vil be„vare Deres Majestæts Stater fra uformodentlige ulyk„kelige Tilfælde.

„Deres Majestæts Staters Gjæld skal, saavidt jeg „har bragt i Erfaring, være 13 Millioner*), af hvilke „de 5 à 6 Millioner ere til Fremmede, og de øvrige til „Nationen selv; af bemeldt Capital svares aarlig 4½ „pCt Rente, thi lad være her i Landet ikkun svares 4 „pCt, saa bliver udenlands betalt 5 pCt, der med paa„gaaende Omkostninger vil udgjøre som oven er meldt „eller henved 600,000 Rixd. Af den paabudne Extra„Skat skal aarlig i Deres Majestæts Casse indflyde en „Capital af Een Million Rixd., naar den bliver anvendt „til begge Deles Afbetaling, kan dog denne Gjæld ei „blive afbetalt i ringere Tid end 18 Aar. Vel var det „at ønske, at den udenlandske Gjæld hastig kunde blive „afbetalt, thi samme er en ædende Kræft for Landet. „Men naar Indvaanerne formeget skal lide derunder, „Agerdyrkningen, Fabrikerne, Manufacturerne, samt „Commercien skal haardelig trykkes derved, saa synes „bedre, at lade den Steen ligge uvæltet, som ei vel „kan væltes, og hellere søge i nogle Aar at forøge Sta„tens Formue saaledes, at det dobbelt og mere „kan vorde indvunden ved Virksomhed af „Undersaatterne, som saaledes i Renter „af Landet udgaaer. Hvad den indenlandske Gjæld „angaaer, da synes i min allerunderdanigste Tanke og

*) Maa være efter Fradrag af Activerne.

Forfatteren.

„godt at samme blev afbetalt, naar det kunde skee uden „Paalæg som forstoppe Næringsveiene, thi souponere, „Allernaadigste Konge, om denne Giæld af 7 à 8 Mil„lion Rixd. blev hastig afbetalt, hvad ville deraf følge, „naar ved samme Operation tillige alle Næringsveie „blev giort enge? intet andet end alle publique fonds „og andet mere ville stige, thi den Capital blev da igien „distribueret iblandt de, som forvalter Umyndiges Mid„ler, tildeels og tildeels andre, som ikke kan forsvare „eller vil igien udsætte dem til andre, end imod de sik„kerste Underpanter, nemlig Jordegods, og Almuen paa „Landet ville da ikke mindre trykkes endnu, thi jo dyrere „Jordegods bliver kiøbt, jo større Renter skal betales, „Drikkesloshed iblandt den Almindelige paa Landet vil „det vel ikke saa meget foraarsage, som i Kiøbstæderne, „hvor ingen ret Grund til Næring eller Brug er lagt. „Naar da Jordegodser og andre Effecter bliver saa dyre „betalte og Landet det mindste af Krig, Misvext eller „deslige tilstødes, maa dog Jord-Eieren, ligesom i „Sverrig og andre Steder og som i Jylland forhen „skeet er, tilsidst gribe til, paa deres Grunde og Eien„domme at giøre Laan hos Fremmede, og saa blev det „sidste værre end det første; da derimod naar Kiøbstæ„derne vrimle med Kiøbmænd, Fabrikantere og Søe„folk og de alle ere i Activitet saadan Onde afværges. „Nei! allernaadigste Konge, intet kan være skadeligere „i en Stat, end naar Penge eller Repræsentation af „Penge for hastig udgydes i samme naar „Virksomheden mangler. Og derfor skulle jeg „efter mine allerunderdanigste Tanker ikke raade saa „meget til, at ile med Statens Giælds Afbetaling, „som med at see Landmanden istandsat til at bringe „overflødigen Producter af sine Jorder og at forskaffe

„Fabrikanterne, Manufacturiſterne, Kiøbmændene,
„Biergmændene og Fiſkerne flere og flere Næringsveie.
„Deres Majeſtæt regierer over et Folk, ſom endnu kan
„kalde ſig lykkeligt fremfor andre i Naboelauget. De
„regieres af en Konge, ſom ſelv renoncerer paa den
„ham tilkommende Kongelige Pragt, for at ſee Deres
„Velfærd forbedret; gid de kuns ret kunde ſkionne der-
„paa, og ei kiedes ved at udbrede hans Ære, ved at
„befordre deres eget Vel. Lad os kaſte Øiet paa de
„omkringliggende Nationer, om de ikke alle ſukke under
„viſſe Beſværligheder, ſom fuldkommen ligne vores;
„Rusland maae fortære ſine yderſte Kræfter i en Krig,
„ſom føres med ſtørſte force i langt fraliggende Lande,
„desuden ere alle Bønder, der fra Arildstid indtil paa
„denne Dag Slaver; Pohlens Elendighed har ingen
„Mage. Sachſen trykkes endnu af en uproportionerlig
„ſtor Giæld, og dets fordum floriſente Handel har mær-
„kelig aftaget. Ingen danſk Underſaat ønſker ſig iſte-
„detfor en Preuſiſk, lad være denne Stat er ikke i
„nogen Giæld. Sverrigs Indvaanere ſukke under alle
„mulige Skatter, Frankerigs Parlament ſporger qvello
„est dont la cotte d'Etat, Engelands Indvaanere har
„24 Millioner Rixd. aarlig at betale til Renter af
„Nationens Giæld, og Danmark, Norge og Holſteen
„kun 3/5 Million Rixd. Er Forſkiellen da i Folke-
„mængden ſom een mod 40? vel har Engeland flere
„Plantager i Veſtindien og flere Eiendomme i Oſtin-
„dien i Forhold mod Fædrenelandet end Danmark har.
„Men faaer derfore en Landmand mere for ſine Pro-
„ducter, og en Fabrikør mere for ſine Varer, af det
„de kan bringe tilveie, end her i Danmark? Denne
„min allerunderdanigſte Erindring ſkulle jeg hiertelig
„ønſke maatte bringe Deres Majeſtæt paa de Tanker

„i Henseende til Hoistsammes Finantsvæsen, for nær-
„værende Tid alene at see derhen, at Landets aar-
„lige Udgifter blev egaliseret med dets
„Indtægter, uden at trykke Deres Maje-
„stæts Embedsmænd med stor Afkortning
„i deres Gage, isærdeleshed de i Residentsstaden
„boende, thi derunder vil det hele Land lide, og især
„Stadens Indvaanere, baade Rige og Fattige, da naar
„een Familie efter en anden maae flytte ud derfra,
„eller altfor stærkt indspærre sin Oeconomie, vil de
„Particulair Gaarde og Huse, som siden Ilde-
„branden 1728 er opbygget og vel har ko-
„stet over 16 Millioner Rixd.*), uhørlig falde
„i Prisen, naar ei de hidtil havende Revenuer kan haves
„deraf, foruden Fabrikorernes og andre mangfoldige
„Menneskers Syne, som ernærer sig af dem, der nyder
„Deres Majestæts Gage. Vel er Antallet baade
„af dem og Pensionisterne betydelig mange.
„Men Himlen skee Tak, at Deres Majestæt jo har andre
„Undersaatter, som kan bære Byrden med, og helst saa
„længe vi nyder den ønskelige Fred. Naar Planen først
„vorder lagt til dette Antals Formindskelse, ligesom
„der ved Døden afgaaer, og til de af Næringsstandens
„Formerelse, ligesom Handelen kommer bedre i Flor,
„saa skeer det i Tidens Længde uformærkt og til en
„større Fornøielse for Deres Majestæt.

„Skulle det da, allernaadigste Konge, befalde Deres
„Majestæt, endnu i nogle Aaringer at suspendere Be-
„talingen af Nationens Giæld, og alene svare Renten
„deraf, dog at de Summer, som efter Forskrivninger
„til visse Tider skal betales i sin Orden, bliver betalt,

*) Man seer heraf, at Pontoppidan ikke har anslaaet disse for høie. Forfatteren.

„og igien paa andre Steder optaget, for imidlertid at „faae Handelen paa Vestindien mere forbunden med „Deres Majestæts Stater end hidindtil, og tillige at „lette Undersaatterne noget i Extra-Skatten, paa en „Tid, da det for Landmanden kan være meest nødven„dig, da Qvæget saa overmaade stærk er bortdød og „Kornavlingen i dette Aar er slaaet saa mærkelig feil, „og Handelen i Almindelighed er i en temmelig Afmagt. „Saa understaaer jeg mig allerunderdanigst for Deres „Kongl. Majestæts Fødder, efterfolgende Project at „nedlægge.

„For at faae en Capital af omtrent 4 Millioner „Rixd. indsamlet, enten i rede Penge, Bancosedler eller „i gyldige Obligationer, som en Fond til et Laane- og „Handelscomptoir for Vestindien, var det fornødent, „det Deres Kongelige Majestæt forinden dette Aars Ud„gang lod circulere Skrivelse til alle Deres Majestæts „Stiftamtmænd og Amtmænd, samt Magistraten i „Kiøbstæderne, af følgende Indhold:

„Det Deres Majestæt var vel sindet at eftergive „noget anseeligt i den aarlig betalende Extra-Skat, „men at det ei paa anden Maade kan skee, end igien „at nyde en Slags Forsikkring, det Commercevæsenet „og Fabrikerne især i Relation til Deres Majestæts „vestindiske Øer, mærkelig kan komme til at florere, „saa kan det ei vel skee paa anden Maade, end naar „Deres Majestæts Residentsstad og de andre Kiøb„stæder, Grevskaber, Baronierne, Proprietairerne og „alle øvrige Indvaanere i Danmark, Holsteen, som „hidindtil har svaret Extra-Skat, vil indskyde til 11te „Junii tilkommende Aar det halve og 11te Dec. s. A. „det halve, til en Fond for et Vestindisk Laane- og „Handelscomptoir, som i Kiøbenhavn skal vorde eta-

„bleret, og i Tiden extenderes til en Deel af de andre „Kiøbstæder, at forstrække Planteurerne og Indvaa„nerne paa St. Croix, St. Thomas og St. Jean „med behøvende Forskud, imod første Prioritets Ret„tighed i deres Plantager, og at nyde deraf 6 pCt „aarlig Rente, og ellers for dermed at bringe Han„delen med Landenes Producter, Fabrik- og Manu„factur-Varer imellem Deres Majestæts Riger og „Lande og disse Øer i desto bedre Flor, en Summa „af 4 Rixd. for hver Person, som til dette Aars første „Decbr. svarer Extra-Skat, hvorfor vorder given be„meldte Laane- og Handelscomptoirs (som med Deres „Kongl. Majestæts Octroi paa 20 Aar skal vorde for„lenet) Directeurer deres Actie-Brev paa den Maade, „at den indskydende Capital, med alt hvad enten ved „Pengenes Udlaan, Handel eller deslige kan vorde at „indvinde, skal tilhøre dem, deres Arving, eller den, „som Actie-Brevet med Rette ihænde haver, dog ikke „at nyde noget Udbytte deraf før til 11te Junii 1776, „saalænge skal Capitalen med Renterne, og hvad „videre ved samme prospereres, vore; hvem som ei „rede Penge eller Bancosedler til den Tid kan udrede, „bliver det tilladt, Magistraten i Kiøbenhavn og „Kiøbstæderne paa Indvaanerne deres Vegne at ind„levere til Laane- og Handelscomptoiret deres For„skrivning eller Obligation og Propritairerne og andre „paa Landet, sit ved hvert Steds Jurisdiction pro„tocollerede Pante-Obligation, med første Prioritets „Rettighed i deres Godser og Eiendomme, og deraf „at svare aarlig 5 pCt hvert Aar til 11te Dec. og „11te Juni, indtil Betaling skeer. I hvor fordeel„agtig endog dette Interessentskab ufeilbarlig vil blive, „saa vil det ikke feile, der jo vil blive nogle, som ikke

„vil fatte Lyst dertil, andre som ei kan formaae deres „Prioritetshavere til at lade de udstædende Obliga„tioner nyde første Prioritets Rettighed (omendskiøndt „at Godsernes Værd taber aldeles intet derved, da „de formedelst Moderation i Extra-Skatten bliver „saa meget mere værd som den Forskiel kan beløbe, „hvorfor det stilles i enhvers Villie at erklære sig for„inden den 31te Dec. indeværende Aar, om De vil „entrere i ovenmeldte og indskyde saadan Capital som „meldt er, da Extra-Skatten for dem, hvorfor dette „Indskud skeer, fra Pmo. Jan. 1771 og fremdeles til „videre ei bliver at svare til Hans Majestæts Cassa „med mere end 3 ℔ par Tête (Kiøbenhafn undta„gen, hvor svares det halve som hidindtil er bleven „svaret) og er i de andre Kiøbstæder de Anstalter „som i Kiøbenhafn føiet til Skattens Betaling, vil „dermed ligesom i Kiøbenhafn blive at forholde, alt „paa den samme Maade, som hidindtil skeet er. Og „maae ellers de af Proprietairerne og andre paa Lan„det, hvorfor de giør dette Indskud, være berettiget „aarlig indtil 31te Dec. 1775 til Rentens Betaling „at fordre 16 Skilling Dansk af enhver Person, som „betaler de 3 ℔ Extraskat til Deres Majestæts Cassa, „naar de igien fra 1777 Aars 1ste Januarii og fire „Aar derefter, naar de selv af den indskudte Capital „nyder Udbytte, vil godtgiøre dem samme, da det „saaer beroe paa enhver af Proprietairerne selv, om „de vil og kan give deres Bønder Credit paa den ene „Mark par Tête aarlig, indtil Udbytte af Actierne „falder. Magistraten i Kiøbenhafn og de andre Kiøb„stæder, naar de alene indleverer deres Obligation, „berettiges ligesaa at indkræve i de 4 Aar, efter Re„partition af Indvaanerne, som svarer Extra-Skat

„hvad Renterne af den indskydende Capital aarlig „kan beløbe; de saavelsom ellers Magistraten i de „Kiøbstæder, som Capitaler in natura udreder, skal „ellers være forpligtede at anvende hvad de mere i „sin Tid af Actierne i Udbytte erholder end Renterne „beløber, til hvad Deres Kongelige Majestæt det aller„naadigst vil have anvendt, hvem som ei heri „vil entrere, vedbliver fremdeles som „hidindtil at betale Extraskat."

„I mine allerunderdanigste Tanker skulle ikke tvivles „at jo Deres Kongelige Majestæts Undersaattere skulle „blive villige heri, at efterkomme Deres Kongelige „Majestæts allernaadigste Villie; og naar saa er, ville „Deres Majestæt allernaadigst tillade Interessenterne „selv at vælge en redelig og paalidelig Direction for „dette projecterede Laane- og Handelscomptoir, forlene „det med Deres Majestæts Octroi paa 20 Aar, saaledes „som saadan en Direction kan eragte fornøden til So„cietetets Sikkerhed af Deres Kongelige Majestæt aller„underdanigst at udbede, dog langt fra ikke at udelukke „nogen i hvem det er i Deres Majestæts Riger og „Lande fra Handelen paa Vestindien. Fornemmelig skulle „ellers det udbedende bestaae deri, at Deres Kongelige „Majestæt allernaadigst ville forunde denne imod et „convenable aarlig Afgivt i bemeldte Tid, Tolden af „alle til de 3 Colonier bringende Slaver og Varer, samt „alle derfra forende Producter og Kopskatten, med de „Vilkaar at Societetet holder og lønner selv alle de „Betientere og Kystbevarere, som dertil behoves, lige„som og at de maae føre sig Crabben Eyland til al „mulig Nytte, og afstaae dets Grunde til hvem af „Planteurerne paa St. Croix, St. Thomas og St. „Jean og alle andre, naar de ere fødte paa disse Øer,

„eller i Deres Majestæts Lande her i Europa, som samme „vil optage til Cultivation med videre.

„Naar da bemeldte Vestindiske Laane- og Handels- „comptoir paa saadan Maade er bleven etableret, saa „er det videre mine allerunderdanigste Tanker, at Di- „rectionen for samme skal giøre saadanne Foranstalt- „ninger paa de 3 vestindiske Øer, at den af Deres Ma- „jestæt allernaadigst udstædte Forordning om alle Pro- „dukternes Hidførsel skal blive saaledes efterlevet, at „ikkuns saare faa deraf skal være sendt til Amsterdam, „hvoraf vil ufeilbarlig folge, at de Interessentere i „Holland, som ere Panthavere af Plantagerne i Vest- „indien maae kiedes derved, naar Producterne først skal „hidsendes og siden til Amsterdam, og Panteobligatio- „nerne i Holland maae blive at faae med berydelig „Tab, ligesom de allerede 8 a 10 pCt er falden, hvilke „da for dette Laane- og Handels-Comptoirs Regning „maae kiøbes, samt videre udsættes af de havende og „negotierende Capitaler paa Colonierne alt med 6 pCt „Rente. Bemeldte Comptoir skal da inden 4 Aars „Forløb paa følgende Maade prospere:

a. „noget ved Toldens Forpagtning,

b. „dernæst 4 Aars Rente a 5 pCt, som høves af „indskydende Capital,

c. „det de Vestindiske Obligationer bliver at faae bil- „ligere end de har kosted,

d. „ved at indtage 6 pCt Rente af de i Vestindien „udsættende Capitaler,

e. „og ellers noget ved Handelen.

„Til Interessenternes Sikkerhed bliver bestandigen den „indskudte Capital belagt imod Underpant i Planta- „gerne i Vestindien, saaledes at ikkuns 5/8 Dele paa hvad „Plantagerne ere taxerede for (hvilken Taxt alletider

„anslaaes efter 10 a 12 pCt aarlig Revenue) vorder „fourneret, saa at intet maae vove i nogen Handel „eller til noget andet Brug, uden allermueligst Under„pant og Sikkerhed af den indskydende Fond. Men „hvad som af ovenmeldte under a. b. c. d. e. kan ind„komme, betales aarlig efter de fire Aars Forløb 200,000 „Rdlr. og efter Omstændighederne noget mere til In„teressenterne, og det øvrige anvendes baade her fra „Kiøbenhavn og fra adskillige andre Havne i Dannmark, „Holsteen og Norge, at fournere til unge Kiøbmænd, „hvis Opførsel og Indsigt i Handelen man kan faae „Kundskab om at være god, samt andre brave Skibs„Capitainer, der farer paa Vestindien, som udbringer „de Cargaisons, der i mindste bestaaer, det halves Be„løb af Landenes Producter og Manufactur-Varer „imod Bodmerie-Præmier eller anden antagelig For„deels Erlæggelse, paa det at Landenes Producter og „Manufactur-Varer derved kan vinde Afgang, og unge „Kiøbmænd erhverve noget til Subsistence, hvorved de „i Tiden kan blive etableret enten i Fædrenelandet eller „paa Øerne, som og til at fournere Penge paa raae „Sukkere, saa at Priserne for Planteurerne ikke skulle „løbe alt for nedrig.

„Da nu efter dette mit allerunderdanigste Forslag „Extra-Skatten, som til Deres Mayestæts Cassa aarlig „i saa Tilfælde for Efterriden skulle blive at erlægge, ei „er mere end 3 ℔ par Tête paa den samme Maade „som hidindtil, saa vil samme, efterdi den nu ind„drives, kuns aarlig beløbe omtrent 500,000 Rixd., og „Renterne til Nationens Giæld at betale beløber 600,000 „Rixd., altsaa mangler endnu til Renternes Svarelse „100,000 Rixd. Saa siden Norge i mine allerun„derdanigste Tanker, efter Dodes og Fødtes Tal af

„regne, indbefatter 600,000 Siæle, saa skulle vel samme „i mindste med Billighed svare herved 400,000 Rixd. „i aarlig Extra-Skat, hvoraf kuns svares, saavidt mig „berettet er, 100,000 Rixd. Om da ogsaa Norge skulde „nyde Andeel i det foreslagne Laane-Comptoir og Extra- „Skattens Eftergivelse, saa burde der tænkes paa Mid- „ler at det i Proportion med Danmark mere contri- „buerede til Renternes Betaling af Statens Gield, „og udgiorde f. Ex. 200/m Rixd., som best kunde naaes „om Kopskatten blev nedsat i Proportion til ½ a ¼ „Rixd., lidet mindre eller mere par Tête, efter Distric- „ternes Beskaffenhed, og desnoiere agtpaagives at fore- „komme Undersløb, saa blev de manglende 100/m Rixd. „til Renters Afbetaling derved erobret, for Resten skulde „det ligesaalidet i Danmark og Holsteen feile, at naar „Extraskatten for Eftertiden vorder nedsat til 3 ß par „Tête, og Deres Kongelige Mayestæt anbefaler ved- „kommende Betientere at see hen til at samme rigtig „vorder erlagt, det fuldkommen af 150/m Siæle mere „skal vorde Skat at fordre, end i de sidste Aaringer be- „talt er, hvilket da kunde vorde anvendt til hvad jeg „forhen har meldt, at skiænke de af Bønderne, som ret „vil anvende Flid paa at indhegne deres Jorder, til „at understøtte det islandske og finmarkske Compagnie „med dets til Erstatning for lidende og daglig lidende „Tab i Finmarken, som og til Fiskeriernes mærkelige „Forbedring under Island, samt Consumptions Godt- „giørelse af Proviant, for de paa Island, Vestindien „og Guinea farende Matroser og Toldens Eftergivelse „af Seigldug, Hamp, Tiære, Beeg, efter forommeldte „Forslag. Af den nationale Gield, som Fremmede „haver at fordre, er det vel troelig, at nogle Summer „aarlig efter Obligationernes Indhold skal udbetales,

„disse Fordringer vil man dog haabe, Deres Ober-
„Skatte-Direction skal faae prolongeret, saalænge Ren-
„terne rigtig bliver betalt; men skulle det feile, saa
„tvivles ingenlunde, at jo det projecterede Westindiske
„Laane- og Handels-Comptoir kan vorde istand til at
„fournere de behovende Capitaler mod Renters Sva-
„relse, indtil samme igien hos andre kan vorde at
„negotiere.

„Skulle nu dette mit allerunderdanige Forslag finde
„Deres Mayestæts allernaadigste Bifald, saa vil jeg
„haabe, at Laane- og Handels-Comptoiret i Tidens
„Længde, for Deres Kongelige Mayestæts Stater skal
„bringe nogen Nytte, da den skal blive et Middel til at
„Commercien imellem Deres Mayestæts Stater og Co-
„lonierne skal vorde sammenbunden; Colonierne skal
„vorde beboede af Indvaanere fra Deres Mayestæts
„europæiske Stater. De skal med Tiden, ligesom de
„nuværende engelske og hollandske Planteurer uddøe,
„eller de bliver nødsaget at give deres Plantager til
„Priis for Laane- og Handels-Comptoiret, og ligesom
„een og anden herfra derhen farende kan blive allieret
„med Familier paa Øerne, ei vide af andre at sige, eller
„at kiende andre end dem og føre al deres Handel og
„Trafiqve med dem. De Handlende og Søe-
„farende i de smaae Kiøbstæder skal vorde
„mere kyndige i Handelen og Søefarten
„end hidindtil, de skal ved Hielp af bemeldte Comp-
„toir samle mere og mere Kræfter, og af dem eta-
„bleres gode Borgere i Staten, Kiøbstæderne
„skal faae Leilighed, ved den forhaabende
„Fordeel af Handelen, at erhverve noget
„til at giøre gode Fornnstaltninger med,
„saasom Skolers Anlæg for Ungdom, som

„destineres til Handelen og Navigatio-
„nen, Havnenes og Canalernes som mange
„flere nyttige Tings Forbedring, som for-
„hen meldt er.

„Færoerne, som bestaaer af 17 Øer, beliggende
„under den 62de Grad Norder Brede, hvis Indbyggere,
„saavidt mig er bekiendt, er 4 a 6000 Siæle, bliver
„aarlig beseilet for Deres Mayestæts Regning, Ind-
„vaanerne vorder herfra Kiøbenhavn forsynet med Korn,
„og hvad videre de til Underholdning kan behøve, og
„føres fra Øerne igien af Landenes Producter, der meest
„bestaaer af uldne Stømper og lidet af Fiær og Smør.
„Disse Indvaanere leve af intet andet end Qvægavlingen,
„saasom Landet synes ikke saaledes at være beskaffen at
„der kan vore Korn, omendskiønt man dog skulde troe
„det kunde være muelig, allerhelst der vorer Velsignelse
„af Korn paa Lewis Eilande, som ligger kuns 2 Gra-
„der sydligere, men af Torsk og Cabliau-Fiskerie maae
„der være ligesaa god Velsignelse som under Island,
„omendskiønt at Indbyggerne, som ere overmaade
„orkesløse, ikke vil tilstaae det, da de ei er for at fiske
„mere end de daglig kan fortære. Imidlertid siden det
„allernaadigst har behaget Deres Kongelige Mayestæt
„for en 4 Aars Tid siden, at forunde mig Leilighed
„til et Handels-Etablissement paa den ene Øe Strømsøe,
„og jeg ved de derhen sendende Skibe finder Leilighed
„i den Tid om Aaret fra Januari til Mai Maaned, da
„Fiskerierne gaaer for sig under Island, og alle Fiske-
„stæder under Norge, at giøre Forsøg om nogen bety-
„delig Fiskerie der falder eller ikke, saa har jeg i denne
„Tid udsendt 2de Hukkerter, som skal derom giøre For-
„søg; vil denne Fart lykkes, som jeg har Aarsag at
„haabe, da Færoerne ligger situeret under samme Høide

„som Island og Norge, skal jeg derom i sin Tid saa-
„dant allerunderdanigst tilkiendegive, da ei paatvivles
„at Deres Kongelige Mayestæt jo allernaadigst vil til
„sammes Understøttelse forunde de udfordrende bene-
„fleier. Dette er saaledes, allernaadigste Konge, hvad
„efter den ringe Indsigt og Erfaring jeg i Commerce-
„væsenet, i Henseende til Bedrift af Landenes Producter,
„forbunden med Finantsvæsenet og Statens Beste
„veed at erindre, vel forsikret at mig allernaadigst bliver
„holdet tilgode, om jeg i et og andet har rørt om hvad
„som er uden for det som egentlig vedkommer Hande-
„len ved første Diekast, thi Finantsvæsenet, Agerdyrk-
„ningen, Forstvæsenet, Biergbrugerne, Fabrikerne og
„Fiskerierne i Deres Mayestæts Stater ere i saa nøie
„Forbindelse med Commercien, at intet kan siges til
„Forbedring om det ene, uden tillige maae siges om det
„alt. Jeg har da allerunderdanigst giort Forslag til:

1. „At faae Pakhuse opbygget her i Residentsstaden til
„Oplag af alle muelige Varer.
2. „At bortforpagte Told og Consumption i Dan-
„mark, Kiøbenhavn undtagen, af alle Slags Salt,
„Vine og fransk Brændeviin.
3. „Paa den simpleste Maade at forbedre Agerdyrknin-
„gen især i Danmark ved Fælledskabets Ophævelse
„og Jordernes Inddeling, saa at samme af Korn
„og Qvæg kan give overflødig af sig.
4. „At faae Undersøgelser giort i Norge, hvorledes
„Biergværkerne kan vorde understøttede, Fiskerierne
„forbedret og Tømmer-Producternes bedre Til-
„beredning.
5. „At faae en Mynt i Altona oprettet for der af
„alle og enhver imod en vis Afgivt, at mynte Spe-
„cier og Courant.

6. „At forunde det Asiatiske Compagnie Octroi paa „China, Tranquebar og Bengalen, besynderlig paa „den Maade at de i Krigstider imellem andre Na„tioner, bringer flere Varer til Europa end tilforn „skeet er.
7. „At understøtte det almindelige Handels-Com„pagnie til Handelens Fortsættelse paa Island og „Finmarken, samt ved nogen aarlig Tilskud mærke„lig at forbedre Fiskerierne under Island.
8. „At faae Freden paa den, efter nærværende Omstæn„digheder convenableste Maade med Deien af Algier, „med allersnareste tilveiebragt paa det at Fragt„farten igien kan blive frie.
9. „At lade Nationens Gield indtil videre „blive ubetalt.
10. „At forbinde Handelen paa de vestindiske Øer til „Deres Mayestæts Stater, ved at faae en Capital „af omtrent 4 Millioner Rixd. af Undersaatterne i „Deres Mayestæts Stater bragt tilveie, enten i „rede Midler eller Forskrivninger, hvorpaa kunde „gjøres Laan, og dermed faae Hollænderne udbetalt „og blive Panthavere af Plantagerne i Vestindien.

„Naar disse mine allerunderdanige Forslag allernaa„digst maae finde Bifald og Deres Mayestæt vil sætte „samme i Execution, da skal efter faae Aars Forløb, „næst den allerhøiestes Bistand befindes at Landets Ex„porter skal blive ret betydelig mere, og dets Importer „mindre end de nu ere, da skal og naar nogen alvorlig „Omsorg for den handlende og navigerende Ungdoms „Opdragelse paa den Maade som meldt er, vorder dra„gen, befindes at Deres Mayestæts Stater med gode „Kiøbmænd, Søemænd og Manufacturister skal vorde „forsynet, og da skal befindes, at mange og gode

„Borgere i Deres Mayestæts Stater, kan saaledes ikke „kiøbes for dyre. Ved dem kan alletider bringes Midler „tilveie til Statens Udgifter, istæden for at een fra „Undersaatterne ved Næringsstandens Trykkelse dragende „Capital hastelig forsvinder og kan drage dobbelt med „sig, ved een enéste Feiltagelse af en ukyndig eller usor„sigtig Finantzier. Og ligesom da Tid efter anden „Deres Mayestæts Undersaatteres Velstand tiltager, „kunde efter mine allerunderdanigste Tanker, Capitaler „af dem mod Renter optages, om det endog var til „nogen høiere Rente end 4 pCt, og dermed afbetales „den Udenlands Giæld, da naar Statens Giæld „allene blev til Staten selv, kunde det ikke „kaldes nogen Giæld, allerhelst da den „største Deel, enten er publique Midler, „Børne-Penge og andre deslige. I ulykke„lige Tilfælde af Krig, ville naar extraordinaire Paa„bud maatte gieres, blive meget nyttige, især og for „at tage Deel i deslige Paabud, saasom det projecterede „vestindiske Laane- og Handels-Comptoir, og det asia„tiske Compagnie, som begge ved Octroiens Givelse ei „bør befries for, jo ligesaavel som alle Deres Maye„stæts Undersaatter der maae svare af Formue, at maae „svare af den Capital hvoraf samme bestaaer, thi „hvorfor skal saadanne Fonds ikke ligesaavel betale „Skat som andre Particulaire, der kan besidde Midler, „allerhelst Interessenterne seer større Tieneste ved deres „Etablissement end Staten? Og der nu ikke mere som „hidtil behøves at søge Fremmede til at interessere deri, „da derimod de Compagnier, som ved Octroien derfor „ere fritagne og ei ere expirerede, bør derfore til dets „Expirering befries.

„Men allernaadigste Konge, men jeg ikke allerede „er gaaet for vidt med mine Forslag, især hvad de vest„indiske Øer betræffer? naar betragtes hvad Jalousie „hos de i Amerika etablerede Nationer det vil foraar„sage, naar Deres Mayestæts Eiendomme i Vestindien „bleve saaledes formerede ved 40 a 50 Skibes mere i „Fart Holdelse end hidindtil, og ved tillige i Tiden at „see Crabben Eiland optaget og cultiveret, men det er „allerider at vente at de bourbonske Magter vil holde „Ligevægten mod de andre Søemagter, og at Deres „Mayestæt vil have en troe Allieret fornoden, og efter „sin Villiem udvælge den, som er den fordeelagtigste „for Danmark; thi feiler dette, saa feller alleting.

„Den engelske Nations Opførsel mod Deres Maye„stæts Undersaatter som handlede derhen i sidste Krig vare „saare maadelig, deres Behandling følede jeg især„leles„hed og mange her, skal nu snart nogen Krig udbryde „imellem denne Nation og Spanien og Frankrige, da „vil vist i Tide være fornoden, at der drages Omsorg „for, at Undersaatterne maae blive givne fra Deres „Mayestæt Forsikkring om hvad Fart, og hvad Skibe „og Varer, der maae være for denne Nations Cape„rier befriede, thi skeer det ikke, saa bliver den danske „Handel saaledes i det første og andet Aar troubleret, „at de Commercerende vorder saa udmattede, at det ikke „i mange Aar igien kan vorde oprettet.

Kiøbenhavn, 30te October 1770.

allerunderdanigst

Ryberg.

Af disse her ei forhen trykte høist interessante Documenter erfare vi, hvorledes det var Regjeringen magtpaaliggende at komme til nøiagtig Kundskab om Sagernes sande Stil=

ling, og tillige at lære at kjende de Midler, hvorved Handelen kunde fremmes. Nyberg har — som vi have seet — uden Tilbageholdenhed yttret sig ei alene over Handelen, men næsten over alle Staten vedkommende Gjenstande. Han havde i mange Henseender den samme Anskuelse som jeg om Statslaan, især om indenlandske. Hans Oplysninger angaaende Fragthandelen i Syvaarskrigen ere høist mærkelige, og man seer deraf, at jeg var aldeles beføiet til at udtale mig fordeelagtigen om den daværende Skibsfart. Nyberg har iøvrigt motiveret alle sine Forslag, og vi tillade os ikke nogen videre Bemærkning herover.

Bidrag til den Grønlandske Handel i Christian den Syvendes 1ste, 2den og 3die Periode.

Det var i Aaret 1774 at Regjeringen overtog denne Handel, som før blev ført af det almindelige Handels-Selskab. Foruden den i mit Skrift, (S. 111) anførte Udløsnings-Sum af 330,000 Rigsdaler, har Kongen ogsaa kjøbt Selskabets Skibe, som bleve særskilt betalte, og Statskassen har saaledes i Alt erlagt en Sum af 416,077 Rigsdaler. Ved denne for kongelig Regning førte Handel tabtes i 16 Aar vel henimod $1\frac{1}{2}$ Million. Eggers, som var Secretair i den i hiin Tid nedsatte Undersøgelses-Commission, antager, at den Grønlandske

og Islandske Handel har kostet Statskassen 3 Millioner. Den brave, flittige Etatsraad Carl Pontoppidan har derimod paastaaet (s. Magazinet 1ste Deel), at det af Eggers angivne Tab var meget for stort. Men heri havde denne nidkjære Embedsmand Uret. Jeg har sammenlignet Eggers Oplysninger, som findes i Minerva for 1791—1793, med de af Pontoppidan gjorte Beregninger, og befundet, at sidstnævnte Forfatter ikke har beregnet nogen Rente af de betydelige Fonds, som bleve brugte til Handelen; og disse Renter udgjøre jo allene for sig selv en særdeles stor Capital. Det var i Sandhed en stor Fortjeneste af de Mænd, som i Aarene 1784—1789 stode ved siden af vor nuværende Regent, at de bevirkede Ophævelsen af de forskjellige Handels-Monopoler, men især at de paa det alvorligste lod undersøge fornævnte Handels Tilstand og Mangler, hvoraf Følgen var: Frigivelsen af den islandske Handel, og Ophævelsen af Hval- og Robbe-Fangsten for kongelig Regning.

I Aaret 1781 begyndte den anden Periode af den kongelige Grønlandske Handel, hvis Capital-Fond da var 950,000 Rigsdaler og deraf næsten 400,000 Rdlr. circulerende, eller disponibel Fond. Da der nu til hele Omsætningen ei behøvedes mere end 200,000 Rdlr., saa kunde jo her ikke være Tale om Pengeforlegenhed. Desuagtet anholdt Administrationen

i Begyndelsen af Aaret 1784 om et nyt Penge-Tilskud af 180,000 Rdlr., som ogsaa ifølge Reskript af 5te April s. A. (altsaa 5 Dage forinden vor nuværende Regent begyndte at deeltage i Stats-Bestyrelsen) blev bevilget. Imidlertid fandt Finants-Collegiet Betænkelighed i at lade denne store Sum udbetale, og fandt sig foranlediget i en Forestilling af 30te September s. A. at andrage paa forelobig Udsættelse af denne Udbetaling. Men Administrationen indberettede, at Handelen ei kunde undvære Penge, og at man paa Grund deraf havde optaget et midlertidigt Laan af 150,000 Rdlr. Dette skete paa en Tid, da man var ifærd med at ordne Finantserne og indskrænke alle Extra-Udbetalinger. — En saadan Indberetning kom altsaa ganske ubeleiligt, og man saae sig derfor nødsaget til at skride til den forhen omtalte Undersøgelse, hvorved man snart opdagede, at denne Handel var aarligen udsat for et betydeligt Tab. Man fandt sig altsaa ifølge heraf foranlediget til at andrage paa Ophævelsen af Hval- og Robbe-Fangsten for kongelig Regning. Det viste sig nemlig, at Udredningen af et til fornævnte Fangst bestemt Skib kostede 6500 Rdlr. og at Provenuerne af samme ikke beløb sig til mere end 4300 Rdlr. Denne Green af Handelen blev altsaa, ifølge Reskript af 11te Marts 1789, ophævet, og Skibene solgte for 121,905 Rigsdaler. Mærkeligt bliver det Tab, som denne Fangst fra Juli

1781 til December 1788 havde paadraget Statskassen. Hele Provenuet af Fangsten var i dette Tidsløb 320,072 Rdlr., Tabet derimod 140,436 Rdlr, uagtet man havde modtaget den for Fangsten bestemte Præmie i Alt 81,830 Rdlr., og Priserne paa Tran og Barder stode meget høit.

Den saakaldte Colonie-Handel var ligeledes forbunden med betydeligt Tab. Spørgsmaalet var da, om ikke ogsaa denne Handels-Green skulde ophæves og aabnes for Enhver. Men her fandt man mange Betænkeligheder, og ansaae det foreløbigen ikke raadeligt at opgive Monopol-Handelen. Paa Grund heraf blev ved allerhøieste Reskript af 26de Mai 1790 besluttet, at Handelen fremdeles skulde føres for kongelig Regning, dog med mere Oeconomie. Ved opgjort Regnskab over begge Grene af den Grønlandske Handel, var Tabet fra 1781 til Udgangen af Aaret 1789, som følger:

paa Hval- og Robbefangsten		241,242 Rdlr.
— Colonie-Handelen	277,134	—
— Effecterne	575,000	—
		1,093,376 Rdlr.

altsaa i Alt næsten 1,100,000 Rdlr. foruden det store Tab, som Handelen led i Perioden fra 1775 til 1781. — Nu blev Handelen ført efter en ny Plan, og Capital-Fonden (hvoraf aarligen skulde svares 4 p. Ct. Renter) blev bestemt til 250,000 Rdlr., af hvilke kun 60,000

Rdlr. har været disponible. Resultatet heraf var: at Statskassen i Aarene 1790 og 1791 modtog, foruden Renter, et Overskud af 38,330 Rigsdaler. Retour-Ladningerne beløb sig

1790 . . . . 107,595 Rdlr.
1791 . . . . 105,812 —

altsaa ikke meget mindre end Værdien af de hjemkomne Vare paa en Tid, da Capitalen var 4 Gange saa stor.

Den Islandske Handel.

Om denne Handel, med hvilken ogsaa den Færøiske og Finmarkske vare forbundne, have vi at anføre følgende:

I Aaret 1781 var den hertil bestemte Capital-Fond . . . . . 1,050,000 Rdlr.
Tilskud i 6 Aar . . . 625,000 —
Renter af 1,400,000 325,000 —

2,000,000 Rdlr.

Da Handelen blev ophævet, udgjorde Beløbet af de overblevne Effecter, Vare, Skibe m. m. kun 1,680,000 Rigsdaler. Men disse Effecter m. m. vare ikke af den Værdie, hvortil de bleve ansatte, og en betydelig Sum, som uden Overdrivelse kan anslaaes til 680,000 Rdlr., tabtes her ligesom ved den Grønlandske Handel, følgelig

var hele Tabet 1 Million, foruden det, der efter al Sandsynlighed har været betydeligt, i Tidsløbet fra Aaret 1774 til 1781.

De fra Island udførte Varer i de her omhandlede 2de Perioder vare i Gjennemsnit aarligen:

	2den Periode.	3die Periode.
Fisk	8,023 Skp.	8,650 Skp.
Kabliau . .	694 Tdr	770 Tdr.
Tran . . .	785 —	1,200 —
Saltet Kjød	3,079 —	827 —
Tælle . . .	245 Skp.	314 Skp.
Uld	59 —	40 —
Lammeskind	16,000 Stkr.	13,600 Stkr.
Strømper	185,000 Par	164,000 Par.
Vanter	72,000 —	103,000 —

foruden nogle andre mindre vigtige Artikler. Værdien udgjorde efter Bøgerne aarligen omtrent 1/4 Mill. Rdlr. Hvad Island blev tilført af Korn i den 2den Periode udgjorde 14,950 Tønder, og i den 3die Periode 16,700 Tønder aarligen. Af mit Skrift (S. 349) har man seet, i hvilket betydeligt Omfang den Islandske Handel har udvidet sig. Alene til Kjøbenhavn indføres nu fra Island en ligesaa stor Mængde Fisk som i hine Aaringer hele Udførselen har beløbet sig til. Dengang var hele Udførselen af Tran 1200 Tønder; nu indføres derfra alene til Kjøbenhavn 4000 Tønder. I hiin Tid var

Udførselen af Uld 50 Skp; nu derimod indkommer derfra alene til Kjøbenhavn 3000 Skp. Man tænke sig nu desuden den betydelige directe Udførsel fra Island til Middelhavet og tillige den Handel, som føres fra Flensborg og andre Provinds-Stæder — og man vil da vist nok indrømme, at den Islandske Handel har vundet meget ved det ophævede Monopol.

Bidrag til det Asiatiske Compagnies Historie i samme Perioder.

I mit Skrift (S. 135—148) har jeg fortalt Begivenhederne angaaende Striden imellem Interessenterne og Directionen betræffende en betydelig Kassemangel, og har nu at tilføie følgende. Denne Sag blev nærmere oplyst ved en Commission, hvis Medlemmer har faaet 10,000 Rdlr. for deres Ulejlighed. De utroe Embedsmænd bleve sagsøgte, og ifølge Høiesteretś Dom af 16de Februar 1786 dømte til at betale 575,000 Rigsdaler. Men da nogle af disse Embedsmænd vare døde, andre bortrømte, modtog Compagniet kun 275,000 Rdlr., som fandtes i deres Boer. For den resterende Summa, 300,000 Rdlr., vilde Interessenterne søge Regres hos Directionen. Imidlertid blev der i en General-Forsamling, som afholdtes den 19de December 1786, taget den Beslut-

ning (med et Stemme-Forhold som 3 til 1): at Compagniet skulde modtage de af Directionen tilbudne 64,000 Rigsdaler Courant.

Bidrag til Fabrikvæsenets Historie i Christian den Syvendes 4de Periode.

Jeg har i mit Skrift (S. 207) efter Handels-Tidenden angivet det Quantum Brændeviin, som Hovedstadens 316 Brænderier har produceret. Men ved nærmere anstillede Beregninger har jeg befundet, at hiin Angivelse ei kan være rigtig. Af de authentiske Told-Tabeller, som Callisen og Thaarup, denne i sin Journal, og hiin i sine Betragtninger over Kjøbenhavn, have givet os, erfare vi, at det Quantum Korn, som blev forbrugt til Brænderierne, udgjorde omtrent 73,000 Tønder Hvede og 12,400 Tønder Malt. Heraf faaer man kun omtrent 39,500 Tønder Brændeviin, følgelig 29,500 Tønder mindre end hvad før ommeldte Beregning i Handels-Tidenden udviser. Ogsaa hos Oluffsen har jeg fundet noget lignende angaaende Brænderierne. I hans Bidrag til en Statsoeconomisk Oversigt S. 111 anføres: at af Korn er aarlig udført i Aarene 1796—1798 i Form af Brændeviin 330,400 Tønder. Men dette kan ikke være mueligt; thi af det anførte Korn faaer man omtrent 150,000 Tønder Brændeviin,

af Værdie næsten 4 Millioner Rdlr. Courant, og et saa stort Qvantum har Landet vistnok ikke udført.

Bidrag til den nuværende Grønlandske Handel.

At denne Handel har tiltaget, er i mit Skrift (S. 349) bleven anført, uden Angivelse af noget Specielt herom. Dette agter jeg nu at gjøre.

De hjemsendte Ladninger i de sidste 5 Aar bestod i Følgende.

		eller i Gjennemsnit
Tran.....	24,832 Tønder,	4,966 Tønder.
Sælskind ...	176,297 Stkr.	35,259 Stkr.
Rensdyrskind	41,540 —	8,308 —
Ræveskind...	9,743 —	1,948 —
Urenset Ederduun...	59,151 ℔	11,830 ℔
Barder.....	13,450 Stkr.	2,690 Stkr.

Værdien af de i disse Aar hjemkomne Varer beløb sig til omtrent 230,000 Rbdlr. r. S. Handelen betaler regelmæssig til Statskassen 4 pCt Renter af den i Aaret 1789 bestemte Capital-Fond 250,000 Rdlr. Desforuden var der i de senere Aaringer et klækkeligt Overskud af 20 til 30,000 Rbdlr.

Den nuværende Færøiske Handel sammenlignet med den før Krigen.

	De 10 sidste Aar før Krigen	De 10 sidstforløbne Aar
Tran	309 Tdr.	700 Tdr.
Fisk	136 Skk.	236 Skk.
Talle	123 —	143 —
Strømper	112,956 Par.	61,744 Par.
Troier ...	646 Stkr.	36,679 Stkr.

Værdien af de nu hjembragte Varer udgjør 80 til 90,000 Rbdlr. r. S. Denne Handel har altsaa tiltaget meget, men langtfra ikke i den Grad, som Sagkyndige paastaae at den kunde udvides. Det vilde derfor uden Tvivl være fordeelagtigt for begge Lande, naar denne Handel maatte blive frigivet, hvilket jo gjerne kunde skee uden Bekostning for Staten; thi de Pensioner, som maatte tilstaaes de for Tiden ved Handelen ansatte Embedsmænd, forudsat at disse ei kunde forflyttes til andre Embeder, kunde dækkes ved en Afgift, som den frie Handel maatte svare.

Oplysninger om Kjøbenhavn, dets Næringsveie og Rorelse.

Calliſen siger i sin Beskrivelse over Hovedstaden angaaende Folkemængden følgende:

„Hvor der findes Cultur, hvor Menneskenes Sjæle-
„Evner og legemlige Kræfter uddannes, hvor Jorden
„frembringer Producter, og der gives Næringsveie til
„at erhverve Livets Nødvendigheder, hvor Kundskaber
„blomstre, og Fornøielser nydes, der formeres Folke-
„tallet."

Sande og træffende Bemærkninger, der ogsaa ere anvendelige paa Kjøbenhavns Folkemængde. Denne var i Aarene

1802:	1820:	1830:
100,975.	101,366.	111,793.

Den har saaledes i hele Perioden fra 1802 til 1820, altsaa i 19 Aar, næsten ikke tiltaget; i de sidste 10 Aar derimod — det Tidsrum, hvori jeg har paastaaet, at Landets Kræfter mere og mere have udviklet og udvidet sig — er ogsaa Folkemængden bleven forøget og det i betydeligt Omfang, nemlig $^1/_{10}$ Deel. Næringsveiene og Rørelsen have ogsaa tiltaget i Forhold til Folketallets Forøgelse, hvorom man vil blive overbeviist ved at undersøge alle de Gjenstande, som hermed staae i nøieste Forbindelse. Et af de væsentligste Beviser for Rigtigheden af min Paastand ere de mange, i de sidste 10 Aar, deels udvidede deels nye opførte Bygninger, hvilket ved den i dette Tidsløb forøgede Assurance-Sum er aldeles indlysende. I Aaret 1814 var denne 46,396,000 Rbdlr.; men, endskjøndt de forsikkrede Summer siden den Tid ved Omvurderingen ere nedsatte, er Total-Summen dog stegen til over 49 Millioner. Jeg har i mit Skrift alle-

rede anført, at de Vedkommende, som lode disse Bygninger opføre, ere solide, velhavende og forsigtige Folk, som kun paa denne Maade anvende deres Penge, for at sikkre sig en god Rente; det er altsaa et reent Capital-Overskud — Velstand. Man indvende ikke, at en Deel af disse Huus-Eiere bygge ogsaa med Andres, Prioritetshavernes, Penge; thi er dette endog Tilfældet, saa eie jo Prioritetshaverne, som for største Delen ere Kjøbenhavns Borgere, eller Overformynderiet o. s. v. de overskydende Penge, og det kommer altsaa ud paa eet. Desuden faaer man jo i det allerhøieste kun $\frac{2}{3}$ Deel laant.

Men ei alene gives der driftige og formuende Borgere, som opføre Bygninger paa Tomter; nei, man nedriver de ældre Bygninger, for at opføre, og indrette efter Folkets Krav, nye, bequemmere og skiønnere Leiligheder. Saaledes see vi netop i dette Aar saadanne:

2 Bygninger i Store Kongensgade
2 — i Adelgaden
1 — i Borgergaden
3 — paa Østergade
1 — i Pustervig
1 — i Løvstræde
3 — i Sværtegaden
1 — i Landemærket og
flere Bygninger paa Bodenhofs Plads,

foruden mange betydelige Udvidelser og Forskjønnelser, f. Ex. Fridericis Gaard paa Hsibroplads og Herlovs Gaard i Pilestrædet. Hvad følger nu af alle disse Forandringer? Beskjæftigelse, megen Rørelse iblandt Haandværkerne; thi ei alene selve Opførelsen af disse Bygninger sætter mange Mennesker i Virksomhed, men hvad der er en umiddelbar Følge heraf — Anskaffelse af et passende Indboe, mange og smukke Meubler giver ogsaa Anledning til meget Arbeide. Derfor see vi de duelige og driftige Haandværkere stedse at gaae fremad; derfor see vi disse Aar for Aar at blive selv Huus- og Gaard-Eiere, selv at sætte deres sammensparede Skillinger i saadanne Bygninger, hvor de mere hensigtsmæssigen engang for alle kunne indrette deres Værksteder. Saaledes har jeg en Liste for mig over de i forrige Aar her i Staden skjødede 166 Eiendomme, hvoraf 65, af Værdie 630,000 Rdlr., bleve skjødede til solide Haandværkere. Derfor see vi Antallet af Haandværkere stige. Disses Antal var:

	1791	1821	1831
Mestere	2036	3786	3980
Svende og Drenge	4803	5751	7598
Arbeidere som faste Folk	2131		1767

Desuagtet see vi, at mange udenlandske og udenbyeske Svende endnu finde Arbeide her. Saaledes viser Politiets Reise-Protocol, at der i forrige Aar ankom hertil

2048, hvoraf dog i det mindſte den halve Deel har fundet Arbeide her. Glædeligt er det ogſaa, at ſee denne vigtige og værdige, forhen ſaa forſømte Claſſe af Mennesker gaae frem i Kunſt og Cultur, en Følge af bedre Underviisning, af de herlige Maßmannſke Skoler og af den heldige Medvirkning af Kunſtacademiet. Af vort ganſke Hjerte lykønſke vi Landet, at denne Claſſe veed i alle Henſeender at opſvinge ſig til et høiere Standpunct i Borgerſamfundet. Her tale Kjendsgjerninger; alle ubeviſte Klager over Standens usle Forfatning og Mangel paa Arbeide opløſe ſig kun i tomme Ord. Dog — lad os underſøge denne Gjenſtand noget nøiere, for at ſee, om de ſaa ofte omtalte bedre Tider gav en høiere Arbeidsløn, eller om Levnetsmidlerne vare billigere. Lad os f. Ex. ſammenligne 5 Aar før Krigen med nærværende Tid; thi Krigens uregelmæssige Aar kunne ei her komme i Betragtning. Hvormeget fortjente en Haandværker, ſkjøndt han neppe levede ſaa godt, og var langt fra ikke ſaa vel klædt ſom nu? Lad os ſee!

	Før	Nu
Murer . . .	4 ℔ eller 6 ℔ 5 ß Rb.	6 ℔ *) daglig
Snedker . .	18 ℔ — 28 ℔ 8 ß —	30 ℔ ugentlig
Maler . . .	18 ℔ — 28 ℔ 8 ß —	33 ℔ —
Skomager	16 ℔ — 25 ℔ 4 ß —	27 ℔ —

*) Courſen er antaget 133⅓ og 210.

	Før	Nu
Skræder . . .	18 ℔ — 28 ℔ 8 ß Rb.	30 ℔ ugentlig
Bogbinder med Kost	5 ℔ — 7 ℔ 14 ß —	12 ℔ —
Bogtrykker. .	18 ℔ — 28 ℔ 8 ß —	33 ℔ —

Saaledes er denne Arbeidsløn opgivet mig af de paalideligste Folk.

Følgende vil nu vise os Forholdet af Priserne paa Levnetsmidler:

	Før	Nu
Brød	3 ß Cour. eller 4¾ ß Rb.	3 1/12 ß ℔
Smør . .	18 ß — — 28 ß —	24 ß —
Kjød . . .	10 ß — — 15¾ ß —	12 ß —
Flesk . . .	12 ℔ — — 19 ℔ —	13 ℔ ℔
Simpelt Øl	6 ℔ — — 9 ℔ 8 ß —	9 ℔ *) Td.
Brændevin	24 ß — — 38 ß —	28 ß Potten.

Følgelig ere Priserne jo paa nærværende Tid meget lavere end før. Det samme er ogsaa nu Tilfældet med Priserne paa Fisk og Brændsel, ligeledes paa Kaffe og andre Colonial-Vare.

Brødpriserne har jeg taget i Gjennemsnit efter de fra 1802 til 1806 satte Taxter, som endog er noget høiere; thi et 24 ß Brød skulde efter denne Gjennemsnits-Taxt kun veie 7½ ℔. Ogsaa Smør-Priserne har

*) Saaledes stod Prisen i en Række af Aar, indtil den først nylig er steget til 12 ℔.

jeg anſat noget lavere; næſten i hele ommeldte Periode vare Torve-Priſerne 20 à 24 ß. Af denne Sammenligning ſeer man altſaa, at den arbeidende Klaſſe ſtod ſig dengang ikke ſaa godt ſom nu. Det forſtaaer ſig ſelv, at uduelige, dovne og drikfældige Mennesker komme her ikke i Betragtning; thi for duelige, flittige og ædruelige er her, Gud være lovet! altid Arbeide. Saaledes forholder det ſig ogſaa med de ſaakaldte Arbeidskarle eller Sjouere, hvoraf de faſte, og de ſom arbeide paa Skibene og hos de Handlende, fortjene 4 til 5 ℔ dagligen, og arbeide de paa Accord, ſaa er deres Fortjeneſte endnu ſtørre. Dog er der et Slags Dagleiere, ſom ikke har mere end 2 ℔ 8 ß til 3 ℔ dagligen. Dernæſt omtale vi Saugſkjærerne, der ſkjære og hugge omtrent 45,000 Favne Brænde aarlig. Saadan en Saugſkjærer fortjener om Sommeren og Efteraaret 10 ℔ daglig. Til at ſkjære og hugge og bringe i Huus et ſaa ſtort Quantum Brænde ſom ommeldte, udfordres mange Arbeidere. Aarligen indføres hertil 7 à 800,000 Tønder Sæd; hvormeget Arbeid er ikke forbunden hermed? Saameget er afgjort, at derſom vi ikke havde garniſonerende Mandſkab her i Staden, vilde der være Mangel paa Arbeidsfolk og ſaakaldte Huuskarle. Ogſaa for ſkikkelige, flinke og arbeidsføre Fruentimmer er her meget Arbeide, hvilket atter er en Følge af vor hele nuværende Levemaade og Indretninger.

Nydelsen af et bequemmere og behageligere Liv medfører, at man maa holde et større Antal Tjenestetyende. Derfor see vi, at det aldeles ikke er vanskeligt for flittige Karle og Piger at faae gode og indbringende Tjenester; derfor see vi denne Sværm af en i vor Tidsalder næsten nyskabt Klasse af Huushjælpere — Syejomfruer, og derfor see vi med Glæde, at, endskjøndt Tjenestefolkene klæde sig godt og langt over deres Stand, de dog lægge Noget op, og sætte det i Sparekassen, for at de, ved at etablere sig enten her eller paa Landet, straxt kunde begynde med en — lad det være nok saa liden — Drifts-Capital, som kan føre til Orden og Velstand. Derfor see vi ogsaa, hvorledes Smaahandlere, Høkere og Ølhandlere hurtig svinge sig op til virkelig Formue. Den Sands for Orden og Peenhed, som spores mere og mere hos den simplere Klasse, medfører igjen bedre og bequemmere Bopæl for denne. Derfor see vi de pene, bedre indrettede Kjælderboutiker og Vaaningsværelser; derfor de smukke, før ikke kjendte Haandværksboutiker. Det forstaaer sig, at alt dette kræver større Udgifter, men ogsaa mere Erhverv.

Denne Erhvervsudvidelse sporer man overalt. Jeg vil her blot nævne Handelen med Frugt, Blomster og det bedre Slags Urter. Hvorledes forholdt det sig hermed for omtrent 30 Aar siden? I dyredomme maatte man betale maadelige Frugter, som knap vare at erholde,

hos nogle Enkelte i Færreſtræde. Kun hos meget Bemidlede ſaae man Jordbær, og Aſparges ſaae man i Almindelighed ſaare ſjelden. Nu derimod, hvilken Forandring heri? Trods Syepoſer og Syekurve og de mange andre ubemærkede Midler til Indſmugling, trods den ſærdeles betydelige Conſume paa Wertshuſene udenfor Portene og i Omegnen — ſaa er der dog ifjor betalt Conſumtion af 17,500 Pund Aſparges. Af friſke Frugter, ſaaſom Jordbær, Kirſebær, Solbær, Hinbær og Ribs, er der i forrige Aar angivet til Conſumtion og Indførſel gjennem Portene 22,000 ℔.

Særdeles mærkeligt har Forbruget af Kartofler og Rødder tiltaget. Før Krigen var hele Indførſelen omtrent 42,000 Tønder; nu er Tilførſelen, landværts alene, 67,500 Tønder. Af Smør forbruges omtrent 68,000 Fjerdinger, 8000 mere end før Krigen. Alene landværts, altſaa fra Sjælland, er ifjor til Kjøbenhavn indført, eller, rettere ſagt, angivet 25,348 Fjerdinger. Vi har her tilladt os det Udtryk „angive", fordi vi antage, at en Mængde Vare, ſom er belagt med Conſumtion, undgaaer Toldbetjenternes Opmærkſomhed. Meeſt paafaldende er det ved Melk, hvoraf kun er angivet til Conſumtion 28,031 Tønder, eller 3,812,000 Potter eller $^1/_{10}$ Pot dagligen for enhver af Kjøbenhavns Beboere. Førend Krigen, da Melken var meget dyrere, har Forbruget været næſten det dobbelte,

og skjøndt man nu consumerer mere Flode end før, saa kan dette dog ikke gjøre saa betydeligt et Skaar paa hele Forbruget af Melk, især da Kjøbenhavns Folkemængde har tiltaget $^1/_{10}$ Deel. Af Kaffe fortoldes der vel ikke nu et større Qvantum end før 1807, nemlig omtrent $1^1/_2$ Million ℔, men saa maa man ogsaa tage i Betragtning, hvormeget der af den fortoldede Kaffe blev udført før Krigen til Provindserne og Norge, hvilket udgjorde et betydeligt Qvantum, og finder nu ikke Sted mere; thi Provindsstæderne indføre deres Kaffe directe fra Udlandet. Følgelig er Forbruget af Kaffe nu meget større end før Krigen.

Vi gaae nu over til en anden meget betydelig Forbrugsartikel, nemlig Brændeviin. Ogsaa her hører man Klager over, at denne Næringsvei har aftaget; men dette forholder sig aldeles ikke saaledes. Gjennemsnits-Forbruget af Hvede og Malt til Brændeviin var før Krigen 85,416 Tønder; ifjor derimod var det 92,502 Tønder. — Et andet Beviis paa, at Velstand og Nørelse her have tiltaget, afgiver det betydelige Hesteholds. Før Krigen var Antallet 22 til 23,00.

I Aaret 1795 . . . . . 2202 Heste
— 1797 . . . . . 2188 —
— 1798 . . . . . 2375 —

I 15 Aar var det næsten uforandret, og 1820 var Antallet af Heste 2348; men i de sidste 10 Aar har

det saaledes tiltaget, at Antallet i 1830 var steget til 2921, altsaa ¼ Deel mere, og dog skal der, efter hvad der er fortalt mig af paalidelige Folk, nu og da være Mangel paa Arbeidsvogne. Vi maae altsaa antage, at dette forøgede Hestehold er enten en Følge af tiltagen Rørelse eller af Forlystelsessyge. I begge Tilfælde viser det dog vel ikke Mangel paa Velstand? — Et Bevis paa den tiltagne Rørelse er ogsaa den Mængde Reisende, som kommer her til Staden. Efter Politiprotocollerne har der ifjor, trods Cholera, meldt sig for Politiet: 10,400 Reisende (de forhen anførte 2,048 Haandværkssvende iberegnede). Hvormange Reisende, som tage ind til Familier, blive aldeles ikke anmeldte for Politiet? Man kan derfor antage, at Antallet er langt større. Lad alle disse Reisendes Forretninger være hvad de være ville — det frembringer dog stedse en større Rørelse her.

Af Kjøbenhavns Indretninger maa Assistentshuset bedst kunne give Oplysning, eller, rettere sagt, gjøre Udslag i Bedømmelsen om Folkets Armod og Forlegenhed. Følgende Sammenligning vil nærmere vise os dette. De udlaante Summer have nemlig i følgende 3 forskjellige Perioder været saaledes:

I Aaret 1806 . . . 430,992 Rbdlr. r. S.
— 1820 . . . 316,444 — —
— 1830 . . . 262,725 — —

Et mere talende og afgjørende Beviis kan der vel ikke være for Rigtigheden af min Sætning: at Velstanden her i de sidste 10 Aar ikke har aftaget. Men dette Resultat leder os igjen til en anden høist vigtig Undersøgelse, nemlig om Kjøbenhavns Fattigvæsen. Ogsaa her følge vi samme Plan som ved alle de øvrige Undersøgelser, nemlig, vi sammenligne nuværende Forfatning med Perioden før Krigen. Af denne Sammenligning vil man da erfare, at der i hine Aar har været ligesaa mange Fattige som nu, endskjøndt Folkemængden var 10,000 mindre. Ogsaa dengang var der en betydelig Underbalance, dog blev den ikke dækket med Skatter saaledes som nu; men Underbalancen maatte alligevel dækkes enten ved at angribe Capitalerne, eller ved at gjøre Laan, eller ogsaa ved et Tilskud eller Eftergivelse af Finantserne, saaledes som (hvis jeg ikke tager Feil) det i Aaret 1822 har været Tilfældet med omtrent 200,000 Rbdlr. Det er her vor Hensigt, at opstille en historisk Sammenligning; Bestyrelsen ligger ganske udenfor denne Undersøgelse. Vi maa imidlertid dog gjøre opmærksom paa, at Fattigvæsenets Udgifter kan aldrig iforveien bestemt angives; thi det beroer ganske paa tilfældige Omstændigheder. Udgifterne ere snart større snart mindre, især fordi Kjøbenhavns Fattigvæsen har saa meget med Forpleining og Understøttelse in natura at gjøre,

f. Ex. med Uddéling af Brød. I Aarene 1820—1825 vare Brødpriserne meget lavere end nu, og saaledes forholder det sig med Priserne paa mange andre Artikler, især med Hensyn til den Understøttelse, der gives til dem, som ere ansatte udenfor de faste Nummere. Fattigskatten var i forrige Aar $2^3/_8$, men den har i Aaret 1816 allerede været $2^1/_2$ Gange saa meget som Beløbet af Arealskatten. Dog lad os gaae til vor egentlige Undersøgelse. I Callisens Beskrivelse over Kjøbenhavn findes S. 406—413 en Oversigt over Fattigvæsenets Tilstand i Aarene 1802—1806. I sidstnævnte Aar var Antallet af de Fattige saaledes:

Faste, Gamle	4561
Børn	2280
De som forsørgedes i Stiftelserne	1477
	8318.

Foruden disse faste Almisselemmer, forsørgedes der i Middeltallet aarligen med Sygepleie og Interims-Hjælp 982. Kjøbenhavns Folkemængde var 100,000, følgelig var Forholdet af de faste Fattige 12 af 100, og naar de temporaire tillægges, saa var hver 11te fattig. Det sidste offentlige Regnskab viser os, at de Fattiges Antal i Aaret 1829 har været 7166. Kjøbenhavns Folkemængde var da 110,000, følgelig har vi et Forhold af mellem 15 og 16 af 100, og naar de 3764 lægges til, som have modtaget temporair Understøttelse, saa faae vi dog

kun et Forhold af 10 af 100, altsaa mindre end i Aaret 1806. Jøvrigt forekommer det mig, at disse temporaire Understøttelser ikke kunne lede til noget bestemt Resultat angaaende Armods Tiltagelse. Mine Grunde ere disse. De midlertidige Understøttelser tilstaaes i Almindelighed gifte Haandværks- og Arbeidsfolk. For mange blandt disse er det ofte umuligt at lægge Noget op, hvortil de kunne tye i Nødens Stund. Det er allerede til stor Lettelse for det Offentlige, naar de, saa længe de have Arbeide, kunne ernære sig selv og Familie. Men indtræffer nu det Uheld, at Familiefaderen rammes af Sygdom, saa er han naturligviis straxt sat ud af Stand til at forsørge Kone og Børn. I den første eller anden Uge feier man Nogtt ud; er Sygdommen derimod vedvarende, hjemsøges tillige flere Lemmer af Familien deraf, saa maa han søge offentlig Hjælp. Men saasnart han bliver rask igjen, passer han sin Dont, og er ei mere det Offentlige til Byrde. Det synes mig derfor, at slige temporaire Trængende ei afgive noget Beviis paa Armods Tiltagelse. Dog vil jeg ikke gjøre min Mening gjældende i denne Sag, og maa overlade denne til andre Kyndiges videre Bedømmelse.

Med Hensyn til den oeconomiske Tilstand af daværende Fattigvæsen, erfare vi af det i Callisens Beskrivelse anførte Regnskab for Aaret 1802, at Udgifterne have været 237,794 Rdlr. D. C., eller efter en

Cours af 133⅓ og 210: 374,200 Rbdlr. S. og T. Udgifterne ere nu, efter Fradrag af Versuv eller Omgangs-Poster, 268,935 Rbd. Sedler. Nu kan der vel ogsaa have været saadanne Poster i det ældre Regnskab, men disse seer jeg mig ikke i Stand til at udfinde. Dog ere de nærværende Udgifts-Poster, Omgangs-Posterne inclusive, Alt i Alt ei mere end 363,082 Rbd. Sedler. Underbalancen var allerede den Gang fra 1ste Juli 1801 til 31 December 1804: 253,187 Rd. D. C. eller i Gjennemsnit 72,000, som udgjør en Summa af 114,000 Rbd. Sedler aarligen. I Aaret 1829 var Underbalancen 148,835 Rbd. Sedler. Callisen gjør i Anledning af Underbalancen følgende Bemærkning:

„Dette paa en Tid, da Staden var endnu i rolig „Besiddelse af Fredens Velsignelser, og da en udbredt „Handels Fyldhorn rigeligen udgjød glædelige og for„gelige Følger over alle Stadens Beboere, da nu der„imod Trang, Mangel og Fattigdom findes saa meget „forøget. Fattigvæsenets aarlige Indtægter og Ud„gifter kunne ellers efter tilfældige mødende Omstæn„digheder være forskjellige."

Af det Anførte erfare vi altsaa hvorledes Forfatningen da har været. Unegteligt er det, at vi maa føle det Byrdefulde i Fattigskatten, da netop Erfaring viser, at saadanne Skatter i alle Lande, især i England, forøge Antallet af dovne, dagdrivende Mennesker, thi de sværbelige Gamle eller andre værdige Trængende maae og

skulle understøttes ligesaavel som de Syge, dette er Pligt; og jeg holder for, at saadanne værdige Fattige burde have endnu bedre Pleie end den, de nu nyde; derimod bør ogsaa alle Arbeidsføre afvises.

Fra disse Bemærkninger angaaende Fattigskatten gaae vi over til at omtale Stadens øvrige Skatter, de saakaldte Municipal-Afgifter. Disse finde vi i Sammenligning med de i ældre Tider og i fremmede Stæder paabudne Afgifter meget moderate. I Aaret 1806 have bemeldte Afgifter været 164,000 Rd. D. C. eller efter en Cours af 133⅓: 246,000 Rbd. r. S.,
1831 vare de . . . . . 239,160 — —
De ere altsaa nu mindre end de vare for 25 Aar siden. I Christiania beløber denne Skat sig omtrent til 35,000 Species, eller 52,000 Rbd. aarligen. I Trondhjem var den 1830: 18,732 Species. I Bergen 1829: 29,175 Species.

Forinden vi slutte disse Bemærkninger om Hovedstaden, maae vi endnu bemærke følgende. I Journal for Kjøbenhavnere, hvis Forfatter (Thaarup) vi i det Hele har at takke for mangfoldige statistiske, høist vigtige og interessante Oplysninger, finde vi, at Beløbet af de Capitaler, som vare udlaante i Hovedstadens og Forstædernes faste Eiendomme, og hvoraf der svartes en Qvart-Procent Afgifter, udgjorde i Aaret 1794: 12,767,602 Rdlr. D. C. Kjøbenhavns faste Eiendomme vare paa

samme Tid forsikkrede i Brandkassen for 15,640,500 Rdlr. D. C. Naar nu Assurance-Summen af de offentlige Bygninger, som ikke vare behæftede, fradrages, bliver naturligviis den hele Assurance-Sum mindre. Vi see altsaa heraf, at allerede i de saakaldte meget brillante Tider vare Behæftelserne over ¾ af Assurance-Summen.

Til Slutning maae vi endnu tilføie følgende om Kjøbenhavns Tilførsel af Kornvarer og Brændsel. Af mit Skrift (S. 396) har man erfaret, at Tilførselen af forskjellige Kornarter har i Aaret 1828 været fra indenlandske Stæder . . . . . 705,200 Tønder;
af Gryn og Meel omtrent . . . . 20,000 —
Til fremmede Stæder blev i samme Aar udført det betydelige Qvantum 221,058 —
Af de foranførte 705,200 Tønder ere tilført søværts fra Provindserne . . 365,800 —
og landværts fra Sjælland alene . . 339,400 —

I Aaret 1829
var Tilførselen fra Sjælland landværts 246,986 —
fra Provindserne søværts . . . . . 330,216 —
af Meel og Gryn omtrent . . . . . 16,000 —

I Aaret 1803 var Tilførselen fra Provindsstæderne søværts kun 152,441 Tønder. Heraf sees, hvor betydelig denne Tilførsel fra Provindserne er for Tiden.

Tilførsel af Brændsel i Sammenligning med de ældre Tiders.

Gjennemsnits-Indførselen af Brænde har i 13 Aar, fra 1784 til 1796, været:

fra fremmede Stæder 26,300 Favne,
— indenlandske — 30,250 —
Tørv . . . . . 25,470 Læs.

I Aaret 1831:

fra indenlandske Stæder 41,000 Favne,
— fremmede — 9,400 —
Tørv . . . . . 62,796 Læs.

Ogsaa her har den indenlandske Omsætning tiltaget.

Om Kjøbstæderne.

Folkemængden har ogsaa i disse Stæder tiltaget, og det i et langt betydeligere Omfang end i Hovedstaden. Følgende Sammenligning af 10 Stæder vil vise dette:

	1801:	1830:
Aalborgs Indbyggere	5579	6500.
Aarhuus —	4104	6734.
Aalsens —	1443	2200.
Odense —	5782	8000.
Randers —	4564	6320.
Svendborg —	1942	2900.

	1801:	1830:
Skagens Indbyggere	902	1100.
Frederikshavn —	463	1000.
Hjørring —	744	1150.
Nakskov —	1671	2350.

I samme Forhold har Folkemængden i de fleste af de øvrige Stæder i Provindserne forøget sig. Heraf følger ogsaa, at Bygningerne i Kjøbstæderne blive Aar for Aar forskjønnede og udvidede, hvilket bevises af de faste Eiendommes-Forsikrings-Summer i Kjøbstædernes Brand-Kasse.

d. 31 Januar 1818	var Assur.	Summen	19,119,130	Rbd.
d. 30 Septb. 1824	—	—	21,004,730	—
d. 30 Septb. 1828	—	—	21,993,480	—
d. 30 Septb. 1831	—	—	22,725,280	—

Denne betydelige Forøgelse i de 10 sidste Aar viser os tilfulde, især da de ældre Bygninger ved Omvurderingen ere nedsatte, at Velstanden i Kjøbstæderne ikke har aftaget, tvertimod er det deraf indlysende, at Kjøbstædernes Beboere have havt Capitaler tilovers at sætte i disse Bygninger og at det har svaret Regning at lade disse opføre. Her er Syn for Sagen. Her er en Capital-Forøgelse af 3,600,000 Rbd. Saadanne Kjendsgjerninger omstødes ikke ved tomme Ord. En Indsender i Randers Avis Nr. 84 bebyrder mig for at

have givet en urigtig Skildring af Landets Tilstand. Hans Ord lyde saaledes:

„Ligesom den Mand har Fordring paa Erkjendtlighed, „der, ved at skildre Landets nuværende Tilstand, op„liver Haabet om en bedre Fremtid, saa fortjener og„saa den Mand Dadel, der, skjøndt staaende i et For„hold, der sætter ham i Stand til at benytte ellers „utilgængelige Data, giver en saa urigtig Skildring „som den af Grosserer Nathanson i hans: „Dan„„marks nuværende Tilstand." Til Exempel herpaa „anføres blot hvad Forfatteren siger om Faare-Avlen:

„At denne har udvidet sig saa betydeligt, at „Gjennemsnits-Udførselen af Uld udgjør over een „Million Pund, medens man endnu i Aaret 1792 „til Fattigvæsenets Brug forskrev den simple Uld „fra Polen."

„Heraf maatte da drages den Slutning, at Danmark „dengang ingen Udførsel havde af Uld, og dog var „Uldhandelen netop da i sin meest blomstrende Periode, „da over en Snees Mennesker beskjæftigedes alene i „Viborg med Uldens Sortering, og betydelige Partier „udførtes over Hjerting og Aalborg til Amsterdam og „Hamborg, hvorfra den fornemmelig fandt Afsætning „til Hattefabrikkerne i Straßborg og til Kalmukkers og „andre grove Tøiers Fabrikation i Brandenborg. Fra „Stettin og Hamborg indføres endnu i det Mindre „Uld til Fabrikkerne i Danmark.

„Saavel denne Anførsel, som flere, viser, at For„fatteren er temmelig uvidende om Landets Tilstand „udenfor Kjøbenhavn — han vilde ellers ikke omtale „Kjøbstædbygningernes Værd nu, imod forhen. At „det i Kjøbenhavn kan lønne sig at opføre nye Byg-

„ninger, medens andensteds gode Bygninger sælges for „1/10 Deel af deres virkelige Værd [nylig solgtes saaledes „en Handelsgaard uden Skatterestancer, paa 120 Fag, „for 1,200 Rbd.] viser blot at en stor Deel af det „lille Danmarks mange Embedsmænd skulle have god „og bequem Bopæl i Kjøbenhavn.

„Hvad Finantsernes Tilstand angaaer, da maa For„fatteren undskylde, at Man ingen Lid sætter til hans „Beretning, og er Forfatteren vel ligesaa uvidende om „Sammes Tilstand, som Anmelderen heraf.

Hvem viser nu Uvidenhed om Landets Tilstand udenfor Kjøbenhavn, Indsenderen eller jeg? Troer han, at Folk ere saa taabelige, at de vilde opføre nye Bygninger af Værdie henimod 4 Millioner Rbd., naar man kan kjøbe faste Eiendomme for 1/10 af deres virkelige Værdie? Men det var ei heller ham om Sandhed at gjøre; han vilde kun gribe en bequem Leilighed til at gjøre uhjemlede Udfald mod Danmarks Embedsmænd. — Jeg har i øvrigt indhentet nærmere Oplysning om den af Indsenderen omtalte Gaard; den er ikke beliggende i Randers, men i Viborg, og er en forfalden, gammel Skrummel-Gaard. Den blev solgt for 1200 Rbd., og siden igjen af Kjøberen ved Udparcellering solgt til 2200 Rbd. Havde denne Gaard ligget i Randers, saa vilde den, selv i dens faldefærdige Tilstand have været værd 6 à 8000 Rbd. Saameget om de faste Eiendomme i Kjøbstæderne. Hvad Uldproductionen

angaaer, da faae vi siden Leilighed til at vise Indsenderens ligesaa store Uvidenhed heri. Det kan forresten være mig — og jeg haaber Andre ligesaa — ganske ligegyldigt, hvilken Lid han sætter til mine Beretninger om Danmarks Finantser. Saameget er imidlertid afgjort, at man ei kan sætte Lid til hans Beretning.

Det er høiligen at beklage, at vi savne udførlige og paalidelige Beskrivelser over Kjøbstæderne i Provindserne. Kun Justitsraad og Borgemester Neckelmann har i et særdeles vel affattet Skrift givet os en udførlig Udsigt over Tilstanden i Kjøbstaden Randers, — i Sandhed et høist fortjenstfuldt Arbeide; — og ønskeligt er det, at de øvrige Borgemestere i Provindserne vilde skjænke os lignende Oplysninger om de Byer, hvori de ere eller have været ansatte i bemeldte Egenskab. Man vilde da see sig i Stand til at gaae ind i Undersøgelserne af de enkelte Dele af Kjøbstæds-Væsenet; nu maa man indskrænke sig blot til det Generelle. Neckelmanns Skrift er en herlig Veiledning til at lære at kjende denne Byes fremskridende Opkomst. Det egner sig aldeles ikke at levere Udtog deraf; hele Skriftet maa man læse — dog maa det være mig tilladt at anføre følgende, for at man derved kan faae et Begreb om Handelens Udvidelse i ommeldte Bye.

1. Om Torvedagene komme 1500 Vogne fra Landet til Byen.

2. Told-Indtraderne ere siden 1802 (da vare de 13,307 Rdlr. Courant eller omtrent 20,000 Rbdlr. rede Sølv) stegne til 68,000 Rbdlr.

3. Priserne paa Huse og Gaarde ere i de sidstforløbne 6 til 7 Aar i Almindelighed stegne til det Dobbelte.

4. Siden 1804 er Guldsmedenes Antal steget fra 2 til 10, og Reebslagernes fra 7 til 14, hvilke alle have deres gode Udkomme. (Dette viser baade Velstand og Handel.)

5. Byen har 41 Brænderier og 3 Garverier.

Forfatterens Anskuelser om Handelen og især om de unge Handlendes Kundskaber og Driftighed, om Producternes Forbedring o. s. v. ere i alle Henseender fortræffelige. Men nok om Randers, for dog at have sagt Noget om denne Handelsstads gode Forfatning.

Vi have seet, at Provinds-Stæderne tilføre Kjøbenhavn omtrent 340,000 Tønder Korn. De danske Kjøbstæder (Kjøbenhavn undtagen) have, i Overensstemmelse med de officielle Lister, udført til fremmede Stæder efter de 4 sidste Aars Gjennemsnit 955,000 Tønder. Kjøbstæderne have altsaa aarligen udført omtrent 1,300,000 Tønder Korn. Viser dette ikke Handel? Hvor stor var Kjøbstædernes Udførsel baade til Indlandet og Udlandet før Krigen? Den var efter Toldlisterne:

Jyllands Total-Udførsel var 347,000 Tdr.
Fyens . . . . . 180,000 —
Laalands og Falsters . . . . 178,000 —

705,000 Tdr.

Er her da Grund til at føre Klage over Handelens Aftagelse? Lad os nu undersøge Udførselen af Smør. Før Krigen var den totale Udførsel saavel til indenlandske som udenlandske Stæder:

fra Jylland . . . 7,541 Tdr.
— Fyen . . . . 8,795 —

16,336 Tdr.

Hvorledes forholder det sig nu?

Kjøbenhavns Tilførsel forøvrigt var 10,700 Tdr.
Derfra gaaer hvad Hertugdømmerne har tilført . . . . . 3,200 —

altsaa fra Provindserne 7,500 Tdr.

Til fremmede Stæder udført:

fra Jylland . . . . . 11,675 —
— Fyen . . . . . 3,150 —

i Alt 22,325 Tdr.

Altsaa har ogsaa denne Udførselsgreen tiltaget betydeligt, og saaledes forholder det sig med alle Artikler, uagtet Folkemængden er forøget med næsten 275,000 Mennesker!!! Ja, i Sandhed har Rørelsen og Omsætningen udvidet sig i de danske Kjøbstæder. De anførte

Data bære kjendeligen Præget deraf, og Rigtigheden af denne Paastand viser sig næsten i enhver Erhvervs-Green. Saaledes ere ogsaa Consumtions-Indtægterne forøgede med det Halve i et Tidsløb af 25 Aar. Consumtionen beløb sig i Aaret 1806 for Jylland, Fyen og Laaland til 215,420 Rigsdaler, og den var i forrige Aar 398,200 Rbdlr. Sølv. Da Consumtionen svares Daler for Daler, og ikke procentviis, men efter Tal, Maal og Vægt, saa have vi her det meest afgjørende Beviis paa hvorledes Forbruget har tiltaget.

Dette Resultat fører os naturlig til en anden Undersøgelse, nemlig hvor stor

Told- og Consumtions-Indtægten

har været før Krigen, og hvormeget den nu er:

1792 var Consumtions-Indtægten	631,125	Rd. Et.
1794	675,542	—
1798	733,961	—
1799	690,928	—
1803	659,646	—
1806 med det nye Tillæg af 25 pCt.	926,805	—
1831	1,370,000	Rbdlr.

Denne betydelige Forøgelse af Consumtionen har især fundet Sted paa Landet; thi i Aaret 1806 beløb den sig kun til 398,000 Rbdlr., og i Aaret 1831 er den steegen til 688,000 Rbd., altsaa næsten ¾ Gange. Dette, skulle vi troe, afgiver det fuldkomneste

Beviis paa at Velstanden paa Landet har tiltaget. — Med Hensyn til Tolden saa erlægges denne nu, ifølge Forordning af 8 Septbr. 1813, i rede Sølv efter Tariffen af 1ste Febr. 1797 med Tillæg af $^3/_5$, derimod bortfalder den i ældre Tider paabudne Extra-Afgift og 25 pCt til Skatkammerfonden. Told-Intraderne vare, med Undtagelse af Øresundstolden, følgende:

1798	for det egentlige Danmark		930,850	Rd. Cl.
1799	—	—	764,150	—
1803	—	—	1,030,200	—
1806	med Tillæg af 25 pCt	. .	1,557,200	—

Vil man nu anstille en Sammenligning imellem Indtægterne i 1806 og 1831, saa maa først alle de Afgifter fradrages, som nu ere ophævede, saasom Extra-Tillægsafgiften, Afgiften af Skibsfragter, Sospasernes Gebühr etc. — Naar disse Summer fradrages, saaledes som Vogt har anført samme, saa blive Told-Intraderne for 1806 kun 1,044,296 Rd. Cl., og endda bringes ei i Anslag de andre betydelige Nedsættelser, som har fundet Sted siden 1814. Dersom vi nu lægge $^3/_5$ til den anførte Sum, saa faae vi et Total-Beløb af 1,670,900 Rigsbankdaler. Men Tolden for det egentlige Danmark beløb sig ifjor til henimod 1,900,000 Rigsbankdaler rede Sølv. I Aaret 1820 var Beløbet af Told og Consumtion for hele Landet, med Undtagelse af Øresunds-Tolden

og de vestindiske Oer . . . 3,570,000 Rbd. r. S.
1822 . . . . . 3,315,000 — —

* * *

Efterat vi have givet disse høist vigtige Oplysninger, agte vi nu nøiere at udvikle hvad jeg har anført i mit Skrift angaaende de tvende sidste Perioder fra 1814 til 1830; dog maae vi, forinden vi skride hertil, aftrykke her hvad Hr. Dr. G. L. Baden har sagt herom:

„Rigtigere torde maaskee enkelte af dem (Domme) været „blevne, om jeg kunde have brugt Hr. Grosserer Na„thansons historiske Fremstilling og Oplysning af og „om Danmarks Handel, Skibsfart, Penge- og Finants„Væsen fra 1730. Men dette til vor nyere Historie „høist vigtige og interessante Bidrag udkom først, som „jeg var ifærd med at slutte min Aarbog, der da og „blev sluttet med Hr. Nathansons høist rigtige „Dom om Frederik V. Regjering. De øvrige Be„mærkninger og Domme i Aarbogen ere ganske mine „egne, og Aarbogen er derved bleven saa meget mere „original, end den maaske var bleven, hvis jeg havde „kunde brugt det Nathansonske Værk. Thi som jeg „ganske billiger, hvad denne Historieskriver dommer om „Frederik V. Regjering, saa er overalt hans hele „historiske Fremstilling fra 1730 til 1813 fortræffelig; „skjøndt man vel stundom siner, at det ikke altid er „Statsmanden men Handelsmanden der dommer. Hr. „Nathanson har og længe været bekjendt som en „af Hovedstadens udmærkede videnskabelige Handlende, „og som jeg, uden selv at have den Fornøielse personlig „at kjende ham, veed, har i sine Velmagtsdage under-

„stottet mangen trængende baade Videnskabsmand og „Kunstner. Men desto mere ondt gjør det mig, ganske „at maa forandre min Dom om hans Værk, hvor det „kommer til 1813 og lige til dets Slutning eller fra „pag. 257 til pag. 408, hvor han glemmende sit høie Kald „som Historieskriver, nedlader sig til at blive en triviel „Avisskriver. Thi hvad han om de deri afhandlede to „sidste Perioders Begivenheder har fortalt, kunde gjælde „kjønt i en Avis som Dagen, der jævnlig er opfyldt „med saadan værmmelig Smiger, men stikker fælt af i „dette Nathansonske ellers saa frimodig skrevne hi„storiske Værk, at han tor pag. 61 sige, udentvivl rig„tig, Schimmelmanns Hæld var Danmarks „Ulykke. Men det er ingen Sag, at domme saa „haardt om afdøde Stormænd, der for Tiden ikke har „nogen i Statens de høie og gjældende Poster Efter„ladte. Danmark er vistnok et af Europas lykkeligste „Lande, for saavidt det aldrig kan komme til at mangle „Livets første Nødvendigheder, Brød og Kjød. Men „et Slaraffenland maatte Danmark være, naar efter de „Ulykker det gjennemgik fast lige fra Bernstorffs „Død og til Freden 1814, Tilstanden skulde nu være „her saa skjøn, som vor Forfatter beskriver den. Selv „har han og med de sorteste Farver skildret den ulykke„lige Tilstand, Danmark kom i fornemmelig fra det „Engelske Overfald og under siden paafulgte Krig, be„mærket pag. 258 og pag. 351 den Mængde Skibe, der „i denne Krig blevne tagne af Fienden; pag. 312—13 siger „han, at Krigens Følger vare meget sørgelige som for „Handel og Skibsfart saa for Finantserne, hvis Sidstes „Forfatning han pag. 316 kalder yderst slet, med en „Pengeforlegenhed i høi Grad, overalt tomme Kasser, „overalt Gjeld; end bemærker han pag. 397 de offent-

„lige Stiftelsers store Tab ved Pengeforandringen 1813.
„Han havde altsaa ikke behovet pag. 337 at fortælle
„sine Læsere, at med Freden 1814 ikke strax kom Han-
„del og Skibsfart tilbage; men jeg behøver at spørge
„ham, om de nu ere komne tilbage; thi saa synes ikke,
„naar man kommer paa Toldboden, paa Børsen, paa
„Christianshavn, i Nyhavn, og saadanne flere Ste-
„der, hvor før var Liv og Virksomhed og nu er saadan
„Øde og Tomhed, at naar jeg i min Eensomhed gaaer
„omkring paa Christianshavn, kan Taarene staae mig
„i Øinene ved at kalde i Erindring det Liv, der var
„for 52 Aar siden jeg blev Student, og den Kloster-
„stilhed som nu herskér der. Nu de stakkels Sjouere,
„der daglig staa ledige paa Torvet og maa med Sal.
„Agent Holck beklage:

„At Moden ei vil blive saa,
„At Mayen Brød jo have maa.

„Saa endelig det Kjobenhavns Beboere stærkt trykkende
„Fattigvæsen, fordi dets Capitaler bleve ødelagte under
„Krigen. Var Handel og Skibsfart komne tilbage, saa
„holdt vist ikke heller Hr. Nathanson Selv, at jeg
„tør tillade mig denne Appel, sit Comptoir endnu luk-
„ket, og han havde ikke 10 Aar efter Freden lukket
„det, om Krigens Følger saa snart vare overvundne,
„som han vil indbilde sine Læsere at de ere, om det
„var sandt hvad han siger pag. 213: Tingene have
„faaet et ganske andet Udfald, end man
„havde ventet, og pag. 311: i alle mulige
„Industrigrene har Landet udvidet sig me-
„get, samt pag. 324: Handelen er kommen
„paa Glid igien. Men Fortalen ville blive større
„end Bogen, om jeg skulde gjennemgaa og modbevise
„alle de urigtige Data og skjæve Anskuelser, Hr. Na-

„thanſons hiſtoriſke Fremſtilling er fuld af lige fra
„1813 til 1830. Med al min, jeg tør ſige ikke lille,
„Læsning i Skrifter om Handelsfaget og Pengevæſenet,
„vil jeg dog aabenhjertig tilſtaa, at jeg ikke har, iſær
„i ſidſte, det practiſke Blik eller den Erfarenhed, ſom
„der fkal til beviislig at kunde modſige enhver Hr.
„Nathanſons Paaſtand, ſom jeg troer ikke er rigtig.
„Men vort Landvæſens Forfatning tør jeg derimod paa-
„ſtaa, at kjende ſaa noie ſom nogen Embedsmand i
„Regjeringen, hvis Fag det er. Forbauſet blev jeg
„derfor ved pag. 311 at læſe: at Landets Agerdyrk-
„ning blev under Krigen udvidet og ſærdeles forbedret.
„Saa veed altſaa ikke Forfatteren, hvorledes under
„Krigen paa flere Steder Koner og Piger maatte be-
„ſorge Mændenes og Karlenes Plovdont; han har ikke
„af de Berlingſke Aviſer gjort ſig bekjendt med de
„mangfoldige Landſteder, ſom efter Dom og Execution
„ere forauctionerede. Dog ſaa maatte han ſkrive, for
„pag. 326 at finde det ubegribeligt, hvorledes Land-
„manden kunde føre Klage over Tiderne og Forlæ-
„genhed. Der er og Maade med Landmandens nu
„mere renſede og mere vægtige Korn, ſom han pag.
„324 antager, og til at fremme det mangler en vigtig
„Ting, ſom han ikke har bemærket, det er ſtrængere
„Opſyn med Kornmaalingen uden hvilket Kornhandel
„efter Vægt let kan blive til Bedrageri nu for Mod-
„tagerne, nu for Yderne, de autoriſerede Kornmaalere
„borde derfor være afgjorte paalidelige redelige Mænd.
„Men i det Danſke Landvæſens Hiſtorie er vor For-
„fatter ganſke ikke indviet. Naar han ſaaledes for-
„tæller pag. 67, at Grev J. G. Moltke tog 1781
„alvorlig fat paa Bondefagen, ſaa er det vel ſandt at
„Moltke fyldes den udførlige vel ſkrevne Forordning,

„som i det Aar udkom om Jordfællesskabets Ophæ-
„velse, men herpaa var under det Guldbergske
„Ministerium ogsaa tænkt 5 Aar i Forveien, ved Forordn.
„13de Mai 1776, og videre maatte Bonden ikke paatænkes
„under dette Ministerium, som holdt for, at Bondens
„Frihed vilde ryste Staten, hvad i det Mindste var
„Guldbergs Mening, ligesom Schack-Rathlovs,
„og vel og Eichstedts, om denne Minister ellers
„havde nogen Mening, hvad jeg har Grund til at
„tvivle om, af Bollinggaards, hans Stamhuus i Fyen,
„Bestyrelse, som jeg noie kjender. — Men at forlade
„Hr. Grosserer Nathanson, saa beklager jeg at en
„Mand af hans Kundskaber og Oplysning kan nedlade
„sig til saadan Smiger, som hans historiske Udsigts de
„to sidste Perioder ere fulde af, thi fast ikke en eneste
„Mand i nogen gjældende Post, han jo faaer en smig-
„rende Compliment, (Naar han derimod roser en og
„anden ældre Indretning, nævner han ikke hvem den
„skyldes, som Toldrullen af 1797, hvilken han dog vel
„veed som almindelig bekjendt, er udarbeidet af Ove
„Malling og Tønder-Lund, men som ikke have
„Efterladte, der ere i Været, saa det kan betale sig
„at gjøre Complimenter for dem. Og saaledes kunde
„jeg anføre flere Exempler.), men endnu mere ville jeg
„dog beklage mit Fædreneland, om deri Mæcener kunde
„vindes ved saadan fordærvelig Smiger. Denne min
„Aarbog er Beviis paa, hvorledes den eiegode Femte
„Kong Frederik fortes med hans Ven Moltke bag
„Lyset ved saadan Smiger af selv Landets første op-
„lyste Mænd Pontoppidan og Hofman, og den
„ikke mindre oplyste men som gammel Somand friere
„aandende og oprigtigere patriotisk sindede Frederik
„Lütken maatte, for ikke anden Gang at bringe sig

„og Familie i Ulykke, tie og tænke,' forfaldt maaskee „og derved til et Bigotterie, som Psychologen d. e. Men„neskekjenderen ikke finder uforklarlig, men maa dog for„domme som Beviis paa Svaghed i Charakteren."

Saaledes dømmer Hr. Dr. G. L. Baden om mit Skrift. Vi ville nu undersøge, hvorvidt han var befoiet til at bruge saa nærgaaende Udeladelser imod mig, og om min Skildring af de 2de sidste Perioder fra Side 311 til Slutningen (og ikke fra S. 257) kunde berettige ham eller Nogen at tillægge mig uædle Hensigter ved min Fremstilling af Landets Forfatning og Tilstand.

Intet Menneske er berettiget at tillægge sine Medmennesker uædle Hensigter for det, som kun kan være den Alseende bekjendte. Men Brøden er uforsvarlig og utilgivelig, naar Nogen fremfører Beskyldninger, der ikke ere byggede paa nogetsomhelst Beviis. Her gjælder det ei om Hypotheser, ei om æsthetisk ubestemte Undersøgelser, ei om tvivlsomme Steder i de gamle Classikere, eiheller om theologiske Stridspuncter eller juridiske Ordkløverier — men om et almeenfatteligt, paa mangfoldige uomstødelige Kjendsgjerninger grundet Resultat, der opløser sig i Tal, Maal og Vægt. Naar Urigtigheden heraf skal bevises og fuldkommen godtgjøres, saa kan dette ei skee med løse Ord, umotiveret Raisonnement, Løier, Sarcasmer eller Vittigheder; men med Kjendsgjerninger af samme Beskaffen-

hed som dem, jeg har anført i mit Skrift, og som ligeledes lade sig opløse i Tal, Maal og Vægt. Med Sagens Vigtighed, Alvor og Værdighed for Øie — ville vi derfor ikke lade os forlede til at gaae udenfor det, som umiddelbart hører til vort Formaal — og vi skride derfor, efter denne korte Indledning, til selve Undersøgelsen.

Hr. Dr. Baden indskrænker sin Dadel kun til de 2de sidste af mig fremstillede Perioder; Skildringen af de øvrige foregaaende 8 finder han fortræffelig. Vi har altsaa først at undersøge: hvori hine to afvige fra disse otte. Hr. Dr. Baden paastaaer, at Fremstillingen af hine er triviel, og at Begivenhederne ere fortalte paa en væmmelig smigrende Maade. Af denne Paastand følger dernæst det Spørgsmaal: hvormed beviser man det? Hr. Dr. Baden svarer os: at Danmark maatte være et Slaraffenland, naar det kunde have gjennemgaaet alle de Ulykker og Gjenvordigheder, saaledes som jeg i mit Skrift pag. 258, 312, 313, 316, 351 og 397 har anført, og Landets Tilstand desuagtet nu skulde være saa skjøn, som jeg har skildret den. Hr. Dr. Baden slutter endvidere af den „Øde og Tomhed", som her overalt sees, i Sammenligning med det Liv og den Virksomhed, der forhen har hersket — af Handelshusenes Lukning — af Hovedstadens trykkende Fattigvæsen — at Handel og Skibsfart umulig kunne være vendt tilbage, eller at Krigens Følger kunne være overvundne — at

jeg derfor har villet indbilde mine Læsere Noget, og at mine Anskuelser af Landets Stilling ere skjæve, og de anførte Data fulde af Urigtigheder. Saavidt Hr. Dr. Baden. — Imidlertid er det for enhver sand Fædrelandsven, som oprigtigen og ikke paa Skrømt føler og taler dets Sag, høist beroligende, at alle de af Hr. Dr. Baden her anførte Beskyldninger mod mig opløse sig i tomme Ord uden Beviser.

Jeg har behandlet de 2de her omtalte Perioder fra 1814 til 1830 med samme historiske Frimodighed, med samme Sanddruhed og med samme Upartiskhed, som de øvrige Perioder; jeg har roest og dadlet saaledes som Begivenhederne udviklede og viste sig for os, og agter nu yderligere at godtgjøre dette.

Jeg har i mit Skrift (S. 61 og 62) roest den ældre Grev Schimmelmann for hans særdeles heldige, indgribende og raske Foretagende i Aarene 1762—1763, hvorved han har øieblikkeligen reddet Finantserne; men jeg har paa samme Tid viist, at netop dette særdeles Held har været Landets Ulykke, da han ved den vundne Indflydelse har gjort sine Raad gjældende, hvilket førte til Indgreb i den private Banks Rettigheder, hvis Følger havde den skadeligste Indflydelse paa hele vort Pengevæsen. Jeg har dadlet ham, ikke fordi, som Hr. Dr. Baden uretfærdigen tillægger mig, „at han for-Tiden ikke har nogen i Statens de høie og gjældende Poster

Efterladte" — men fordi jeg vilde opstille ham som en hvist vigtig historisk Person, som en Advarsel for Alle Tider, som den, der lod sig forblinde og forlede af Lykken, og at man derfor til alle Tider skal vogte sig for i saadanne Anliggender at stole paa en enkelt Person alene. Men i det jeg har dadlet ham, og angivet mine Grunde derfor, har jeg dog vogtet mig for at tillægge ham uædle Hensigter; thi han kunde i al sin Forblindelse dog have havt Landets Vel for Øie.

Jeg har dernæst dadlet hans Søn Grev Ernst Schimmelmann for Mangel paa indgribende Kraft med Hensyn til det danske Pengevæsen; men jeg har i samme Grad (S. 168) roest ham for Bestemthed, Standhaftighed og Urokkelighed med Hensyn til den herlige Forandring med Pengevæsenet i Hertugdømmene. Jeg har dadlet hans alt for store Tillid til Finantsernes svage Kræfter, skildret det Urigtige i ei at have afbenyttet Tiden til, ved udenlandske Laan, at skaffe Banken en virkelig rede Solv-Fond. Jeg har udførligen, saavidt mine Evner formaaede, godtgjort, denne Dadel, som ikke engang rammede ham alene; men jeg har tillige ved enhver frembydende Leilighed med den største Agtelse udhævet hans redeligste Hensigter, nidkjære Embedsførelse og hans uafladelige Stræben til Landets Vel og Hæder. Dog ikke ham alene tillagde jeg denne fortjente Roes — saaledes om-

talte jeg alle de Mænd, som dengang stode ved Siden af vor nuværende Regent. Her ere mine Ord (S. 149):

„Kronprindsen begyndte sin daadfulde Virken, veiledet „og understøttet af kundskabsrige, erfarne, nidkjære, „oplyste og redelige Embedsmænd, hvilke efter deres „Evne, med den bedste Villie og de redeligste Hen„sigter har offret Fædrenelandet deres Virken og Liv;"

og tilføiede, at alle Anordninger fra 1785 til 1800 bære Præget af disse Mænds Stræben, omtalte da de væsentligste af disse heldbringende Lovbud, og, for at give mine Ord end mere Vægt (anførte jeg (S. 150 og 151) Etatsraad og Professor Ørsteds Mindetale over Grev Schimmelmann, som en Indledning til hele den tredie Periode. I Sandhed troer jeg, at disse Mænds efterladte Frænder og Venner — thi ere de vel alle døde?! — kunne være fuldkommen tilfredse med denne upartiske Skildring af de Hedengangnes offentlige Liv.

Nu til de 2de sidste Perioder. Ogsaa i disse ligesom i Aaret 1784 har jeg (S. 152) skildret de Vanskeligheder, som Finantsbestyrelsen havde at bekjæmpe, for at tilbagefore Orden i Finantsvæsenet. Dog stod i hiin Tid (1784) hele Landets Hjælpekilde aaben for Finantserne, da derimod disse i Aaret 1814 vare kun svagt indskrænkede til Oerne og Nørre-Jylland alene; i Aaret 1784, og selv i 1763, kunde man i udenlandske Laan søge Hjælp; men denne var ikke at finde i Aaret

1814. Hvad var det nu for Roes jeg under disse høist critiske Forhold og Omstændigheder har tillagt Grev Moltke og Geheimeraad Møsting? Efter først at have angivet de engelske Subsidier som en forelobig Ressource, siger jeg,

„at de ved deres fælleds Bestræbelser og ufortrødne „Arbeide har bragt det derhen, at Finantserne alle„rede i Aaret 1815 har seet sig istand til at afbetale „4 Millioner."

Jeg glemmer aldrig, med hvilken Glæde og Tilfredshed den hedengangne Olding, Grev Moltke, fortalte mig denne heldige Fremgang. Skulde jeg have fortiet det? Var denne Roes for meget? — Var det Smiger? Er det for meget sagt om en Olding, der i 30 Aar var ud af offentlig Activitet, at han i Trængselens Tid, under de foranførte Omstændigheder, beredvilligen ydede sin Hjælp og offrede Fædrelandet og Kongen sine faa Leve-Aar, han endnu havde tilbage? Var det Smiger, ved historisk at fortælle Begivenhederne, tillige at nævne ham som den, der har bidraget til at bringe Orden tilbage i Finantserne? Var det formeget om en Mand, der har efterladt sig saa herlige Minder om Veldædighed og Sands for Kunster og Videnskaber, samt om den magelss heldige og nidkjære Bestyrelse af Wallse og Wemmeltofte Klostere? — Nei, den høieste Grad af Dadel vilde jeg have fortjent, dersom jeg paa den Afdødes Bekostning vilde have til-

skrevet Geheimeraad Mosting alene den Fortjeneste, at have ordnet Tingene. Dog — lad os gaae videre.

I alle de forrige Perioder har jeg dadlet den Svaghed, at man ei har afbenyttet udenlandske Laan mere, og vi see (S. 11), at afdøde Ryberg allerede for 60 Aar siden havde i Hovedsagen samme Anskuelse. Jeg har endvidere dadlet Rigsbankens Bestyrelse for samme Feil, og for 16 Aar siden omtalt (see Gjenmæle S. 147) den Mangel i Rigsbankens Indretning, at den var blottet for en virkelig rede Solv-Fond; mine Ord vare disse:

„Rigsbanken har vistnok den sikkreste Grundvold: faste „Eiendomme; men den blev stiftet paa en Tid, da „endnu intet fuldkomment Værk kunde ventes; Erfa„ring har lagt det for Dagen. Den blev blandet med „Finantserne, altsaa ikke uafhængig. Den har ved „sine Hæftelser intet eller kun saare lidet Solv, kan „følgelig ikke ved Operationer virke paa Kursen, naar „denne staaer over 400; naturligviis maatte da Sed„lerne tabe i deres Kredit. Man spørger aldrig, er „Banken sikker? men kan Banken, naar forlanges, give „Solv? — Rigsbanken er i Henseende til Solvværdiekur„sens Notering ikke sig selv raadig. Finantserne tillade „ikke, at Kursen noteres efter Børsens Mellemkurs, men „kun til omtrent det Halve. Og hvad flyder heraf? „Endnu mindre Indflydelse paa selv den nyskabte Va„luta: Solvværdie."

Kunde jeg nu, efter i mit hele Skrift ved alle Finants-

operationer at have gjort opmærksom paa Gavnligheden af udenlandske Laan — kunde jeg nu, da Finantsbestyrelsen i Virkeligheden tyede til saadant Middel paa en Tid, da der var stor Mangel paa Sølv, da Forlegenheden og megen Fare truede med Hensyn til Indultens Udløb o. s. v. — kunde jeg nu dadle Laanet af 1819? Jeg har gjort opmærksom paa dets Gavnlighed; men har jeg roest Ministeren for Laanets Betingelser? Har jeg gjort ham en Compliment derfor? Har jeg ikke redeligen angivet (S. 322) de ikke fordeelagtige Betingelser, som Finantserne, med Hensyn til daværende Conjuncturer, maatte underkaste sig? Har jeg ikke redeligen opgivet den Sum, som dette Laan har kostet Landet? Var det maaskee Smiger? *)

Jeg har dernæst (S. 356) omtalt Tidsomstendighederne i Aaret 1821, og vist, at selve Finantserne

*) Det glæder mig at see af den Preussiske Statstidende, at man ogsaa i dette Land har understøttet Bestidderne af faste Eiendomme med Laan, og at Stænderne har særdeles hifaldet dette Foretagende. Saaledes hedder det i Kongens Svar til Stænderne af 3die Mai d. A.: „daß es Uns denn auch nicht anders als angenehm hat „seyn können, aus einer vom Landtage an Uns gelang„ten Denkschrift zu ersehen, daß die den hülfsbedürf„tigen Grundbesitzern bewilligten Unterstützungs-Dar„lehen auf deren Erhaltung und Wohlstand, insbeson„dere auch auf Beförderung der Schafzucht, die beab„sichtigte wohlthätige Wirkung geäussert haben."

kom i Pengeforlegenhed. Her var ingen Oddelkilde, Miniſteren kunde tye til; han kunde ei foreſlaae nye Skatter; thi netop tilraadede Conjuncturerne at ſkaffe Folket, iſær Landmanden, Lettelſe i Byrderne. Finantſerne maatte altſaa gribe til det ſaa ofte af mig anbefalede Middel: Laan. — Men har jeg roeſt dette Laan? Har jeg ikke anført dets Mangler og tunge Vilkaar? Mine Ord vare S. 357 beſtemt ſom følger:

„Vilkaarene vare ogſaa denne Gang ikke gunſtige, og „ikke ſynderligt bedre end i 1819."

Har jeg gjort Miniſteren en Compliment derfor? Derimod har jeg (S. 359) pligtmæssigen ydet ham al Berømmelſe for det Wilſonſke Laan, fordi det i alle Henſeender var fordeelagtigt, fordi det befriede os fra de 2de før omtalte byrdefulde Laan, fordi hele Underhandlingen blev ledet med megen Smildhed, fordi der blev iagttaget al mulig Beſparelſe, fordi Concurrencen var aabnet, og endelig fordi det Hele blev udført med megen Klogt og Held. Skulde jeg maaſkee have fortiet det? — Saameget om Laanene.

Lad os nu ſee, om jeg har givet en urigtig Skildring angaaende Afbetalingen af disſe Laan. I alle de 8 Perioder, lige til 1813, har jeg omtalt de Summer, ſom til enhver Tid bleve afbetalte paa Gjælden. Turde jeg nu forbigaae en ſaa høiſt vigtig Deel af Finantshiſtorien betræffende de 2de ſidſte Perioder? Var

det ikke Pligt at anføre, at det Wilsonske Laan blev anvendt til Afbetalingen af det Hamborgske Laan og det Haldeman-Goldschmidtske Laan samt til Afbetalingen af alle indenlandske Laan, som bare høiere Rente end 4 pCt? Disse Udbetalinger beløb sig til henimod 23 til 24 Millioner Rbdlr. rede Sølv. Er dette urigtigt? Kan det negtes, at den offentlige Credit er bleven befæstet ved den Punctlighed og Orden, som Finantserne i en Række af 14 Aar har viist i Rente- og Capital-Afdrag? Er det ikke glædeligt, at den udenlandske Gjæld Aar for Aar formindskes? Nu spørge rigtignok de Vantroende: hvoraf vide vi alt dette? Vi svare dem: Hvad Afbetalingen paa det Frankfurtske Laan angaaer, da vil man aarligen finde i Hamborger Correspondent anført, hvormange Obligationer der til Indløsning ere udtrukne; og med Hensyn til det Wilsonske vil man i de Engelske Aviser hvert Halvaar finde angivet, hvor stor en Sum der af det 3 pCt Laan bliver indløst og deponeret i Banken. Jeg har netop for mig den sidste Bekjendtgjørelse, som findes i the Times af 23de Mai d. A. Den lyder saaledes:

„3 pCt Dansk Laan.

„Hermed bekjendtgjøres: at i Overensstemmelse med „Betingelserne i Contracten af det her anførte Laan, „er 141 specielle Obligationer efter nedenstaaende Spe„cification i Alt 27,400 £ Sterling bleven indkjøbt „af os Thomas Wilson & Comp, som udgjør

„det fjortende halvaarlige Indkjøb af Obligationer for „Regning af den synkende Fond, og som er bestemt „til Indfrielse af Laanet. Disse 141 Obligationer ere „nu i Dag overstrogne og deponeerte i den Engelske „Bank af mig den Danske Chargé d'affaires Bourke „og os Thomas Wilson & Comp. i Overværelse „af Notarius Publicus Wm. Henry Newton."

„London d. 21de Mai 1832.

Man seer heraf, hvor stor Afbetalingen har været i det 14de halvaarlige Semester. For nu at komme til Kundskab om den synkende Fonds Størrelse tjener følgende Beregning. Det er nemlig bestemt i Contracten, at hvert Halvaar skal der betales i Afdrag ¼ pCt af det oprindelige Laans nominale Beløb. Denne Qvart-Procent udgjør altsaa 13,750 £ St. For disse kjøbes hvert Halvaar Obligationer og deponeres i Banken, som henhørende til den synkende Fond. Finantserne maae imidlertid, uanseet disse Afdrag, svare Renter af hele Laanet og saaledes ogsaa af de i Banken henlagte Obligationer. For disse Renter kjøber den synkende Fond hvert Halvaar ligeledes Obligationer, og paa denne Maade accumuleres Capitalen. Dette er altsaa Basis for Beregningen. For Capital-Afdraget 13,750 £ St. kjøbtes Obligationer

à 66⅔ pCt . . . . . 20,625 £ Obligationer

For Renter, der svares af den synkende Fond 300,000 £ 1½ pCt

eller 4500 £ . . . . udgjør à
66⅔ pCt. . . . . 6,775 dito dito
i Alt . . . 27,400 £ St.

Følgelig belsber den synkende Fond sig nu til 327,000 £, eller med andre Ord: Laanet er i 7 Aar formindsket med 1/17. Skulde jeg nu have fortiet et saa meget beroligende Resultat? Var det Smiger? — Vi kunne iøvrigt ved denne Leilighed ikke tilbageholde det Ønske, at Statsgjældsdirectionen hvert Halvaar vilde lade indrykke i Statstidenden en Afskrift af de Bekjendtgjørelser, som staae i the Times angaaende Afbetalingen paa det Wilsonske Laan.

Jeg har endelig i mit Skrift (S. 363) omtalt Finantsernes Reserve-Fond, som man foruden disse Afbetalinger siden 1827 saae sig istand til at danne. Skulde jeg ogsaa have fortiet dette? Nei, jeg har forsætligen ikke gjort det, fordi jeg ansaae en Reserve-Fond af 6 Millioner Rbd. — saa stor var den ved Geheimeraad Møstings Fratrædelse — for meget vigtig og velgjørende.

Ligesom i de øvrige Perioder har jeg ogsaa i de 2de sidste angivet Statsgjældens Størrelse. Jeg har ogsaa ligesom i de andre Perioder angivet Beløbet af Statskassens Activer. Jeg har derhos afhandlet Gjældens Eiendommelighed og Beskaffenhed — anført, at den største Deel af Creditorerne befandtes i Landet selv og havde derfor

den samme Anskuelse om saadan indenlandsk uopsigelig Gjæld, som den gamle Nyberg for 60 Aar siden (see dette Skrift S. 48) ligesom man ogsaa i Engeland og Holland ingenlunde anseer den for at være saa farlig og nedtrykkende, som man i Almindelighed skildrer den. — Jeg har viist, at de offentlige Stiftelser vare de største Creditorer; dog har jeg ikke anført denne høist vigtige Omstændighed, som om den var en Velgjerning, eller som om Gjælden derfor skulde være mindre byrdefuld for Staten — men især for at vise, hvor høist farligt det er at røre noget ved denne Gjæld, saasom ved Renternes Nedsættelse, nye Omskrivninger og deslige, som maaskee Mange finde raadeligt. Vi troe, at Stiftelserne have lidt nok ved de i Forordn. af 5te Januar 1813 tagne Bestemmelser. Vi formene endvidere, at ogsaa Private, som, i Tillid til Regjeringen, forinden Krigen have placeret deres gode rede Penge 100 for 100 i Statskassen, hvilke Summer beløbe sig til mange Millioner, have tabt nok ved Omskrivningen, ved Forvandlingen fra opsigelige til uopsigelige Obligationer, og endelig ved Renternes Nedsættelse. I 5 Aar har saaledes de ældre Creditorer kun faaet $2\frac{3}{5}$ pCt efter en befalet Sølvværdie-Cours af 375 pCt, følgelig kan disse $2\frac{3}{5}$ pC. tilkke anslaaes høiere end omtrent $1\frac{1}{2}$ pCt. Lad os nu see hvad de ældre Creditorer have tabt:

100 Rd. Courant til 130 pCt . . 154 Rbd. r. S.
5 Aars Renter af 4 pCt . . . . . 31 — —
Altſaa i Alt 185 Rbd. r. S., og derfor har diſſe faaet
i uopſigelige Obligationer . . . . . 100 Rbd. r. S.
5 Aars Renter af 1½ pCt . . . . 7½ — —
107½ — —

altſaa tabt 77½ Rbd., og derhos maa bemærkes, at før Krigen kunde de offentlige Stiftelſer og andre Creditorer ſælge deres Obligationer til Pari; men hvad kunde man faae for Obligationerne 5 Aar efter Freden? Endog paa nærværende Tid taber man jo 15 pCt. — Det forekommer mig derfor, at baade Stiftelſerne og de Private have lidt nok, og bør ei lide mere, endſkjøndt mange af diſſe Obligationer ere, ſom jeg (S. 329) i mit Skrift har anført, komne i andre Creditorers Beſiddelſe, der have tilkjøbt ſig ſamme til en lav Priis. Vi forelægge kun alle de Vedkommende, ſom muligen ere tilbøielige til at raade til Nedſættelſe af Renten o. ſ. v., det Spørgsmaal: om ikke de Stats-Creditorer, ſom i hine Aar have tilforhandlet ſig danſke Statspapirer, ogſaa kunde have kjøbt udenlandſke Papirer til en magelas lav Priis? Selv de engelſke kunde man faae til 48 pCt efter en Vexelcours af 9 ℔ Bco. pr £ St. ſom ſiden ſteeg til 90 pCt efter en Cours af 14 ℔ Bco. Endelig var det ogſaa min Hensigt at gjøre opmærkſom paa, at naar Stiftelſerne lide i deres Indtægter, naar

f. Ex. Enkekassen, Pensionskassen m. fl. ei see sig i Stand til at dække deres Udgifter, maa dog Statskassen refundere Tabet. Vi forlade nu Laanevæsenet, og henvende os til de andre Grene af Finantsbestyrelsen.

I alle de øvrige Perioder har jeg, som en Slags Indledning, anført de vigtigste Love, og især omtalt de Anordninger, som paabyde nye Afgifter og Paalæg. Skulde jeg nu have forbigaaet denne vigtige Gjenstand i de tvende sidste Perioder? Sandt er det, at i dette Tidsløb ingen Skatter bleve paabudne; men skulde jeg da have fortiet dette? Skulde jeg ikke have anført Ophævelsen af Jdsteds-Skatten, den betydelige Eftergivelse og Nedsættelse i Landskatten, de Lettelser, som ere tilstaaede Præste-Jorder og Tiender, Ophævelsen af Overgangstolden, af Udførselstolden paa Kornvarer, paa Brændevin, Lettelsen i Salt-Afgiften, Lettelsen i Skibs-Afgiften, Ophævelsen af den betydelige Afgift af Skibsfragt og af Skibes Salg? Skulde jeg have fortiet alt dette? Skulde jeg have forbigaaet den høist velgjørende og vigtige Anordning angaaende Landskatten, eller den i flere Henseender ligesaa vigtige Bestemmelse med Hensyn til Skattekornets Levering efter Vægt?*) Sigte

*) Mange andre, som f. Ex. Fritagelsen for at løse Sopasser, men især den høist vigtige Bestemmelse angaaende Consumtionens Erlæggelse i Rbd. Solv Daler for Daler har jeg overseet.

ikke diſſe Beſtemmelſer til at ſkaffe Handel og Agerbrug al mulig Lettelſe og Frihed? Er det urigtigt? Er det Smiger? Har jeg gjort nogen gjældende Perſon en Compliment derfor? Derimod har jeg ei heller fortiet den trykkende og ſkadelige Udførſels-Told af Uld og Skind ſamt Huder; ei forglemt at bemærke, at Finantſerne havde Tab paa deres Udlaan, og Skatte-Korn. Jeg har endvidere uden Tilbageholdenhed frimodigen belyſt og dadlet een af Finantſernes væſentligſte Grene, nemlig Omſætningsvæſenet, en Gjenſtand, der fortjener den høieſte Grad af Opmærkſomhed. Var det Smiger? Var det for at behage? Imidlertid har jeg i hele mit Skrift, ſelv ved Dadel, vedligeholdt en moderat Tone, ſaaledes ſom Gjenſtandens Vigtighed fortjener; ikke har jeg nedladt, eller vil jeg nedlade mig til pøbelagtige Perſonligheder eller ubeviiſte Beſkyldninger, blot maaſkee for at behage ſaadanne, der kun finde Glæde i Kiv og Trætte. Uagtet jeg bekjender mig til liberale Grundſætninger, og billiger al fornuftmæsſig fri Menings-Yttring, enhver alvorlig, frimodig og grundig Underſøgelſe om Landets Anliggender, ſaaledes ſom vi have ſeet i Striden angaaende Land- og Søe-Etaten, og om Meningsforſkjelligheden i Stændernes Anliggender, vil jeg dog, Sand for Gud, ikke glemme den første og væſentligſte Betingelſe for al Liberalismus: Sand-

druhed; thi hvor denne sættes til Side, der bliver ogsaa hiin kastet over Ende.

Lad os nu betragte Bankvæsenet, og undersøge, om jeg herom har givet en urigtig Skildring, eller om jeg har complimenteret Bestyrelsen formeget. Først maa jeg her anføre, hvad jeg i Aaret 1816 (see Gjenmæle S. 146) har sagt om Rigsbanken:

„En Nationalbank maa være det i Ordets hele Be„tydning, og kan alene da kaldes saa, naar Nationen „selv vælger de Mænd, den maatte anse for de vær„digste, dueligste og sikkreste. Regjeringen maa blive „ganske udenfor Sagen, og betragte sig som Privat„person. — Ved en saadan Bank skaffer Regjeringen „Landet oeconomisk Styrke og Uafhængighed — ikke „ved at sætte Control over de Mænd, Nationen be„troede Forsorgen for sin private Eiendom (see „Patent om Wiens Nationalbank af 1ste Juni 1816). „Ved en slig Nationalbank vil Danmark naae hine „Fordele, og kan vi, som det hedder, vente en saadan „efter visse Hindringers Ophør — og hvorfor ikke „vente den fra saa landsfaderlig en Monark, hvis „eneste Jid er hans Borns Held? Da vil Aller„heistsamme neppe sanctionere saadan „Bank, hvor foranførte Betingelse ikke „har Sted."

Vi have faaet en saadan Bank, og hvor var der vel mere Leilighed for mig, end her, til at udhæve Regjeringens skjønne Handling; men hvad har jeg sagt herom? Mit Skrift ligger aabent for Enhver. Man læse S. 316:

„I denne Periode er ogsaa Rigsbanken, ifølge aller-
„høieste aabne Brev af 6te April 1818, i Virkelig-
„heden gaaet over til at blive en Nationalbank."

I Sandhed, mindre kan vel ikke siges om en saa væsentlig Lov, hvori Regjeringen har fra-sagt sig saa Meget. Var det ogsaa Smiger? Herfra gaae vi over til at omtale Rigsbankens Bestyrelse. Hvad jeg har sagt om denne, finder man i mit Skrift (S. 330—331):

1. at Bestyrelsen har viist megen Virksomhed i at ordne og regulere dens hele Indretning;
2. at de anvendte Midler til Sedlernes Formindskelse har svaret til Hensigten; og
3. at Bestyrelsen med Hensyn til Anskaffelsen af rede Sølv ikke har været ganske uheldig.

Alt dette beviser jeg med Tal. Men i det jeg pligtmæssig historisk har fortalt dette, tilføier jeg dog (S. 331):

„Men ganske anderledes vilde det have været, naar
„Banken i Aaret 1815 havde optaget et Laan i Ud-
„landet, ligesom det havde været ønskeligt, at Ban-
„ken ikke havde gjort saa betydelige Udlaan i Sedler.
„Banken kunde, ifølge Octroyen, anvende alle Midler,
„som kunde fremvirke Pengevæsenets Forbedring og
„Fasthed; den kunde altsaa paa Grund heraf have
„indskrænket sine Udlaan i Sedler."

Foruden denne høist vigtige Bemærkning har jeg ogsaa (S. 328) anført, at Bankens Exempel ved den høie Disconto af 12 pCt har skadet Handelen meget.

Saameget om Rigsbanken. — Vi henvende os nu til Bestyrelsen for Nationalbanken, for at see, om jeg i min Fremstilling af samme har gjort mig skyldig i Urigtigheder.

Jeg har (S. 373) viist Bankens Status ved at angive med Tal, at den i 13 Aar har formindsket Gjælden med 17 Millioner eller 2/5 Deel af hele Gjælden, og desforuden havde en Capital-Fond af 5 Millioner. Dernæst har jeg gjort opmærksom paa, at Banken allerede nu har et aarlig Overskud af mere end een Million, at dette vil senere blive forøget med en halv Million mere, og at vi altsaa har grundet Haab om at faae en almindelig Sølv-Circulation. Vi spørge i denne Anledning, om det da var for megen Roes, naar jeg har sagt: at Bestyrelsen har viist megen Kraft og Virksomhed? Er dette da ikke sandt? Er Resultatet ikke meget heldigt, og maae vi ikke glæde os herover? thi vi vide jo alle, at Bankens gode Forfatning er ogsaa Nationens. Var det altsaa for meget sagt, efterat vi have seet alle de øvrige Bankers uheldige Skjebne fra 1730 til 1813. Er nu min Fremstilling af Bankens Status grundet paa uomtvistelige Kjendsgjerninger, hvilket vel Ingen kan negte, hvori bestaaer da de formeentlige Urigtigheder? Gjælder det maaskee den forenede Bestyrelse? Vel — lad os undersøge dette! Jeg har (S. 334) først dadlet Banken, at den ei alle-

rede i Aaret 1819 har sat realisable Solv-Sedler i Omløb. Dernæst har jeg (S. 336) dadlet Maaden, hvorpaa Laanet af 4de Februar 1820 blev optaget, og angivet de lemfældigere og fordeelagtigere Midler, man kunde have afbenyttet. Var dette ogsaa en Compliment? Men derfor kan jeg ikke dele Anskuelse med dem, som have paastaaet, at Banken har kastet Coursen ned fra 600 til 200, fordi dette er Usandhed. Paa det nøiagtigste har jeg viist (S. 340) hvorledes Coursen, længe forend dette Laan blev afsluttet, i et Tidsløb af 18 Maaneder fra Januar 1817 til Juni 1818, ved gode Handelsconjuncturer har forbedret sig fra 600 til 250. Var dette Bankbestyrelsens Brøde? I Aaret 1819 forbedrede Coursen sig til 218, fordi Finantserne følgte betydelige Summer Banco, men Conjuncturerne strøede den op igjen til 300 (S. 341) — da blev Laanet optaget af Banken, og hele Afvigelsen bestod da deri, at Coursen i 6 Maaneder successive forbedrede sig til 260 à 250; saaledes blev den staaende i næsten 4½ Aar, hvilket jeg har anført (S. 378), og hvortil Finantsernes Børs-Operationer har bidraget. Sandt er det, at jeg (S. 380) har roest den specielle Bestyrelse, nemlig Bank-Directionen, fordi den, efter at Finantsernes Børs-Operationer vare ophørte, har optaget disse igjen, fordi den i 7 Aar har ledet samme med meget Held, og især fordi den derved

har forebygget megen Ulykke i Begyndelsen af Aaret 1826. Jeg har med megen Bestemthed roest disse Operationer, da jeg i flere Aar har udført disse for Finantserne, og af egen Erfaring kjender dette Væsen til Punct og Prikke. Jeg har roest dem, fordi de bleve udførte næsten uden Opoffrelse, medens dette ikke var Tilfældet, da det skeete ved Finantserne.

Jeg har saaledes viist og yderligere forklaret min redelige, upartiske og frimodige Fremstilling af de 2de sidste Perioders Finants- og Bank-Historie i Tidsrummet fra 1814 til 1830, og agter nu at gjennemgaae Handelsvæsenet. Ogsaa her har jeg holdt mig strengt til den i de øvrige 8 Perioder fulgte Plan med Hensyn til Fordelingen af de forskjellige Handelsgrene. Den vigtigste — Landets Product-Handel — omtalte jeg i Skriftet S. 326, at denne først fra 1816 til 1820 er bleven betydelig. Jeg anførte derhos de mærkelig høie Priser, Landmanden har faaet for sine Producter, og var fuldkommen beføiet til at tilføie, at det er ubegribeligt, hvorledes Landmanden endda kunde føre Klage. En Gjennemsnits-Priis for Rug, Byg og Havre af 13 Rbd. 73 ß rede Sølv, en Priis af 8 Rbd. 92 ß for Hvede og 5 Rbd. 73 ß r. S. for Ærter ere særdeles høie Priser, trods Skatter og Afgifter. Vil Landmanden endda føre Klage, saa ere disse uden Grund. Vi henvise i dette Anliggende til Hr.

Kammerjunker og Amtsforvalter Brink-Seidelins ypperlige, sagkyndige og upartiske Beskrivelse af Hjørring-Amt, og hvad han S. 12—13 anfører angaaende de Byrder, som hvile paa en Tønde Hartkorn Bondejord. Disse vare 1826 beregnet til Sølv saaledes:

A. Bankrente	1 Rbd.	83 ß	S.
B. Kongelige Skatter efter Fradrag af de 5/6 af Bankrenten	5 —	19	—
C. Commune-Afgifter efter Amtets Indberetning, saasom Korn- og Qvægtiende, Fattigvæsen, Skolevæsen, Dommerkorn, Skriverpenge, Offer til Degnekald, Gjordemoder, Amtsrepitationsfond, Veiarbeide, Frireiser, alt beregnet i Penge .	6 —	23¼	—
i alt	13 Rbd.	29¼ ß	S.

Forfatteren tilføier følgende høist mærkelige Ord:

„Disse Paalæg kunne ikkun, naar Korn- og Qvæg-
„priserne ere meget lave, være trykkende, og endog
„under saadanne kan en Afgivt af 10¾ Skp. Rug og
„10½ Skp. Byg — de egentlige kongelige Skatters om-
„trentlige Beløb, naar Rug gjelder 16 ß og Byg 10 ß
„Repr. pr Td. — kun være vanskelig at udrede for-
„medelst andre Byrder og prioriteret Gjeld."

Men nu stod i Tidsløbet af 1816—1820 Priserne paa Rug 6 Rbd. 7 ß og paa Byg 4 Rbd. 51 ß rede Sølv, altsaa 2 Gange saa høie som vi nys have seet af

Hr. Brink-Seidelins Værk, og her er Talen om Jordene i Hjørring Amt, som langtfra give saa meget af sig, som Jordene i Fyen og Sjælland, om endog der Veiarbeidet og sligt er mere byrdefuldt. Er altsaa min Paastand om urimelig Klage paa hiin Tid ugrundet?

Med Hensyn til den Ostindiske Handel viiste jeg (S. 325), at de gjorte Forsøg ei alle vare heldige. Den Vestindiske skildrede jeg temmelig levende, fordi Gjennemsnits-Indførselen til Kjøbenhavn alene var i de første 6 Aar 13,800 Fade aarligen. Ogsaa her (S. 340) udhævede jeg, ligesom i de ældre Perioder de Aar, der fortrinligen udmærkede sig ved en meget stærk Tilførsel, f. Ex. Aaret 1816, hvori Beløbet af de til Kjøbenhavn ankomne Vare udgjorde 7 Mill. R. Banco eller efter gamle Penge omtrent 3 Millioner Rigsdaler. Om Handelen paa Island og Grønland sagde jeg (S. 327) at den begyndte efterhaanden at tage sig op, og om Handelen paa Norge, at den synes ikke at have aftaget. Om Skibsfarten og Fragthandelen har jeg angivet de naturlige Grunde, hvorfor disse have aftaget, og anført det ubetydelige Antal Skibe, som fra fremmede Stæder ankom hertil i Aarene 1817 og 1818.

I det jeg (S. 337) gjorde opmærksom paa Handelens maadelige Stilling og krybende Gang, betegnede jeg tillige de første 5 Aar efter Freden som en Slags

Indledning til den allersidste Periode, med en Bemærkning, at vi maatte begynde forfra igjen, at næsten alle Foretagender vare kun Forsøg; og disse vare det, som for en stor Deel har styrtet flere Handelshuse. Men efterat disse Vanskeligheder vare overvundne, efterat man havde gjort sig mere og mere bekjendt med de nye Retninger og Vendinger, Verdens-Handelen har taget, har ogsaa vor Handel i de sidste 10 Aar taget et andet Sving, og antaget en mere bestemt Character. Først da lærte vi bedre at afbenytte vore egne indre Kræfter, især ved en bedre Behandling af Landets egne Producter, som Aar for Aar har tiltaget — først da kunde vi gjøre Regning paa en mere regelmæssig og sikker Afsætning.

Resultatet heraf har jeg bygget paa de bestemteste Kjendsgjerninger, godtgjorte med Tal. Er Udfaldet bedre, end man havde ventet, da maa det glæde enhver Dansk, enhver Fædrelandsven. Enhver maa forske og grandske, for end mere og end tydeligere at gjøre sig bekjendt med de af mig opstillede glædelige Resultater. Men intet Fædrelands-Sind viser det, naar man netop slaaer ind paa den modsatte Vei; thi det kan dog i Sandhed ingen Fortjeneste være, naar Nogen, ligemeget hvem, og under hvilketsomhelst Foregivende, enten skriftlig eller mundtlig, enten offentlig eller i Løn, uden noget, hvilketsomhelst Beviis letsindigen vil

paaſtaae: at mine Reſultater ere falſke og urigtige. Dog — lad os nu ſtride til ſelve Sagen, og iſær til den ſidſte Periode, hvori Alting udvikler ſig end mere tydeligt for os.

Først og fornemmelygen maa vi gjøre vore Læſere opmærkſomme paa, at derſom vi endog ville indrømme, at Hovedſtadens Handel har aftaget, ſaa er det aldeles ikke dermed beviist, at det ſamme har været Tilfældet med hele Landets Handel, og endnu mindre, at Landets Velſtand har aftaget. Hovedſtadens Handel gjør aldeles intet Udſlag i det Hele, endſkjøndt dens Beliggenhed og Indretninger ganſke og aldeles egne ſig til en ſtor og udbredt Handel. Bordeaux og Havre ſpille en større Rolle i den merçantilſke Verden end Paris, ligeſom Danzig og Konigsberg i denne Henſeende have mere at betyde end Berlin. Selv i England har Handelen taget en ſaadan Vending, at London ikke gjør Hoved-Udſlaget; og gaaer det Oſtindiſke Compagnie glip af ſin Monopol-Handel, da vil vi faae at ſee, hvorledes denne Colos end mere vil tabe ſin dominerende Indflydelſe. Allerede nu ſtaaer i mange Henſeender Liverpool langt over London; og Rotterdam og Antwerpen kappes med Amſterdam. Det viſer netop Handelens Udvidelſe, naar de mindre Stæder begynde med mere Kraft at tage Deel deri, ſaaledes ſom deres forſkjellige Beliggenhed, iſær Opland,

medfører. Havde Danmarks Hovedstad Opland, som kunde tilføre den Producter til videre Forhandling, saa vilde vi faae at see, til hvilken høi Punct, den vilde opsvinge sig; men det har Kjøbenhavn ikke. De andre Provindser maae endog tilføre os Korn, Smør, Oxæg, Fisk — Landets væsentligste Producter — til eget Behov. Derfor saae vi og, at Aalborg i Aaret 1831 kunde udføre til fremmede Stæder 143,805 Tdr. Korn, medens Kjøbenhavn, trods Tilførsel fra alle Provindser, kun har udført 150,676 Tdr. Korn, og saaledes forholder det sig med alle Kjøbstæder i Provindserne. Men fordi Udførselen skeer fra Provindsstæderne umiddelbart til Udlandet, derfor kan dog en Deel af denne Handel tilhøre Hovedstadens Kjøbmænd. Mangfoldige Partier Korn og andre Vare kjøbes i Provindserne for Kjøbenhavns Regning, og, for at spare Omkostninger, udfører man Varerne fra Provindsernes Søstæder lige til Udlandet, og ei først til Kjøbenhavn, som tildeels før er skeet, thi Alting maa for Tiden, med Hensyn til den store Concurrence, skee med den største Oeconomi.

Det er af den største Vigtighed for Landet, naar Kjøbstædernes Handel, især den directe, udvider sig. Det er ogsaa til største Fordeel for Landmanden, naar der i Nærheden af hans Marker gives et eller andet Sted, hvor han kan finde stadig Afsætning paa sine Producter og regne paa høie Priser; og en Selvfølge

er det, at disse, under anførte Omstændigheder, maae staae høiere, end naar Kjøbstæderne være nødsagede at sende Varerne til Forhandling i Hovedstaden. Ved alle Extra-Omkostninger, som slige Peer Gantes Veie medføre, taber jo Landmanden igjen i Prisen paa sine Producter. Et af de meest paafaldende og indgribende Beviser herpaa afgiver følgende Omstændighed. Førend Krigen og selv nogle Aar efter Freden stode Priserne paa Producterne i Kjøbstæderne høist forskjelligt. I Stæder, som havde en Fraſtand af 6 til 8 Mile fra hinanden, var der en betydelig Afvigelse i Priserne. Saaledes f. Ex. i Aaret 1793 stod Hveden i Odense $5\frac{2}{3}$, Svendborg $4\frac{1}{4}$ og i Naskov $3\frac{1}{3}$ Rdlr., Rugen stod i Naskov 3 og i Nyestæd 4 Rdlr., Havren i Veile 8 ß og i Ribe 12 ß. I Aaret 1790 stod Hveden i Korsøer 6 Rdlr., i Odense $8\frac{1}{3}$ Rdlr., i Veile 6 Rdlr. og i Aalborg $8\frac{1}{4}$ Rdlr. I Kallundborg stod Byg 2 Rdlr. 40 ß og i Helsingøer 3 Rdlr. 32 ß. Rug stod i Svendborg $2\frac{3}{4}$ og i Aabenraa samt i Faaborg 4 Rdlr. Men hvorledes forholder det sig nu? Priserne i Provindserne staae omtrent lige, især paa Afskibningsstæderne, og omtrent saaledes som de udenlandske Markeder og Conjuncturer bestemme dem.

Et andet høist mærkeligt Beviis paa Kjøbstædernes Opkomst er, at disse have gjort sig aldeles uafhængige af Kjøbenhavns Bord. Af egen Erfaring veed jeg, at

disse Kjøbstæder forhen pöstdagligen lod kjøbe her betydelige Summer Banco til deres Fornödenheder. Hvorledes er det nu? Kjøbstæderne kan ei alene forsyne sig med det fornödne Sölv eller Banco, men de see sig endog istand til at sende betydelige Overskud eller fremmed Valuta til Kjøbenhavns Börs. Hvad vilde f. Ex. en saa betydelig Hestehandel, som fandt Sted ifjor (Udförselsen var 12,000 Stkr.) i forrige Tider have havt for Indflydelse paa Seddel-Coursen? Men nu gaaer Alt sin jevne Gang. Hvorfor? Fordi Kjøbmændene ei ere afhængige af Kjøbenhavn, men især fordi Sölv-Circulationen er særdeles betydelig i en stor Deel af Jylland og Omsætningen skeer for det meste i rede Sölv. — Et Beviis paa Velstand og Rörelse finde vi endelig ogsaa i de mange Reisende fra og til Provindserne, og mærkeligt nok, at skjöndt Dampskibene befordre 3 Gange ugentligen Reisende til Jylland, Fyen og Hertugdömmene, vedbliver dog Farten over store Belt at være temmelig levende. Saaledes seer jeg af de offentlige Bekjendtgjörelser over Bestpassagen, at der alene fra 1ste Mai til 22de August passerede Beltet 1450 Reisende, og dog ere formodentlig ikke alle, som passerede Beltet til og fra Nyborg, indförte i disse Lister. Saaledes gaaer Kjøbstæderne Aar for Aar frem, skjöndt ikke alle i den Grad som Randers; thi denne Bye staaer ikke i nogen Henseende med Hensyn til Producthandelen tilbage for

Hovedstaden. Aar for Aar søger man at indføre Forbedringer i Jylland, især med Hensyn til Forbindelsesvæsenet, hvilket er til stor Lettelse for Handelen, og hvortil Kongens Reiser bidrage meget. Ogsaa Kjøbstæderne i det herlige Fyen tage sig meget op, og gjøre sig ligeledes uafhængige af Hovedstaden. Vil man gjøre sig et Begreb om Kjøbstædernes Usselhed i de ældre saakaldte gyldne Tider, saa læse man de mangfoldige Afhandlinger og Betragtninger, som findes over denne Gjenstand i Minerva for Aarene 1791—1793. Alle datidige Skribenter klage over, at Hovedstaden slugte hele Handelen til sig, og at man maatte betragte Kjøbenhavn som en Stat i Staten. Saaledes hedder det f. Ex. i omtalte Maanedsskrift for Mai 1790. S. 169:

„at saavel Landmanden som Kjøbstædsmanden i Al„mindelighed haver i forrige Tider været langt mere „velhavende og formuende end nu, det er saa bekjendt „og unægtelig en Sandhed, som alt for mange, des„værre! føle sig saa overbeviiste om, at der neppe be„hoves noget Beviis for samme. Jeg kjender Godser „her i Landet, som tilforn have betalt til Kongen og „Herskab i rette Tid alt hvad de skulde, uden mindste „Skillings Restance, og ere nu derimod saa fattige, „at deres Restancer beløbe sig til mange tusinde Rigs„daler. Jeg kjender ogsaa mange Borgere i adskillige „Kjøbstæder, hvis Velstand, uden nogen deres egen „Skyld, nu saaledes er forsvunden, at der kuns ere „sørgelige Spor deraf tilbage."

Nogle Aar derefter, nemlig i samme Maanedsskrift for April 1793. S. 35, hedder det:

„Det kan ikke nægtes, at alle vore danske Kjøbstæder „ligge nedsunkne i dyb Armod. Synet af de falde„færdige Bygninger, den paa Gaderne herskende Tom„hed, overbeviser enhver herom. Jeg siger alle vore „Kjøbstæder; thi lad end være, Armoden i Aalborg, „Helsingør, Randers, Odense, og nogle meget faa til, „ikke er saa fremstikkende som i Korsør, Viborg, Kjøge, „Ringsted, Vordingborg og flere, saa er dog Mængden „ikke mindre arm i hine end i disse, ja stundom ar„mere, uden Tvivl fordi den mellem de Formuende „herskende Luxus er ikke af den nyttige og Haandvær„kerne beskjæftigende Slags — thi naar undtages Hel„singør, hvor mange smukke eller kostbare Bygninger „findes i de øvrige Kjøbstæder?"

Ganske anderledes er det nu, saaledes som vi have seet i Afsnittet om Kjøbstæderne S. 76. — Imidlertid har Hovedstaden dog udelukkende beholdt adskillige Grene af sin ældre Handel, saasom den Vestindiske, Islandske og Grønlandske. Den Finske Handel er nok stærkere end forhen. Ogsaa Frugt-Handelen til Østersøen, som føres directe fra Middelhavet derhen, og hvoraf man ikke seer Noget her, har betydelig udvidet sig. Selve Stadens egne og større Fornødenheder medføre en mere udbredt Handel. Der føres ogsaa en anseelig, her i Kjøbenhavn ikke synderlig bemærket, Handel fra Island til Middelhavet. Ligeledes er Colonialvare-Handelen med Nabolandet ikke ubetydelig. Det kan jo ei heller være

anderledes; thi naar f. Ex. Tilførselen af Kaffe i Aarene 1827 og 1828 har været 4¼ Million ℔ aarligen, og Forbruget har indskrænket sig til kun 1½ Million ℔, saa maae deg de øvrige 2½ Millioner gaae nogensteds hen. Det samme kan siges om en aarlig Tilførsel af 70,000 Tønder Salt, 35,000 Tønder Tjære, 14,000 Skp Jern og saa mange andre Artikler.

Ogsaa fra Nord- og Syd-Amerika kommer aarligen omtrent 30 Skibe hertil. Men af et langt større og vigtigere Omfang vilde denne Handel være, naar Oplandet kunde forsyne Kjøbenhavn med saadanne Artikler, hvilke Amerikanerne kunde hjemføre som Retour-Ladninger; men saadanne Vare har vi ikke, og derfor er det af den største Vigtighed, at forædle Producterne; thi vi maae ikke troe, at alle Amerikanerne nu ere saa taabelige, at de ville tage østersøiske Producter her og betale os Fragten, som de selv kan opseile, at de ville betale Vare, som ved Losning, Oplægning, Provision og andre Omkostninger ere fordyrede her; alt dette kan de undgaae, naar de med deres Skibe gaae directe til Russiske og andre Havne. Det er dem desuden meget om at gjøre, at knytte directe Forbindelser; derfor see vi ogsaa allerede deres Flag vaie i Konigsbergs og Stettins Havne.

Efterat have forudskikket disse Bemærkninger, skride vi igjen til vor Undersøgelse, for deraf at see, om min Frem-

stilling af Handelen er urigtig. Vi have allerede bemærket, at de fleste Handelsforetagender fra 1815 til 1820 vare kun Forsøg, og at hele denne Periode er at betragte som en Indledning til den sidste Periode 1821—1830. Vi ville følge den Skridt for Skridt. Vi begyndte (S. 342—44) med at omtale, i hvilket næsten utroligt Omfang Landets Productioner have udvidet og forbedret sig. Vi have seet af mit Skrift (S. 48) at Pontoppidan anslaaer Danmarks og Slesvigs Overskud af Kornvare i Frederik den Femtes Tid til 546,000 Tønder; dog bygger han sine Beregninger paa Formodninger og Forudsætninger, som maaskee ei ere ganske afgjørende. Martfelds Beregninger, som grunde sig paa Toldlister, udvise, at Overskuddet af Korn ikke var saa stort, som Pontoppidan angiver det. Ryberg paastaaer ligeledes, idet han støtter sine Grunde paa practiske Erfaringer (see S. 5), at det danske Rige ei kunde brødføde sig selv, og endelig udviser den Undersøgelse, som fandt Sted i Aaret 1786 (see mit Skrift S. 126) at Landet havde en Underbalance af 100,000 Tønder Rug og 27,000 Tønder Byg. — Efter Norges Adskillelse fra Danmark udførte de danske Provindser, efter Toldlisterne, i Aaret 1817 (et godt Aar):

til fremmede Stæder . . .	447,000 Tønder
til Hertugdømmene	218,500 —
i Alt	665,500 Tønder.

Nu sammenligne man alle disse forgaaende Perioder med den nærværende og med de ved de officielle Toldlister givne Resultater! Ere disse da ikke i høieste Grad glædelige? Een af Preussens meest udmærkede Embedsmænd, Geheime Ober-Finantsraad Ferber omtaler i sit høist interessante Værk: „Beyträge zur Kenntniß des gewerblichen und commerciellen Zustandes der Preussischen Monarchie" S. 41—45, det store Preussens Korn-Udførsel saaledes:

„Jeder Staat kann immer nur das ans Ausland abgeben, was er nicht selbst zur eigenen Consumtion braucht. Je mehr sich die eigenen Consumenten des Staats vermehren, desto weniger kann er abgeben, wenn sich nicht die Production zugleich mit der eigenen Bevölkerung vergrößert. Die Zählungslisten wiesen nach der glorreichen Reorganisation des preussischen Staates im Jahre 1816 eine Volkszahl von 10,349,001 nach, die vom Jahre 1825 eine Volkszahl von 12,255,867 und also eine Vermehrung von 1,606,866. Da nun nach den Erörterungen eines der gründlichsten und scharfsinnigsten Staatsrechner, die Preussen besitzt, des wirklichen Geheimen Oberregierungsrathes Hrn. Hoffmann, im preussischen Staate auf 23½ Lebende ein Kind gebohren wurde, von 37 Lebenden aber einer starb, die jährliche Vermehrung der Volkszahl aber mehr als 1½ pCt durchschnittlich beträgt, und also die Volkszahl des Jahres 1825 von 12,255,867, im Jahre 1827 höchstwahrscheinlich auf 12,623,531 heranwachsen war, so mußte schon im Jahre 1827 eine Masse von Nahrungsmitteln mehr als im Jahre 1816

„gebaut werden, welche zu Ernährung der um 2,274,530 „vermehrten Volkszahl erforderlich war, wenn der preus„sische Staat im Stande seyn sollte, das zu leisten, was „er wirklich zu geringem Preise leistete, wenn er dem „Auslande eben so viel von seinem Ueberflusse an Ge„treide ablassen wollte, als im Jahre 1816. Noch be„deutender stellt sich dies Verhältniß natürlich im Jahre „1828 dar. Es würde hier zu weit führen, wenn man „noch weiter auf diese reichhaltige Materie in allen „ihren Beziehungen, auf die bessere Nahrung der „wohlhabender gewordenen Nation, auf den vermehr„ten Bedarf der ein- und ausländischen Schifffahrt, „auf den bedeutend vermehrten Bedarf von Getreide „und Kartoffeln eingehen wollte, der die Branntwein„fabrikation für die eigene Consumtion und die Aus„fuhr des Branntweins forderte, wie wir weiter unten „sehen werden.

„Immer steht aber so viel fest, daß Preussen, auch „in Hinsicht der gesicherten Ernährung seiner Bewohner „und seiner Bodenrente, nach allem Obigen, weit glück„licher ist, als die mehrsten andern europäischen Staa„ten; glücklicher namentlich unter andern als Norwe„gen, das seinen Brodbedarf noch nicht ganz selbst er„baut, als Schweden, das nur erst seit kurzer Zeit in „glücklicheren Jahren seinen Brodbedarf erzeugte; glück„licher als die südlichen europäischen Staaten, Spa„nien, Portugal und Italien, welche ihre Getreidebe„dürfnisse aus Odessa, Egypten und der Ostsee zuge„führt erhalten müssen; glücklicher als Frankreich, das „in einem Theile des Reiches Mangel, im andern „Ueberfluß an Getreide hat, indem dort zugleich (weil die „Menschen nach einer treffenden Bemerkung des Jour„nal du Commerce, klüger seyn wollen, als klug)

„das bekannte Maximum alle die unübersehbaren Vor-
„theile vernichtet, welche der freie Getreidemarkt dem
„Lande, das diesen schützt, darbietet; glücklicher selbst
„als die fruchtbaren, aber weiter von der See und den
„Consumenten ihres Getreideüberschusses entfernten
„Theile des russischen Reiches, und des Königreiches
„Pohlen; glücklicher endlich als England, das nur
„durch die hochgetriebne Kunst in den fruchtbarsten Jah-
„ren seinen Getreidebedarf selbst baut, wo aber zugleich
„durch die Kornbill sehr hohe Kornpreise permanent
„gemacht sind, wo nicht nur der ärmste Fabrikant ge-
„nöthiget wird, durch die erzwungenen hohen Korn-
„preise den reichen Gutsbesitzer noch mehr zu bereichen
„und dessen Pächter zu ernähren, sondern wo auch dem
„Aermern die Hoffnung peremtorisch abgeschnitten ist,
„die Zeit des wohlfeilern Brodkorns jemals zu erleben."

Danmark omtaler Forfatteren ikke, fordi dette er i denne Henseende end lykkeligere end Preussen, fordi det danske Rige, hvis Folkemængde ligesaavel som Preussens har forøget sig med 1/5, desuagtet har et dobbelt saa stort Overskud af Korn til Udførsel, som det store Preussen, hvilket jeg har godtgjort i mit Skrift (S. 398). Er dette ikke høist beroligende? Men ikke alene Kornproductionens Forøgelse til næsten det Dobbelte maa glæde os, men Kornets Forbedring og Forædling. Udbredelsen af Handels-Planter og Kartoffel-Avlen er i ligesaa høi Grad beroligende. For Krigen kjendte man ikke noget til Rapsfrøets Dyrkning i de danske Provindser, nu derimod forsyne ikke alene vore

Olie-Møller med det fornødne Qvantum, men der udføres endog til fremmede Steder 31,000 Tønder — saa stor var Udførselen ifjor — og Udsigten er end bedre for indeværende Aar. Før Krigen dyrkedes ikke engang saa megen Hvede i de danske Provindser, som Hovedstaden behøvede, og denne trængte derfor til Tilførsel fra Hertugdømmerne og fremmede Steder; nu er det ganske anderledes. De danske Provindser forsyne ei alene Hovedstaden med dens Behov af 100,000 Tønder Hvede, men de have endog et Overskud til fremmede Steder af 95,000 Tønder, foruden den betydelige Udførsel af Hvede fra Hertugdømmerne. Fyens hele Overskud baade for Danmark og Fremmede var forhen ei mere end 1250 Tønder; nu udfører denne Ø alene til fremmede Steder 12 til 13,000 Tønder aarligen. Saaledes gaaer det ogsaa med mange andre Artikler, f. Ex. Vikker. Endnu for 5 Aar siden kjendte man ikke noget til Dyrkningen af denne Plante i Hjørring Amt. Landhuusholdnings-Selskabet forgede for 20 Tønder til Udsæd, som fordeeltes imellem Bønderne; og man vil nu snart faae at see denne Planteart udbredt over hele Amtet.

Af Begtrups meget udførlige Værk over Agerdyrkningen erfarer man, at Kartoffel-Avlen har været langt tilbage i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Med Undtagelse af nogle enkelte Egne, hvor man havde be-

gyndt at dyrke Kartofler i Marken, saae man dem kun hist og her i Hauger. Det samme anføres ogsaa i Beskrivelserne over endeel af de jydske Amter samt Frederiksborg Amt. Hvor almindelig udbredt er ikke Kartoflerne nu? Ei alene til Menneskene, men ogsaa til Qvæget afgive de et overordentligt stort Qvantum Føde, og hvor fordeelagtigt er ikke alt dette for hele Landet! Kammerjunker Brink Seidelin siger herom i den forhen ommeldte Beskrivelse over Hjørring Amt S. 177:

„Da Kartoffelavlen for faa Aar siden aldeles var indskrænket til Haverne, og nu derimod i den største Deel af Amtet er saa almindelig som meldt, da denne Sag har en god Støtte i Fruentimmernes og de yngre Bønders Smag, da man lykkeligviis almindeligen troer, at de kulle gjødes, og man saaledes altid har godt Held med dem, venter jeg, at de ville udbrede sig over Landet med en Hurtighed, som ved ingen Vært før er kjendt. Denne Avl vil gjøre Epoke i vor Agerdyrknings Historie. Af enhver anden Sæd høstes ei paa lige stort Areal halvt mod i Sjælland, men Kartofler give her snart ligesaa mange Fold, som i hiin Provindses gode Jorder."

Er ikke alt dette høist glædeligt og beroligende? Værdien af de til fremmede Stæder udførte Korn-Varer ugjør efter en Middelpriis for 10 Aar omtrent 6½ Million Rbdlr. Men hvad fortjener ikke Landet foruden denne Summa? Til hvilke betydelige Summer beløbe sig ikke alle de Gjenstande, som staae i Forbindelse med For-

sendelsen af 1,900,000 Tdr. (foruden de 340,000 Tdr. til Hovedstaden)? Hvad udgjør ikke Fragten? Man betaler til England og Holland 6 ℔ og til Norge 2 ℔ 8 ß til 4 ℔ pr. Tønde. Desuden Arbeidsløn ved Indskibningen, Maalepenge, Provision tilligemed saa meget andet. Lad os kun regne Alt i Alt 3 ℔ pr. Tønde, saa have vi strax 1 Million Rbd. Sandt — noget af den med Fragten forbundne Fortjeneste tilflyder vel Fremmede; men saa have vi ogsaa paa den anden Side anslaaet Alt meget lavt til 3 ℔ pr. Tønde.

Næst Korn-Varer omtalte vi Smør og Ost. — Vi have seet af mit Skrift (S. 345) hvilken uhyre Mængde Smør der aarligen udføres til Fremmede — næsten 12 Millioner Pund!!! Dog troe vi, at denne Udførsel er endnu større, paa Grund af den megen Smør-Handel i det Smaa, som de holsteenske Bønder føre med Hamborg og Lybek, og som vel ikke angives eller kan angives paa Grændse-Toldstederne. Vi have fremdeles seet i dette Skrift, at ogsaa de danske Provindser mere og mere tage Deel i denne Udførsel, og hvor betydelig denne siden Krigen har udvidet sig. Ere disse Angivelser falske? Har jeg skildret denne Handel med altfor lyse Farver? Saa nævn mig da et Land (med Undtagelse af Irland) hvor Udførselen er større! Værdien af det udførte Quantum af Smør, beregnet til 60 Rbd. pr. Tønde, udgjør 3 Mil-

lioner Rdd. Og hvilke andre store Fordele, som herved staae i Forbindelse, hoster ikke Landet? Provindsstæderne tilføre ogsaa Kjøbenhavn ſvarts 10,000 Tønder; og denne indenlandſke Omſætning er ligſaa vigtig, og i mange Henſeender vigtigere end den udenlandſke. Hvad frembringer ikke alt dette for Rørelſe og Handel?

Diſſe Forbedringer og Udvidelſer af Agerdyrkningen have fundet Sted ſiden Krigen. De begyndte under Krigen, fordi det var meeſt lønnende med Henſyn til de høie Priſer, fordi ſaa mange Capitaler fra Handelsſtanden og Caperne gik over til Landvæſenet, og fordi dette ved Landhuusholdnings-Selſkabets Medvirkning er bleven drevet mere videnſkabeligt og hensigtsmæsſigt. Hvorledes ſkulde ellers en ſaa pludſelig Forbedring være bleven bevirket? Vi have gjort os bekjendt med Productionen og de dyrkede Sædearter før Krigen i Perioden fra 1802 til 1806, og vi kjende den ogſaa nu. Hr. Dr. Baden forbauſes over min Paaſtand, taler om Koner og Piger, ſom under Krigen maatte beſørge Mændenes Plougdont; men alt dette forandrer ikke Sagen et Haarsbred. Sandt — endeel af Folkene vare borte; men ſaa benyttede man ſig igjen af de ſkikkelige indqvarterede Militaire. Desuden har Folkemængden allerede ſiden 1801 begyndt at tiltage. Alle Beretninger ſtemme overeens deri, at ikke alene mange Heder og Overdrev, men ſelv Byernes Jorder

netop under Krigen ere blevne opdyrkede. Saaledes er næsten alt Overdrev, som hører til Helsingør, og som udgjør et Areal af flere hundrede Tønder Land, fra 1809 til 1812 taget under Ploven. Oluffen antager i sin „Statsoeconomiske Oversigt" S. 112, at Kornavlen har tiltaget siden dette Aarhundredes Begyndelse, og anslaaer den allerede i 1814 i det allermindste til 300,000 Tønder. Det var netop under Krigen, at Kartoffel-Avlen og Dyrkningen af de bedre Kornarter har udvidet sig. Aug. Niemann angiver i sin „Holsteinische Landwirthschaft" S. 144—145, at Udførselen af Smør fra Hertugdømmerne har været:

1807 . . . . 1,681,420 ℔

1818 . . . . 4,143,695 ℔.

Spores ikke her Udvidelse under Krigen? Nu er Udførselen stegen til 9 à 10 Millioner Pund. Hvilken uhyre Udvikling af Landets Kræfter? Hvormange Lande kunne opvise det samme? Er dette ikke glædeligt? Skal man fortie alt dette? Eller er der mere Fortjeneste i at nedstemme Folket, og at gjøre det mismodigt ved ideligen at give en usandfærdig Skildring af Landets Tilstand? Nei, hellere ville vi glæde os over Skaberens rundelige Gaver, over Landmandens Stræben til det Bedre og over Kræfternes fremskridende Udvikling. Saaledes siger Hr. Dalgas i sin Beskrivelse over Ribe Amt (S. 99):

„Det gjaader den danske Landmand til megen Ære,
„at have med saa megen Uforsagthed og anstrængt
„Flid gaaet Tiderne i Møde. Midt under alle de
„Trængsler, som have hjemsøgt vort Fødeland, er
„Landbruget vedblevet at stige i Fuldkommenhed, og
„Productionen har betydeligen tiltaget."

Vi gaae nu videre i vor Undersøgelse. Næst Smør og Ost omtalte jeg (S. 345) Sild. Den aarlige Gjennemsnits-Udførsel heraf til fremmede Stæder var omtrent 40,000 Tønder. Hvormeget der blev indført til indenlandske Stæder, herom findes i de seneste Aaringer ingen Optegnelser. Det er nok at vi vide, at i Aarene 1817—1820 var Udførselen fra Liimfjorden til indenlandske Stæder omtrent 20,000 Tønder, og det gjør i Hovedsagen intet Udslag, om der er udført 5000 Tønder mere eller mindre. Saameget er imidlertid afgjort, at Sildefangsten, forinden Gjennembrudet ved Vesterhavet, i den senere Periode har været ligesaa rigelig, ja endog rigeligere end i ældre Tider. Hr. Dr. Baden omtaler i Frederik den Femtes Aarbog S. 69 og 235 Forordningen af 15de December 1750 angaaende „det da meget rige Fiskerie i Liimfjorden." Men trods al anvendt Møie for at komme til Kundskab om denne rige Fiskefangst, saa var det dog forgjæves; jeg fandt tvertimod, at Fangsten paa den Tid var meget maadelig. Thaarup angiver Udførselen fra 1754 til 1763 til 8392 Tønder aarlig. I Ulriks

kronede Afhandling om Aalborgs Handel findes Udførselen angivet saaledes som følger:

	til danske Stæder.	til fremmede Stæder.
1754	525 Læster.	581 Læster.
1755	786 —	369 —
1756	536 —	261 —
1757	339 —	196 —
1769	296 —	60 —

En saadan Fangst kunne vi ikke anseе for riig. Nu for Tiden er Silden, paa Grund af den forhen anførte Naturbegivenhed, tildeels borte; men den kan og vil komme igjen. I det mindste høre vi med Glæde, at den Undersøgelse, som Hs. Majestæt Kongen har ladet anstille, giver de bedste Forhaabninger, og da vil Alting komme i Gang igjen. Men Fiskerierne beroe ikke paa Silden alene, der kommer og gaaer; derimod have disse paa anden Maade udvidet sig og er stedse i Tiltagende. Man læse, hvad Hr. Kammerjunker Brink Seidelin siger om Fiskerierne paa de nordvestlige Kyster af Jylland (see hans Afhandling om Hjørring Amt S. 293—310). Ikke mindre end 250 Baade med en Besætning af 1000 Mand drive Fiskerierne paa denne Kyst, foruden Ovaserne. Fra Frederikshavn drives Handelen med levende Fisk med 100 jydske, fyenske og bornholmske Fartøier. De Svenske, der endnu før Krigen tilførte os Fisk, som den Gang var meget dyr,

komme nu over til de jydske Kyster, for at kjøbe levende Fisk hos Jyderne. Ogsaa Handelen med tørrede Fisk udvider sig. I Skagen tilbereder man Klipfisk, og Udførselen deraf var i Aarene 1821—1826 omtrent 700 Stk aarligen. Det er glædeligt, at det af nysnævnte Forfatter givne Vink om Udførsels-Tolden ikke var frugtesløst; denne Told er nemlig ophævet ved Forordningen af 12te October 1831; og henſigtsmæssigt vilde det være, naar bemeldte Handel blev endmere opmuntret ved en Udførsels-Præmie, hvorved Salg af alt for mange levende Fisk vilde formindskes. Imidlertid see vi med Glæde, at det heri gaaer fremad, og vi tør vel haabe, at den Tid ei er fjern, da Frederikshavn og Skagen ville blomstre ved denne høist fordeelagtige, men længe forsømte Handel.

Næst Sildefangsten har jeg S. 346 omtalt Qvæg-Handelen. Af alle trykte, saavelsom af mange skrevne Afhandlinger over de jydske Amter seer jeg, at der lægges særdeles megen Vind paa Qvægavlen. Jeg har angivet Gjennemsnits-Udførselen, og gjentager min Paastand, at denne Handel endnu er ligesaa stor, som den var i forrige Tider. Udførselen ifjor bekræfter dette, især med Hensyn til Heste, hvoraf Udførselen var 12,350 Stkr. Af Hornqvæg var den 31,474 Stkr. Dagens Udgiver, Hr. Etatsraad Thaarup, har i det af ham, i bemeldte Blad, leverede Udtog af mit Skrift gjort

den rigtige Bemærkning, at jeg har glemt at anføre tvende Producter, som nærmeſt ſtaae i Forbindelſe med Qvægavlen, nemlig ſaltet Kjød og Fleſk. Denne Forglemmelſe agter jeg nu at berigtige.

Gjennemſnits-Udførſelen i de ſidſte 5 Aar var:

4000 Ctr. Kjød,
6600 — Fleſk.

Dette er rigtignok betydeligt; men denne Handelsgreen kunde dog endnu mere udvides. Jeg har ei heller anført Udførſelen af Sviin, Tælle og Been, af hvilke ſidſte der vel bortſendtes 50 Ladninger. Alt dette ſtaaer i Forbindelſe med Qvæg-Handelen. En Gjenſtand, ſom jeg fandt anført i Brink Seidelins før ommeldte Afhandling, maa jeg endnu berøre, nemlig Udførſelen af ferſkt Kjød og levende Kreaturer til Norge. Saaledes er f. Ex. i Aaret 1826 fra Hjørring udført:

3860 Lb. ferſkt Kjød,
690 Stkr. Sviin,
851 — Griſe.

Dette viſer en hurtig Forbindelſe med Norge.

Efterat jeg i mit Skrift (S. 366) har anført hvad der nærmeſt ſtaaer i Forbindelſe med Qvæg-Handelen, nemlig Udførſelen af 2,788,000 Lb. Skind og Huder, gaaer jeg over til at omtale Udførſelen af Uld, ſom jeg efter Toldliſterne har angivet i Gjennemſnit til 1,060,000 Lb. aarligen. Imidlertid maae vi

med Hensyn til den svære Udførsels-Told antage, at Udførselen har været større. Indsenderen i Randers Avis behager, som vi have seet (Side 78—79), at levere en Commentar over hvad jeg i Slutningen af mit Skrift (Side 402) har sagt om Faare-Avlen, og med magelös Fripostighed bebyrder mig ogsaa her for urigtig Skildring af Landets Tilstand. Men har han godtgjort dette? Er det af mig efter Toldlisterne anførte Udførsels-Quantum mindre? Er der i Aaret 1792 udført et ligesaa stort Quantum? Har Indførselen af fremmed Uld været mindre i Aaret 1792 end nu? Afgiver den forbedrede Faareavl ikke en større og bedre Uldproduction? Har vore Fabrikker før afbenyttet den jydske Uld til deres Fabrikater? Og endelig, kræver ei den tiltagne Folkemængde en større Uldproduction? — Alle disse Spørgsmaale maa Indsenderen først besvare, førend han kan godtgjøre Urigtigheden af min Angivelse. Med löse Ord, letsindige Bebyrdninger og typo Viborgske Uld-Sorterere beviser han i Sandhed aldeles Intet. Saameget er imidlertid vist, at medens Fabrikkerne dengang ikke afbenyttede Ulden, forbruger nu alene det militaire Uld-Manufactur 300 Skp, og Fattigvæsenet 100 Skp, hvilket alene udgjør 128,000 ℔ aarligt. Dernæst udfordres til en Folke-Formerelse af 300,000 Mennesker paa Landet i det mindste 900,000 ℔ af indenlandsk Uld. Endvidere blev der i

Aaret 1792 indført særdeles betydelige Partier fremmed Uld, ja endnu i Aaret 1816 fortoldedes i Kjøbenhavn alene 45,000 ℔ ordinair fremmed Uld; derimod er der i Aaret 1831 i hele Landet kun indført 36 Skℬ. Endeligen maae vi ogsaa bemærke, at Faare-Racen har forbedret sig, hvilket sees af alle Amts-Beskrivelser, selv der, hvor Faare-Avlen, eller, rettere sagt, Antallet af Faarene, paa Grund af vaade Aar, har formindsket sig (hvilket man ogsaa seer hos Brink Seidelin i Beskrivelsen over Hjørring Amt S. 250). Mine Angivelser ere altsaa rigtige, og Indsenderen var derfor i alle Henseender ubeføiet til at fremkomme med ubeviiste Beskyldninger.

Vi have nu gjennemgaaet Landets Product-Handel, og, ved at følge mit Skrift, komme vi til den danskvestindiske Handel S. 347. Om denne have vi angivet, at den ikke var saa levende som i Perioden fra 1815 til 1820. Gjennemsnits-Indførselen til Kjøbenhavn var kun 7900 Fade, medens den i første Periode var 13,000. Er denne Handel skildret med for lyse Farver? Eller var min Fremstilling for gunstig, naar jeg sagde om den Ostindiske Handel (S. 344), at der neppe er en Skygge deraf tilbage? Derimod paastod jeg, at Handelen med Nord- og Syd-America har vedligeholdt sig godt, og beviste dette med den Kjends-

gjerning, at der alene til Kjøbenhavn ankom 31 Ladninger aarligen.

Jeg omtalte dernæst, at Handelen med Norge var meget levende, og dertil var jeg fuldkommen berettiget, naar jeg tillige anførte, at der i Aaret 1830 af danske Skibe ankom til dette Land 683, drægtige 12,404 C. L. I Aaret 1828 ankom alene til Bergen 186 Skibe, drægtige 4086 C. L.; og 132 Skibe, drægtige 3517 C. L. afgik derfra med Ladninger. I en Beretning fra Bergen siges angaaende dens Handel i Aaret 1828:

„Det synes som de danske Skibe i Fragtningen af „Mange foretrækkes for andre fremmede Nationers „Skibe, og nyde de saaledes her, saa at sige, den „samme Rang som i fordums Tid."

Men Handelen paa Danmark med norske Skibe og Baade er ikke mindre betydelig, da den største Deel af Korn- og Fede-Varer, som Norge behøver, tilføres dette Land endnu ligesom før. Naar jeg i de ældre Perioder afhandlede Norges Samqvem med Kjøbenhavn, anførte jeg Antallet af de Skibe, som kom derfra. Saaledes ville vi finde, at i Aarene 1804—1806 ankom til Kjøbenhavn i Middeltal 245 Skibe. I Tidsrummet fra 1821 til 1830 ankom i Gjennemsnit 227 Skibe.

Ligesom jeg nøiagtigen har beskrevet Handelen med Island i de forskjellige Perioder af mit ofte citerede Skrift, saaledes har jeg ogsaa i nærværende leveret flere

Bidrag dertil, hvoraf man vil erfare, hvorledes denne Handel har udvidet sig; og af min statistiske Sammenligning (S. 395) fremlyser ikke mindre dette Lands tiltagende oeconomiske Styrke. Vi have langtfra ikke nok udhævet denne stedse fremskridende Handels Omfang og Vigtighed. — Den Grønlandske Handel har jeg kun med faa Ord berørt, og først i nærværende Skrift givet nærmere Oplysninger derom, for med Tal, Maal og Vægt at vise Rigtigheden af hvad jeg har anført. Har jeg altsaa skildret den Islandske og Grønlandske Handel mere levende og mere fordeelagtig end den virkelig er? Ganske anderledes betragter Hr. Dr. Baden Islands Vigtighed, og anseer denne Ø i oeconomisk Henseende ikke saa vigtig som Helgoland. Her ere hans egne Ord i Frederik den Femtes Aarbog S. 96—97:

„Paa Island var i Aar (1752) et Selskab opstaaet til „Culturens Udbredelse mellem dette Oelands Beboere. „Gebhardi sætter først Selskabets Opkomst i 1759, „men Høst rigtigere i dette Aar. Selskabets Formaal var „Agerbrug, Fiskerie, Skibsbyggerie, Faareavl, og usdne „Klæders Forarbeidelse. Kongen skjænkede og til at „understøtte Selskabets Bestræbelser det 50,000 Rdlr. „sendte og dertil baade en Læge og en Apotheker, og „lod for denne indrette et chymisk Laboratorium, som „og desuden kom til Øen en svensk Baron Hastfær, „der skulde ophjælpe Faareavlen. Men Island blev „Island, i mine Tanker af mindre Vigtighed end den „lille Ø i Elben Helgoland."

Denne Dom rober vel ikke megen Kyndighed om Islands Handel og hele Vigtighed.

Vi henvende os nu til Skibsfarten, for at undersøge: om og hvorvidt min Skildring herover var rigtig. Ogsaa her fulgte vi den samme Plan som i de ældre Perioder: vi byggede nemlig vore Slutninger paa Skibenes Drægtighed og paa deres Fart til fremmede og indenrigske Stæder. Jeg har med Tal angivet S. 241, at der i vor brillanteste Handelsperiode ankom til fremmede Stæder 3933 Skibe, drægtige 195,897 C. L. Men herfra maa drages alle norske Skibe, som dengang deeltoge i Farten og som udgjorde idetmindste det halve Antal, og, — for ikke at beskyldes for at skildre med alt for levende Farver, — vil vi anslaae Drægtigheden af de egentlige danske og Hertugdømmenes Skibe til 120,000 C. L. Naar vi nu see, at Farten i Aaret 1830 er ført med 4029 Skibe, drægtige 115,440 C. L., var jeg da vel befoiet til at sige S. 350, at Skibsfarten ikke har lidt synderlig? Jeg har ingen anden Maalestok at rette mig efter, end Tal og Drægtighed, og denne Maalestok har jeg afbenyttet til Resultaterne i de ældre Perioder. Vi vide det heelt vel, at Fragten ikke er saa høi nu, som i Krigstiden; men hvem er vel saa taabelig at vente, at den nu skulde være ligesaa høi? Imidlertid see vi dog, at der Aar for Aar bygges nye Skibe paa de danske og holsteenske

Værfter, og at Drægtigheden har fra Aaret 1825 til 1829 forøget sig med 4727 C. L. I Aarene 1830—1831 vedblev man at bygge nye Skibe, ligesom ogsaa i indeværende Aar f. Ex. i Kiel, Apenrade og flere Stæder, og saalænge vi see saadant, have vi den naturligste og tilstrækkeligste Grund til at antage, at Skibsfarten maa svare Regning, og dermed bortfalde alle tomme Declamationer. Jeg har ogsaa S. 351 anstillet Sammenligning mellem Skibenes Drægtighed før Krigen og nu. Det er paafaldende, hvorledes Skibenes Antal og Drægtighed have tiltaget i Provindserne. I Aaret 1792 var Skibenes Antal 926, drægtige 10,857 C. L.; og i Aaret 1828: 1556, drægtige 15,483 C. L. Ogsaa med Hensyn til Hovedstadens Skibsfart har jeg ligeledes fulgt den samme Plan som i de ældre Perioder. I Aarene 1804—1806 ankom fra danske og holsteenske Stæder i Middeltal 2,148 Skibe; i Aaret 1830 derimod ankom 3,273 Skibe, og desforuden omtrent 1000 af de allermindste Fartøier med Brændsel og deslige. Fra fremmede Stæder, St. Croix, Ostindien og Island inclusive, ankom i Aarene 1804—1806 henimod 1200 Skibe aarlig, og i Aaret 1830 ankom hertil 1407 Skibe. Mærkeligt er det ogsaa, hvorledes denne Fart er steget fra 1820 til 1830. I de første 5 Aar 1821—1825 ankom til

Hovedstaden fra fremmede Steder 4,650 Skibe, og i de andre 5 Aar 1826—1830 ankom 5,855 Skibe. Naar jeg derfor i mit Skrift (S. 352) anfører:

„Farten fra og til Hovedstaden har ikke tabt sig noget" var dette da for meget sagt om den Kjøbenhavnske Skibsfart? Med Undtagelse af de rige Ostindiske Ladninger, som bleve bragte hertil i forrige Tider, saa ere Ladningerne nu af samme Beskaffenhed som før; og skulde der ogsaa hist og her være Ladninger af mindre Værdie fra Udlandet, saa betænke man vel, at der i hine Aar ankom aarligen 26,300 Favne Brænde fra Pommern, hvilket Quantum nu har formindsket sig til omtrent 9000 Favne, og at disse Brændeladninger heller ikke vare af nogen synderlig stor Værdie. Saa meget er imidlertid unægteligt, at Skibenes Antal er betydelig steget.

Vi har endeligen (S. 353) omtalt Farten igjennem Øresundet og Canalen, for ogsaa der at vise, at vor Skibsfart ikke har aftaget, og gik derfra over til at betragte Provindsstædernes Handel (S. 354—355) som jeg her i dette Skrift i et særskilt Afsnit har afhandlet. Dog maa jeg endnu tilføie Noget om Flensborgs Skibsfart. Middeltallet af de til Flensborg ankomne Skibe var aarlig

1822-1825: 991 Skibe drægtige 12,839 C. L.
1828-1830: 953 — — 15,868 —

Af disse kom fra, og afgik til fremmede Steder aarligen

	fra	til
1822-1825:	204 Skibe 5849 C.L.	258 Skibe 7093 C.L.
1826-1830:	257 — 8362 —	273 — 8945 —

Man seer heraf, hvorledes Skibsfarten har tiltaget.

Vi har ikke anført Noget om Staden Altonas vigtige Handel, fordi den er saameget sammenflettet med den Hamborgske, at man har Vanskelighed ved at skjelne den. Men det er nok, at vi vide, at der er Handelshuse som Bauers og Donners, der kunne i alle Henseender sættes ved Siden af de allerførste baade i Hamborg og andre Stæder.

Jeg har ei heller udhævet Fabrikkerne, men kun korteligen (S. 384) fortalt, hvorledes Tilstanden er, og hvad den muligen kunde vorde. Hvad Driftighed og Anstrængelse formaaer, see vi i Kammerraad Drewsens herlige Forbedringer med hans Papiirmølle. Men dette kan vi ogsaa med Rette forlange af enhver dansk Fabrikant, fordi Fabrikkerne paa alle mulige Maader ere begunstigede; thi ei alene ere Ulden- og couleurte Bomulds-Toiers samt trykkede Cattuners Fabrikker beskyttede ved en Indførselstold af 30 til 40 pCt, men det er dem ogsaa tilladt at indføre de raae Materialier deels toldfrit, og deels mod en moderat Told. Ja der er gjort Alt, for at beskytte Uld- og Bomulds-Fabrikanterne. Er det ikke for disses Skyld, at de saakaldte

Toldbodauctioner ere blevne indførte? Og ere disse ikke byrdefulde for Handelsstanden? Her skal den Handlende ikke alene vente paa sine Vare, indtil en Auction er ansat; men han skal ogsaa udpakke dem, sætte dem til Skue for enhver af sine Medhandlende, og gjøre disse bekjendt med Foretagender, som bør være fremmed for dem. Hvad lider desuden ikke Varene ved Udpakningen og hele dette Auctionsvæsen? Alt dette skeer paa de Handlendes Bekostninger, for største Delen i den Hensigt, at begunstige Fabrikanterne, og mere kan disse vel ikke forlange; men hvad Folket kan forlange af dem, er dette, at de levere gode og billige Fabrikater. — Hvad jeg især har udhævet i mit Skrift er Huusfliden, fordi jeg anseer denne for een af Landets væsentligste Støtter; og glædeligt er det at erfare, at, ved Opmuntring af Directionen for den Kongske Fabrik, har de jydske Landfolk leveret til Salg en heel Deel Hørgarn. Maatte denne Industrie-Green dog udvide sig mere!

Jeg har endeligen (S. 389—393) talt Handelsstandens Sag, fordi Oluffen uretfærdigen har angrebet den, og fordi Mange, uden videre Undersøgelse, ere saa tilbøielige til at følge samme Spor. Derimod maa jeg her erklære, at jeg finder det urimeligt og ugrundet, naar nogen af vore Kjøbmænd klager over Baand paa Handelen, især paa den en gros; thi endnu

kjender jeg ingen Indretning i andre Lande, som kan sættes ved Siden af vort Credit-Oplags Væsen. For at lette Transit-Handelen er der gjort alt hvad muligt er, og Afgiften er ubetydelig. Fragtafgiften er ophævet, og Skibsafgifterne moderererede; disse ere vel for Tiden ikke høiere end i de fleste andre vigtige Handelsstæder. Skulde jeg imidlertid med Hensyn til sidstnævnte Gjenstand have taget feil, da vil jeg være Enhver forbunden, der vilde berigtige den.

Efterat vi nu have gjennemgaaet Finants-, Handels-, Land- og Industrie-Væsenet, henvende vi os til de af mig i mit Skrift berørte specielle statistiske Gjenstande og de deraf med Hensyn til Landets Velstand udledede Resultater. Vi nævne først de forsikkrede Brandforsikrings-Indretninger, som jeg har anført i mit Skrift (S. 397—400) og maa derhos bemærke, at det Side 400 skal hedde: „de danske Landbygningers" istedetfor „de danske Kjøbstæders". I nærværende Skrift (S. 77) har jeg udførligen omtalt Kjøbstædernes Forsikkringssummer, og maa her tilføie, at ogsaa denne Brandforsikkrings-Indretning har samlet en Capital af 300,000 Rbdlr. Ogsaa Landbygningernes Brandforsikkringsvæsen i Hertugdømmene har et Capital-Overskud af 150,000 Rbdlr.; disse Bygninger vare den 31te Septbr. 1831 forsikkrede for 33,658,640 Species. Samtlige de af mig anførte Assurance-Indretninger eie

nu for Tiden, som Capitalfond, næsten 4½ Million Rbdlr. Af min Fremstilling har man endvidere erfaret, hvor særdeles betydeligt disse Forsikkringssummer ere stegne efter Freden, og at de alene i Kjøbenhavn og andre danske Kjøbstæder udgjøre 6½ Million Rbdlr.

Jeg har dernæst i mit Skrift (S. 397) omtalt Kjøbenhavns Overformynderie, og viist, at dette ligeledes har forøget sine Capitaler med 1½ Million, trods de særdeles betydelige Tab, Kassen led ved Omskrivningen m. m. Ved denne Leilighed maa jeg gjøre følgende høist vigtige Bemærkning. Det kan vel ikke nægtes, at iblandt Kjendetegnene paa et Folks Velstand ere ogsaa Omfanget af dets Efterladenskaber i rørligt og urørligt Gods. Men at komme til Kundskab herom er yderst vanskeligt, da en stor Deel af Stervboerne behandles hverken af Skifteretten eller af Commissairer, og ere følgelig udenfor Control med Hensyn til den svarende Afgift, som ei heller erlægges af Ægtefællernes Andeel. Imidlertid kan man dog efter Beløbet af ½ pCt Afgift samt den befalede 4 pCt Skat anslaae Stervboernes Midler i de seinere Aaringer til idetmindste 10 til 11 Millioner Rbdlr. aarligen.

Som et afgjørende Beviis paa Formue og Velstand have vi fremdeles anført de mange milde Stiftelser, og de høist vigtige og gavnlige, i alle Grene indgribende, Legater. Vi have blot angivet et omtrentlig

Beløb af de Stiftelser og Legater, som ere oprettede og stiftede i dette Aarhundrede. Men dette Beløb er uden Tvivl langt større. Foruden disse ere ogsaa de ældre blevne udvidede. Saaledes eie nu for Tiden Valløe og Vemmeltofte Klostere alene 1½ Million Rbdlr. i Kongelige Obligationer. Det i Aaret 1792 oprettede Classenske Fidei-Commis kjender vel neppe sin Mage i andre Lande. Det anvender aarligen store Capitaler ei alene til Agerbrugets Udvidelse, men ogsaa til mangfoldige andre veldædige Formaal. Saaledes er f. Ex. ved Hjælp af Fidei-Commissets Midler i et Tidsløb af 35 Aar pleiet 7340 Mennesker paa Frederiks Hospital, 2102 Mødre betjente i Fødselsstiftelsen og 1900 Børn opammede. Med faa Ord: til saa mange gavnlige og velgjørende Øiemed bliver af Fidei-Commisset her aarligen at disponere over næsten 80,000 Rdlr., som udgjør Rentebeløbet af en Capital: 2,000,000 Rbdlr. Vi maa ogsaa nævne den Reiersenske Fond med en Capital af næsten ½ Million Rbdlr.? *) — I Sandhed, Danmark kan være stolt af alle disse herlige Indretninger.

Vi have dernæst (S. 403) omtalt Sparekassen, denne sande Prøvesteen paa Almuens Pengeoverskud, og

*) Ogsaa maae vi med Hæder nævne Sorøe Academiets meget bedre oeconomiske Stilling end for 30 Aar siden, saaledes som vi netop i disse Dage har seet af en høist interessant Oversigt i Maanedsskrift for Litteratur, hvorefter jeg anslaaer Academiets Capital til 2 Millioner.

det fremlyser heraf, at Almuen, trods dens Forlystelsessyge og Hang til Pragt, dog nærer saa megen Sands for Orden og Oeconomie, at den har kunnet lægge op en Capital af 2 Millioner. Vi have fremdeles seet, hvorledes Antallet af disse Sparekasser Aar for Aar har tiltaget i Provindserne, og vi have altsaa Grund til at antage, at de vordende Spareinstituter ville med Tiden vise megen Kraft.

Som et særdeles afgjørende Beviis paa Capitaloverskud — Formue — har jeg ogsaa anført, at danske Undersaatter have placeret store Capitaler i de forskjellige Norske Laan; fremdeles, at de efterhaanden have anlagt et Capitaloverskud af i det mindste 3 Millioner i det Wilsonske Laan; at de ikke desmindre have ladet opkjøbe den største Deel af de saakaldte 4 pCt Obligationer, som circulere i Udlandet, og vi maae i denne Anledning bemærke, at der desuagtet ikke spores nogen Mangel paa disponibel Formue til at placere end mere i disse Papirer, og at næsten alt hvad deraf tilbydes paa Børsen, strax bliver anbragt i faste Hænder. — En anden Gjenstand, som staaer i nøieste Forbindelse hermed, og som afgiver et ikke mindre afgjørende Beviis paa Formue, ere de Afbetalinger, som have fundet Sted paa Bankhæftelserne og som beløbe sig til den store Summa: 6 Millioner Rbdlr. Man har paastaaet, at disse Afbetalinger afgive intet Beviis paa Velstand, da det ikke altid er Eiendommenes Besiddere, som indløse

Bankhæftelserne. Men er det dog ikke med Hensyn til mine Beviser eet og det samme, af hvem disse Hæftelser indløses, naar blot Capitaloverskuddet findes her i Landet? — Vi have ogsaa anført som et talende Bevis paa Landets indre Kræfter, at man i et Tidsløb af 16 Aar kunde afbetale 29 Millioner af Bankens Gjæld. Her sees den sande Styrke og Kraft — Aar for Aar formindskes Seddelgjælden med 500 til 600,000 Rbdlr.; men denne Formindskelse af Circulationsmidler skal paa een eller anden Maade erstattes igjen, og hvorved skeer dette? Med intet andet end rede Sølv, som kommer fra Udlandet. Deraf kommer det, at der for Tiden er en saa betydelig Sølvcirculation her i Landet; derfor behøve ei heller Finantserne mere at lade komme fra Hamborg saa store Summer som før; thi de finde det fornødne Sølv i Landet selv.

At Landet siden Freden har kunnet udføre mange og kostbare Anlæg, ansaae vi ligeledes som et Bevis paa oeconomisk Kraft. Vi anførte iblandt Andet Danmarks nyeskabte Søeværu — Flaaden — hvis Værdie jeg har anslaaet til 4 à 5 Millioner. Men jeg har siden erfaret, at, ifølge en for nogen Tid siden gjort Beregning, skal Flaaden tilligemed den til samme henhørende Materialbeholdning beløbe sig til en Værdie af næsten $7\frac{1}{2}$ Million Rbdlr. Dette viser tillige, at jeg ikke har anslaaet Summen for høit.

Endelig udlede vi vore Resultater af den sjeldne Kraft, hvormed det Danske Folk, der kun udgjør 1,800,000 Individuer, trods saamange — dog Himlen være lovet! — nu overstandne Gjenvordigheder, saae sig i Stand til, uden synderlig Ulempe og Restancer, at udrede de aarlige Skatter og Afgifter til Beløb næsten 17 Millioner Rbdlr. Vi have i nærværende Skrift mere udførligt udviklet denne vigtige Gjenstand, især med Hensyn til Tolden og Consumtionen; og det er heraf indlysende, hvor betydeligen disse ere stegne, og hvilken oeconomisk Styrke dette forudsætter. Men fordi Folket saae sig i Stand til at udrede disse Afgifter, derfor kunne disse dog være byrdefulde nok for Mange, og man maa derfor ønske og haabe, at Finantsernes Forfatning snart maatte tillade en Moderation i Afgiften af Jorder. Imidlertid er det neppe nogen Tvivl underkastet, at de Kongelige Skatter af faste Eiendomme i Hovedstaden ikke ere saa besværlige, at Eierne derfor tvinges til at forlade Huus og Gaard; thi disse Afgifter beløbe sig i Alt ei til mere end 65,000 Rbdlr. I disse Skatter maa man ikke søge Grunden til at Eiendommene stilles til Auction, efter Forlig og Execution; her maa man noie kjende alle de forviklede Forhold, som staae i Forbindelse med et saadant Salg, og som i Almindelighed reise sig fra Seddelvæsenet og Speculationstiden deels under, deels nogle Aar efter Krigen, saaledes som jeg

allerede i mit Skrift (S. 407) har udviklet denne Gjenstand. Salgene ere ogsaa ofte en Følge af at ubemidlede Eiere give 3die, 4de og 5te Prioritet for Gjæld, som aldeles ikke staaer i Forbindelse med Eiendommene eller deres Værdie. En saadan Ulempe vil vel aftage, men aldrig ganske ophøre. Med Hensyn til Landeiendommene, hvis forcerede Salg dog efterhaanden ophøre, forholder det sig omtrent ligesom i Hovedstaden. Dog reiser Hovedulykken sig fra de urimelige høie Priser, hvori Eiendommene vare i Aarene 1802—1806, hvorom man bedst overbeviser sig ved at gjennemløbe Transactionerne fra hine Aaringer. Producterne stode dengang høit, og Kjøberne gjorde Regning paa saadanne evigvedvarende Priser.

Til Slutning har jeg i mit Skrift (S. 408) anført, at de Fattiges Antal paa Landet aldeles ikke er saa stort nu som i forrige Tider, hvilket ogsaa sees af alle de trykte Amtsbeskrivelser, hvoraf man erfarer, at der ikke findes arbeidsløse Mennesker, og at der, Gud være lovet! gives Arbeide for Enhver. See Dalgas over Ribe S. 201, og Veile S. 202; Hald over Randers S. 193; og Bresdorff over Aarhuus Amt S. 57; men end mere bestemt og udførligt hos Sarow S. 325. Sidstnævnte Forfatter siger endvidere i hans herlige Beskrivelse over Frederiksborg Amt S. 54:

„De Fattiges Antal, hvorunder her blot forstaaes Al=
„misselemmer, mod Folkemængden er temmelig for=
„skjellig, i det Hele ei betydelig, og bestod ikke Tig=
„gerie i saa høi Grad ved Siden af Forsleining, var
„Amtet i en meget heldig Stilling med Hensyn til de
„Fattige. Forsaavidt Efterretninger derom ere ind=
„løbne, meddeles her Forholdet af de understøttede
„Fattige til Folkemængden, pastoratviis:

„Helsinge . . .	1 til 38.	Steenløse . . .	1 til 69.
„Asminderød .	1 — 63.	Farum	1 — 39.
„Tikjøb	1 — 35.	Slagslunde . .	1 — 71.
„Hirschholm .	1 — 25.	Gjerlev	1 — 31.
„Birkerød . . .	1 — 46.	Skullelev . . .	1 — 75.
„Blaustrød . .	1 — 72.	Skibye	1 — 46.
„Ildesundbye .	1 — 48.	Ferslev	1 — 55.
„Hjørlunde . .	1 — 59.	Ourøe	1 — 45.
„Hillerød . . .	1 — 39.	Kyndbye	1 — 41.
„Smidstrup . .	1 — 41.	Helsingøer . . .	1 — 46.
„Olstykke . . .	1 — 92."		

Dette Forhold udgjør altsaa i Gjennemsnit 1 : 51.

Kammerjunker Brink Seidelin udtaler sig saa=ledes i Beskrivelsen over Hjørring Amt S. 5:

„Amtets Folkemængde har været 1801: 44,994, og
„1827: 55,269. Der har været Arbeide nok for den
„hele Folkemængde."

* * *

Saaledes har jeg nu gjennemgaaet enhver væsentlig Gjenstand, som er bleven afhandlet og anført i de 2de sidste Perioder af min historiske Fremstilling af Dan=marks Handel o. s. v. og troer ved de her anførte høist vigtige Kjendsgjerninger og Oplysninger end mere at

have godtgjort min Paastand om Landets Velstand. De Beviser og Kjendsgjerninger, vi have valgt og brugt, ere de almindelig antagne, saaledes som vi finde dem hos Mænd som Dupin, Say, Ricardo, Satorius, kort hos alle de store Læremestere. Vi kjende ingen anden Maalestok, intet andet Bestik, hvorefter vi ellers skulde komme til et Resultat. Engelands og Frankrigs Ministre, de være af hvilketsomhelst Partie, vælge den samme Maalestok ved Fremstillinger af Landenes Forfatning. Naar vi læse disse, da sætte vi Tillid til dem, henrives af Beundring og opstille dem til Mønstere. Naar vi derimod læse noget Lignende om vort eget Land, saa ville vi ikke troe det! Hvorfor? Betyder da Tal, Maal og Vægt noget andet i Engeland og Frankrig end i Danmark? Men — siger man — Skildringen kan være rigtig; hvad hjælper alt det, her er dog Nød og Elendighed. Men have vi eller nogensomhelst anden Nation været fri derfor, eller er det muligt at vi nogensinde kunne blive befriede derfor? Spørgsmaalet er: om Nød og Elendighed ere Danmarks Særkjender? Føles de mere her end i andre Lande? Føles de mere nu end forhen? Og er — fordi hist og her findes Nød, fordi denne eller hiin ei begunstiges af Skjebnen, fordi Hobe af Dag- og Dygndrivere foretrække Ørkesløshed for Arbeide — er derfor Landets Velstand ødelagt? Skal man derfor fortie

Sandhed? Eller skal man heller give en urigtig og falsk Skildring af Landets Tilstand, og derved forsætlig eller uforsætlig, offentlig eller i Løn ikke alene nedstemme Gemytterne, men især svække Tilliden til Folkets og Landets egne indre Kræfter? Er dette maaskee en bedre Færd? Her er ei Talen om Regjering, om Ministre og andre gjældende Personer, men om Folket selv, om Udviklingen af dets Kræfter, en Følge af dets Udholdenhed, større Vindskibelighed og Driftighed. Skal man nægte, at Folket har gjort paafaldende Fremskridt efter dets overstandne Lidelser? — Men, siger man, andre Lande have jo ogsaa lidt under Krigen? Ja tilvisse! Men hvilken Skades-Erstatning er ikke bleven andre Lande til Deel, og hvad har Danmark faaet? Frankrig har betalt til de Allierede; 1) 700 Millioner Franker i Contributioner; 2) 320 Millioner Franker i Reclamationer; 3) 265 Millioner Franker, fordi de allierede Tropper forlod Frankrig noget førend den i Conventionen bestemte Tid. Af alle disse Penge har Danmark kun faaet af Frankrig 7 Millioner Franker (s. Venturines Kronik 15de B. S. 802), og af Preussen 4½ Million ℛ Bco. for Afstaaelsen af Pommern. Men trods alle de store Summer, som andre Magter have faaet, og hvorved saa Meget kunde fremhjælpes og ordnes, have disse dog lige fra 1818 været nødsaget at optage særdeles betydelige Laan.

Jeg har skildret Landets Tilstand saaledes som jeg af de bedste Kilder og af egen Erfaring kjender den; men jeg har derfor ikke sagt, at denne Tilstand ikke kunde være eller blive bedre. Jeg har skildret Finantsbestyrelsen; men derfor ikke nægtet, at Finantserne kunde bestyres endnu bedre. Hvem kan være saa sandsesløs at paastaae, at man ikke kan trænge til Forbedring? Jeg har skildret Landets Tilstand saaledes som den virkelig er — og, trods Klaffer og Nid, trods Ulykkens Propheter, vil det Danske og Holsteenske Folk dog ei lade sig afholde fra uforstyrret at gaae frem i Driftighed og Vindskibelighed, og vil stedse gjøre sig mere og mere uafhængig ved at afbenytte sine egne indre Kræfter.

Til Slutning endnu et Par Ord til Hr. Dr. G. L. Baden. De har talt haardt om min Behandling af de 2de sidste Perioder i mit Skrift; De har gjort mig nærgaaende Beskyldninger. De vil derfor finde det retfærdigt, at De ogsaa bevisliggjør Deres Paastand. Jeg opfordrer Dem altsaa herved paa det alvorligste til at godtgjøre Deres Yttringer, og ved Kjendsgjerninger at bevise deres Beskyldninger mod mig. Men jeg beder Dem at holde Dem til Sagen alene, at lade Alt, hvad der er denne uvedkommende, blive udenfor, og ei heller at rive enkelte Ord eller Sætninger ud af deres

Sammenhæng, og derved give dem en ganske anden Betydning, saaledes som f. Ex. Tilfældet har været med Pag. 311 i mit Skrift; thi dette fører ikke til Maalet. De er en alderstegen Mand paa næsten 70 Aar — af Dem kræver jeg Alvor, saa meget mere, som selve Sagen retfærdiggjør dette mit Krav. De er Historieskriver, og kan ei forlange, at man skal skjænke Deres ældre Værker nogen Troværdighed, naar de ei kan godtgjøre hvad De siger om deres Samtidige. Her gjælder det Fædrenelandets vigtigste Anliggender; derfor maae vi, uden Invectiver, Haand i Haand arbeide, for at komme til Kundskab om dets sande Stilling. Enhver ny Oplysning, som De eller nogen Anden meddeler mig, skal være mig kjærkommen, og kan Nogen overbevise mig om vitterlige Feil i min Fremstilling, da skal Ingen være mere redebon end jeg til offentlig at berigtige dem. Men vide maa man, at mit Arbeide ikke er Dagnets Styverfængerie, men Frugten af mange Aars Tænkning og Erfaring, at det er støttet paa Kjendsgjerninger og øst af de bedste authentiske Kilder; at endeligen et saadant Arbeide ei kan tilintetgjøres ved tomme Ord og skamløse Angreb. Lad os Haand i Haand arbeide til det sande Maal, og derved endmere opmuntre til Virksomhed, Driftighed og mere Afbenyttelse af Landets indre Kræfter; lad os endmere derved befæste Samdrægtighed til Fædrelandets sande Held.

Rettelser og Tillæg til Skriftet „Danmarks Handel, Skibsfart, Penge- og Finantsvæsen."

Side 42, Linie 2 n. f. 4⅘, læs 5⅘.
— 80, — 7 — udstedte Sedler, læs udlaante Summer.
— 178, — 4 — 160, læs 150.
— 187, — 9 o. f. 1791, læs 1792.
— 189, — 10 — 6 ℔ 12 ß, læs 8 ℔ 12 ß.
— 202, — 6 — 8½, læs 9½.

Følgende er udeladt.

Side 187: Aaret 1791 passeerte Sundet 10,152 Skibe.
— 242: Aaret 1806 var Antallet af de i det danske Rige hjemmehørende Skibe 2529, drægtige 136,664 Com. Læster.
— 353: Aaret 1821 passeerte den holst. Canal 2864 Skibe.
— 1822 — — — — 2603 —
— 1823 — — — — 2468 —
— 1824 — — — — 2496 —
— 1825 — — — — 2659 —
— 1826 — — — — 2363 —
— 1827 — — — — 2650 —
— 1829 — — — — 2589 —

Rettelser i dette Skrift.

Side 64, Linie 5 o. f. udeladt: En fuldbefaren Matros i Hyre: før 9 Rbd. r. S., nu 12 Rbd. maanedlig.
— — — 9 — 3 1/12, læs 3¼.
— 141, — 6 n. f. efter Ordet „Midler" tilføies: i de danske Provindser.

Pittsburgh 9/19/33